



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΜΣ "Δημόσια Διοίκηση - Δημόσιο Μάνατζμεντ"
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) – Βιώσιμη
Αστική Ανάπτυξη ως μέσο Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής. Η
περίπτωση των ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας**

**Integrated Territorial Investments – Sustainable Urban Development
as mean of European Union Cohesion Policy. The case of Integrated
Territorial Investments of West Athens**

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή : Στυλιανή Δημητροπούλου ΑΜ: ΔΜ2198
Επιβλέπων καθηγητής: Ιωάννης Ψυχάρης

Αθήνα, Μάϊος 2023

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

1. Ι. Ψυχάρης

2. Σ. Ασωνίτου

3. Ν. Τσότσολας

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Στυλιανή Δημητροπούλου του Χαραλάμπους, με αριθμό μητρώου ΔΜ 2198, φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Διοίκηση-Δημόσιο Μάνατζμεντ του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

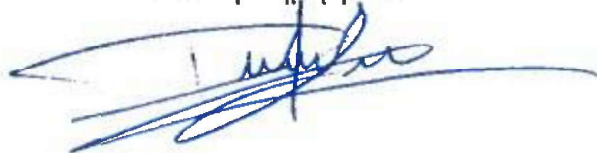
«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ονοματεπώνυμο / Υπογραφή

Στυλιανή Δημητροπούλου



Ευχαριστίες

Κατά τη διαδικασία ολοκλήρωσης της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κο Ιωάννη Ψυχάρη, για την εμπιστοσύνη που αρχικά επέδειξε στο πρόσωπό μου για τη συγκεκριμένη θεματολογία της εργασίας μου, για την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, τη συμπαράστασή του καθ' όλη τη διάρκεια της από μέρους μου εκπόνησης.

Ευχαριστώ, επίσης, όλους τους καθηγητές του Π.Μ.Σ. και ιδίως, το διευθυντή του Τμήματος, κο Δημήτριο Στράνη, που με τις γνώσεις τους και την επιστημονική τους επάρκεια διεύρυναν τις γνώσεις και τους πνευματικούς μου ορίζοντες.

Τέλος, δε θα ήθελα να παραλείψω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την υπομονή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ABSTRACT.....	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	11
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	12
Εισαγωγή	13
Πρόλογος.....	13
Δομή της εργασίας.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής	15
1.1 Εισαγωγή.....	15
1.2 Ιστορικό Πολιτικής Συνοχής.....	16
1.3 Κανονισμοί και Στόχοι της πολιτικής συνοχής.....	20
1.3.1 Η μεταρρύθμιση του 1988: Η γέννηση της πολιτικής συνοχής.....	20
1.3.2 Η μεταρρύθμιση του 1993: Η πολιτική συνοχής ως βασικό εργαλείο για την ΟΝΕ..	22
1.3.3 Η μεταρρύθμιση του 1999: Βελτίωση της αποτελεσματικότητας από την μεγέθυνση.24	
1.3.4 Η μεταρρύθμιση του 2007: Αντιστοιχία με μια διευρυντική Ένωση και ευρύτεροι στόχοι της Ε.Ε.....	25
1.3.5 Η μεταρρύθμιση του 2014: απάντηση σε ένα μεταλλαγμένο οικονομικό πλαίσιο.....	28
1.4 Εργαλεία	33
1.5 Η αστική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις	39
2.1 Εισαγωγή.....	39
2.2. Εμφάνιση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων	40
2.3 Αναγκαιότητα της ύπαρξης και της υλοποίησής τους.....	42
2.4 Ένταξή τους στο σχεδιασμό πολιτικής συνοχής	44
2.5 Ευρωπαϊκές Στρατηγικές και Πρωτοβουλίες για τη Χωρική και Αστική Ανάπτυξη.....	45
2.6 Η AGENDA 2030 – Εξειδίκευση στα Ζητήματα της Αστικής Ανάπτυξης.....	57
2.7 Προοπτικές ανάπτυξης.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Σύνδεση με τον αστικό χώρο	62
3.1 Εισαγωγή.....	62
3.2 Σημασία των ΟΧΕ για το μητροπολιτικό χώρο (ανάπτυξη σε χωρικό επίπεδο)	62
3.3 Εφαρμογή των ΟΧΕ στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα.....	64
3.4 Εφαρμογή των ΟΧΕ στην ελληνική πραγματικότητα.....	65

3.5 Τοπική αυτοδιοίκηση & Πολιτική συνοχής.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας.....	75
4.1 Άξονες και δράσεις.....	75
4.2 Ειδικά χωρικά χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης.....	75
4.3 Εξελικτική απεικόνιση της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας Π.Π. 2014-2020	79
4.4 Η περιοχή παρέμβασης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας	82
4.5 Βασικές κατευθύνσεις της Χωρικής Στρατηγικής της Δυτικής Αθήνας για την Π.Π. 2021-2027	85
4.6 Συνοπτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020	89
4.7 Συμβολή του Σχεδίου της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις "Λειτουργικές περιοχές" σε ευρωπαϊκό επίπεδο	95
4.8 Στρατηγικοί στόχοι 2021 – 2030 για τη Δυτική Αθήνα	98
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	100
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	107

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής είναι ένα πλαίσιο που εφαρμόζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στα κράτη μέλη και τις περιφέρειές της. Στοχεύει στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η πολιτική χρηματοδοτείται κυρίως από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία. Κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027, αυτή η πρωτοβουλία διευκολύνει τις επενδύσεις σε μια Ευρώπη πιο έξυπνη, πιο πράσινη, πιο διασυνδεδεμένη και κοινωνικά χωρίς αποκλεισμούς, με έμφαση στην επίτευξη «πιο κοντά στους πολίτες της». Το Ταμείο Συνοχής παρέχει υποστήριξη για επενδύσεις στις μεταφορές, σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες, στην ενεργειακή απόδοση και σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε 15 κράτη μέλη. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η περίπτωση «περιοχή παρέμβασης» της Ο.Χ.Ε./Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027, που προσδιορίζεται από τους Δήμους που ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Αθήνας.

Βασικός σκοπός της παρούσας είναι να καταδειχθεί το πλαίσιο δράσης του Προγράμματος στις αστικές περιοχές, καθώς και οι δυνατότητες αξιοποίησής του.

Λέξεις – κλειδιά: Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής, βιώσιμη ανάπτυξη, αστικές περιοχές, ανταγωνιστικότητα

ABSTRACT

The European Cohesion Policy is a framework implemented by the European Union to support economic and social development in its member states and regions. It aims to reduce disparities between regions, enhance competitiveness and promote sustainable development. The policy is mainly financed by the European Structural and Investment Funds. During the 2021-2027 programming period, this initiative facilitates investments in a smarter, greener, more connected and socially inclusive Europe, with a focus on bringing it closer to its citizens. The Cohesion Fund provides support for investment in transport, environmental initiatives, energy efficiency and renewable energy in 15 Member States. The paper examines the case of the "intervention area" of the Integrated Territorial Investments – Sustainable Urban Development 2021-2027, which is determined by the Municipalities that belong to the wider area of Western Athens. The main purpose is to demonstrate the action framework of the Program in urban areas, as well as the possibilities of its utilization.

Keywords: European Cohesion Policy, sustainable development, urban areas, competitiveness

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
Πίνακας 1. Οι πέντε στόχοι προτεραιότητας της μεταρρύθμισης 1989–1993	11
Πίνακας 2. Σημαντικά βήματα από το 2008 για την ανάπτυξη της νέας προσέγγισης της πολιτικής συνοχής στις αστικές περιοχές.	32
Πίνακας 3. Προγραμματισμένη χρήση της πολιτικής συνοχής 2014-2020 - Εδαφική διάσταση	67
Πίνακας 4: Σύγκριση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 με τις υπόλοιπες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α	90

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
Σχήμα 1. Η Προεδρία της Γερμανίας το 2020 προσέδιδε μια λογική που κρύβεται πίσω από τις αρχές της Νέας Χάρτας της Λειψίας	45
Σχήμα 2. Η νέα εργαλειοθήκη του URBACT	49
Διάγραμμα 1. Δείκτες προόδου για την εκτέλεση προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2014-2020 στους ΟΤΑ και στα όργανα διοίκησης τους.	69
Διάγραμμα 2. Πληρωμές ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανά έτος Δυτικής Αθήνας	76
Διάγραμμα 3. Απορρόφηση των Ο.Χ.Ε /Β.Α.Α (ποσοστό) δήλωσης Δημ. Δαπάνης επί της εκχώρησης τους	76
Διάγραμμα 4. Απορρόφηση των Ο.Χ.Ε /Β.Α.Α – Εγκεκριμένα ποσά και απορροφημένα	77
Διάγραμμα 5. Απεικόνιση των φάσεων των έργων ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας	77
Σχήμα 3: Η Περιοχή Παρέμβασης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027 («διευρυμένη» Αστική Λειτουργική Περιοχή)	80
Σχήμα 4: Διαχρονική Εξέλιξη των Προσκλήσεων του ΕΦΔ ΑΣΔΑ στο Πλαίσιο της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020	87
Σχήμα 5: Εξέλιξη Ενταγμένων Υπο-έργων (Επιλέξιμη Δαπάνη)	88
Σχήμα 6 : Συνολική αποτίμηση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020	90
Σχήμα 7: Σύγκριση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 με τις υπόλοιπες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α	91
Σχήμα 8. Η ΛΑΠ της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027 στο πλαίσιο του Δικτύου «Functional Areas EU»	98
Σχήμα 9. Διάρθρωση του Αναπτυξιακού και Χωρικού Σχεδιασμού της Δυτικής Αθήνας με ορόσημο το έτος 2030 και ενδεικτική διασύνδεση με Χρηματοδοτικές Πηγές	101

Εισαγωγή

Πρόλογος

Στο τέλος της δεκαετίας του 1980, έγινε αντιληπτό ότι υπήρχε ασύμμετρη χωρική οικονομική ανάπτυξη από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την είσοδο της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας απαίτησε μια συλλογική δράση υπέρ των περιφερειών, των οποίων η οικονομική ανάπτυξη υπολειπόταν του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια πολιτική σε επίπεδο Ε.Ε. φαινόταν η καλύτερη απάντηση λειτουργώντας ως εσωτερικός μηχανισμός αναδιανομής των οικονομικών πόρων και ενισχύσεων. Ο αριθμός, επίσης, των περιφερειών που χρειαζόταν ενίσχυση αυξήθηκε με τη σταδιακή διεύρυνση της ΕΕ σε νέα κράτη μέλη.¹

Σύμφωνα με το άρθρο 174 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), η Ένωση είναι υποχρεωμένη να εργαστεί για την ενίσχυση της εσωτερικής οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Αυτό συνεπάγεται τη μείωση των διαφορών στην ανάπτυξη μεταξύ των διαφόρων περιοχών και την παροχή ιδιαίτερης εστίασης στις αγροτικές περιοχές, στις περιοχές που βρίσκονται σε βιομηχανική μετάβαση και στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντικές και μόνιμες φυσικές ή δημογραφικές προκλήσεις. Στον επικείμενο μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ (2021-2027), η Επιτροπή προτείνει την επικαιροποίηση της πολιτικής συνοχής, η οποία λειτουργεί ως η κύρια επενδυτική πολιτική της ΕΕ και αντιπροσωπεύει μια απτή απόδειξη αλληλεγγύης.

Η περιφερειακή πολιτική έχει σημαντικές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς. Οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε αυτό το πλαίσιο πολιτικής συμβάλλουν σε διάφορους στόχους πολιτικής της ΕΕ και λειτουργούν σε συνδυασμό με πολιτικές για την απασχόληση, την ενέργεια, το περιβάλλον, την ενιαία αγορά, την έρευνα και την καινοτομία, καθώς και την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Χρηματοδοτικά μέσα και προσπάθειες για την αντιμετώπιση της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης και συνοχής σε επίπεδο ΕΕ υπήρχαν ήδη από τα πρώτα βήματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η πρώτη ποιοτική στροφή από την απλή ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση μέτρων εθνικής πολιτικής σύμφωνα με ετήσιες

¹ Crescenzi & Giua, 2020.

καθορισμένες εθνικές ποσοστώσεις σε μια γνήσια ευρωπαϊκή πολιτική άνοιξε μια «νέα εποχή» για την πολιτική συνοχής².

Οι ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) - Integrated Territorial Investments (ITI), εισήχθησαν για να ενισχύσουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε διαφορετικά επίπεδα: με λειτουργική εδαφική προοπτική, δυνητικά μεγαλύτερη ανάθεση καθηκόντων διαχείρισης σε τοπικό επίπεδο και ενδεχομένως, με θεματικό και οικονομικό μείγμα από διαφορετικά ταμεία και **επιχειρησιακά προγράμματα (ΕΠ) - Operational programmes (OPs)**. Τα βασικά στοιχεία μιας ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης είναι μια καθορισμένη περιοχή και μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή στρατηγική, η επικράτεια μιας ΟΧΕ, που μπορεί να είναι οποιαδήποτε γεωγραφική περιοχή (αστική, αστική-αγροτική, υπο-περιφερειακή ή διαπεριφερειακή) και ένα πακέτο δράσεων που πρέπει να εφαρμοσθεί³.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κύριες εδαφικές τυπολογίες πηγάζουν από διοικητικά όρια, ωστόσο, οι γεωγραφικοί παράγοντες είναι σημαντικά στοιχεία που διαφοροποιούν αυτά τα όρια. Οι περιφέρειες, οι πόλεις, οι αγροτικές περιοχές ή οι λειτουργικές περιοχές ορίζονται συχνά από τη θέση τους, είτε στην ηπειρωτική χώρα, σε νησιά ή παράκτιες περιοχές, στα σύνορα μεταξύ κρατών μελών, σε ορεινές περιοχές ή μακριά από την Ευρωπαϊκή ήπειρο (περιοχές εξόχως απόκεντρες).

Ο κανονισμός για την κοινή διάταξη (ΚΚΔ) εισήγαγε ένα νέο εργαλείο που ονομάζεται Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, το οποίο έχει σχεδιαστεί για χρήση κατά την προγραμματική περίοδο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ). Ο πρωταρχικός στόχος αυτού του εργαλείου είναι να εξορθολογήσει την εφαρμογή εδαφικών στρατηγικών που απαιτούν χρηματοδότηση από πολλαπλές πηγές. Επιπλέον, οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ISI) ενθαρρύνουν μια πιο τοπική και συγκεκριμένη προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής⁴.

Στην εργασία παρουσιάζονται οι στόχοι και τα εργαλεία εφαρμογής της πολιτικής ή εδαφικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω συγκεκριμένων ταμείων καθώς και οι δυσκολίες εφαρμογής και ένταξης των προγραμμάτων στις περιφέρειες της Ε.Ε. Αναλύονται οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, η αναγκαιότητα της ύπαρξής και της υλοποίησής τους και τα αποτελέσματα μέχρι σήμερα τόσο στην

² Becker, 2019.

³ Ferry, 2019

⁴ European Commission, 2015

Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα

Στα πλαίσια της εργασίας παρουσιάζονται οι άξονες και οι δράσεις από την εφαρμογή των ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας.

Δομή της εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής, με όλες τις μεταρρυθμίσεις που προηγήθηκαν από την δεκαετία του 1980, καθώς και η αστική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, οι Ευρωπαϊκές Στρατηγικές και Πρωτοβουλίες για τη Χωρική και Αστική Ανάπτυξη, η AGENDA 2030 και οι προοπτικές ανάπτυξης.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Σύνδεση με τον αστικό χώρο, η σημασία των ΟΧΕ για το μητροπολιτικό χώρο, η εφαρμογή των ΟΧΕ στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα και η εφαρμογή των ΟΧΕ στην ελληνική πραγματικότητα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας, τα ειδικά χωρικά χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης, η εξελικτική απεικόνιση της ΒΑΑ/ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας Π.Π. 2014-2020 και η συνοπτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της και οι Στρατηγικοί στόχοι 2021 – 2030 για τη Δυτική Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής

1.1 Εισαγωγή

Η Πολιτική Συνοχής της Ε.Ε., είναι ένα σύνολο πολιτικών και προγραμμάτων χρηματοδότησης που στοχεύουν στην εξάλειψη των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η πολιτική έχει μακρά ιστορία που χρονολογείται από τις πρώτες μέρες της Ε.Ε., με την προέλευσή της στο «*European Regional*

Development Fund (ERDF) - Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης»⁵ (ΕΤΠΑ) που ιδρύθηκε το 1975⁶.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων και την κάλυψη των διαφορετικών αναπτυξιακών αναγκών σε όλες τις περιφέρειες της ΕΕ, ποσό 392 δισεκατομμυρίων ευρώ, που αντιστοιχεί περίπου στο ένα τρίτο του συνολικού προϋπολογισμού της Ε.Ε,⁷ έχει καθοριστεί για την πολιτική συνοχής κατά την περίοδο 2021-2027.

1.2 Ιστορικό Πολιτικής Συνοχής

Η πολιτική περιφερειακής και αστικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία είναι πιο γνωστή ως Πολιτική Συνοχής, αποτελεί εδώ και πολύ καιρό σημαντικό πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής⁸, δημιουργήθηκε το 1968 και η ουσία της πολιτικής όπως είναι τώρα χρονολογείται από τη μεταβολή των διαρθρωτικών ταμείων το 1988, η οποία ακολούθησε την «*Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*» του 1986⁹.

Η πολιτική συνοχής έχει τις ρίζες της από την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Δεδομένων των μεγάλων περιφερειακών ανισοροπιών που χαρακτηρίζουν την Ε.Ε. τη δεκαετία του 1950, το Προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης διακήρυξε ότι τα υπογράφοντα κράτη «*θέλοντας να ενισχύσουν τη συνοχή και την ισορροπημένη πρόοδο των οικονομιών τους, οι χώρες έχουν δεσμευτεί να μειώσουν τις υφιστάμενες ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιοχών και να αντιμετωπίσουν την υπανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Αυτή η προσέγγιση στοχεύει στην προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς*» σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα¹⁰.

⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en European Regional Development Fund, (ανάκτηση 26.12.2022).

⁶ Bachtler & Mendez 2018; Bachtler, et al, 2017.

⁷ https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en The EU's main investment policy, (ανάκτηση 26.12.2022).

⁸ McCann, 2015

⁹ Rauhut & Humer, 2020.

¹⁰ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα 1957, άρθρο 2

Παρ' όλους τις ξεκάθαρους στόχους και αποφάσεις, η Συνθήκη της Ρώμης δε δημιούργησε μια σωστή ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής, καθώς θεωρήθηκε εκείνη την εποχή πολιτικά διχαστική, περιττή και υπερβολικά φιλόδοξη. Οι κυβερνήσεις πολλών κρατών μελών ήταν απρόθυμες να αποδώσουν αρμοδιότητες σε αυτόν τον τομέα πολιτικής στα πρόσφατα ιδρυθέντα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.¹¹, για τέσσερις βασικούς λόγους:

1. Η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης ήταν ακόμη εκκολαπτόμενη σε εθνικό επίπεδο.
2. Η πολιτική συνοχής έθιγε θέματα σχετικά με την οργάνωση των κρατών και τη σχέση μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων.
3. Θεωρήθηκε περιττό επειδή τα κράτη μέλη είχαν κοινή εμπιστοσύνη στη δημιουργία διαπεριφερειακού εμπορίου ως τρόπο μείωσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισορροπιών και
4. Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 υπήρχαν μεγάλες προσδοκίες σχετικά με την ικανότητα της Παγκόσμιας Τράπεζας (που δημιουργήθηκε το 1944) να ενθαρρύνει τη δυναμική της ανάπτυξης σε υπανάπτυκτα περιβάλλοντα.

Αυτά τα εμπόδια παρέμειναν ουσιαστικά αναλλοίωτα για περίπου 20 χρόνια. Το 1969, ακόμη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ότι: *«ακόμη περισσότερο από άλλους κλάδους οικονομικής πολιτικής, η περιφερειακή πολιτική είναι ξεκάθαρα το μέλημα των δημόσιων αρχών στα κράτη μέλη. Τα μέτρα που περιλαμβάνει emπίπτουν άμεσα στην πολιτική, πολιτιστική, διοικητική, κοινωνιολογική και δημοσιονομική οργάνωση των κρατών»*¹².

Ήδη από την δεκαετία του 1970, η πολιτική συνοχής εντάχθηκε οριστικά στην πολιτική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για δύο λόγους¹³.

Η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 έπεισε τις εθνικές κυβερνήσεις για την ανάγκη συντονισμένων ενεργειών για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ευρώπη. Ένα ψήφισμα που εγκρίθηκε κατά την Διάσκεψη των

¹¹ Manzella & Mendez, 2009

¹² Commission of the European Communities – CEC, 1969.

¹³ Piattoni & Polverari, 2016.

αρχηγών των Κρατών – μελών στο Παρίσι το 1972 τόνιζε την πρόθεση «να δοθεί ύψιστη προτεραιότητα στη βελτίωση των διαρθρωτικών και περιφερειακών ανισοροπιών στην τότε Ε.Ο.Κ., που εμπόδιζαν την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης». Ως εκ τούτου, «Οι αρχηγοί κρατών και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων βασίστηκαν σε διάφορα μέτρα, όπως η εμπορία γεωργικών προϊόντων, ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης. Οι κυβερνήσεις κάλεσαν την Επιτροπή να προετοιμάσει το συντομότερο δυνατό πρόταση υπό μορφής έκθεσης, όπου θα αναλύονται τα περιφερειακά προβλήματα της διευρυμένης Κοινότητας και θα προσφέρει κατάλληλες προτάσεις» (Αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων 1972).¹⁴

Η ένταξη στην Ε.Ε., των κρατών (Δανίας, Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας), το 1973 επιδείνωσε τις περιφερειακές ανισότητες¹⁵. Από πολιτική άποψη, η είσοδος του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας διέυρνε τον συνασπισμό των εθνικών κυβερνήσεων που ήταν υπέρ της καθιέρωσης μιας κοινής περιφερειακής πολιτικής. Επιπλέον, το γεγονός ότι το Ηνωμένο Βασίλειο έγινε καθαρός συνεισφέρων στον κοινοτικό προϋπολογισμό και κατά την προσχώρηση απαιτούσε την υιοθέτηση (μερικής) οικονομικής αποζημίωσης για να πείσει τη βρετανική κοινή γνώμη που ήταν σκεπτικιστική για τα οφέλη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης¹⁶.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1973 συνέταξε μια νομοθετική πρόταση σχετικά με τη δημιουργία του «*Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης*» (Ε.Τ.Π.Α). Ο κύριος στόχος του ΕΤΠΑ ήταν η προώθηση της βιομηχανίας και των υποδομών. Το ταμείο θα αντιμετώπιζε το πρόβλημα της άνισης ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών. Το ΕΤΠΑ θα λειτουργούσε σύμφωνα με «αντικειμενικούς κοινοτικούς δείκτες». Ωστόσο, οι εθνικές κυβερνήσεις θα διατηρήσουν το δικαίωμα να καθορίσουν τις επιλέξιμες περιφέρειες. Οι διαπραγματεύσεις έδειξαν πόσο βαθιές ήταν οι διαφορές μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων¹⁷.

Οι μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών οδήγησε στην αλλαγή του πλαισίου με την εκλογή της νέας γερμανικής κυβέρνησης με επικεφαλής τον Helmut Schmidt και τον νέο Γάλλο Πρόεδρο Valéry Giscard d'Estaing το 1974, οι οποίοι

¹⁴ Piattoni & Polverari, 2016.

¹⁵ Gilbert, 2003.

¹⁶ Bache 1998.

¹⁷ Baun & Marek, 2014.

δήλωσαν ότι θα επανεξετάσουν τη θέση που εξέφρασαν οι προκάτοχοί τους, ενώ ρόλο έπαιξαν και οι απειλές που εξέφρασαν η Ιταλία και η Ιρλανδία για μη συμμετοχή στη σύνοδο κορυφής του Παρισιού το Δεκέμβριο. Ως αποτέλεσμα, το Δεκέμβριο του 1974 οι ηγέτες της ΕΕ ενέκριναν τη σύσταση του «*Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης*» (Ε.Τ.Π.Α), το οποίο ιδρύθηκε επίσημα τον Μάρτιο του 1975¹⁸.

Αρχικά, το ΕΤΠΑ πέτυχε μέτρια μόνο αποτελέσματα¹⁹, για τρεις βασικούς λόγους:

1. Θεωρήθηκε αντισταθμιστικό μέτρο για τους καθαρά συνεισφέροντες στον κοινοτικό προϋπολογισμό.
2. Ο προϋπολογισμός του ύψους 1,3 δισεκατομμυρίων ΕΥΑ (Ευρωπαϊκές Λογιστικές Μονάδες) που ανερχόταν περίπου στο 5% του κοινοτικού προϋπολογισμού, ήταν πολύ μικρός για να παίζει σημαντικό ρόλο.
3. Το Συμβούλιο των Υπουργών ήταν αρμόδιο για τον καθορισμό του προϋπολογισμού με βάση τις εθνικές ποσοστώσεις που διαπραγματεύονται ετησίως τα κράτη μέλη, χωρίς να στοχεύει σε περιφέρειες που υστερούσαν όσον αφορά την ανάπτυξη, με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις των κρατών μελών ανέλαβαν τη διαχείριση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης²⁰.

Το 1979, οι εθνικές κυβερνήσεις ενέκριναν αύξηση κατά 50% του προϋπολογισμού του ΕΤΠΑ για να αντιμετωπίσουν την αύξηση των περιφερειακών ανισορροπιών λόγω της ελληνικής προσχώρησης στην ΕΟΚ. Κατά συνέπεια, η περιφερειακή πολιτική ανήλθε περίπου στο 6% του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Το 1984 η μεταρρύθμιση αύξησε προοδευτικά τους οικονομικούς πόρους που διατέθηκαν στο ΕΤΠΑ από περίπου 7,5% του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1984 σε 9,1% το 1986. Το παλιό σύστημα εθνικών ποσοστώσεων αντικαταστάθηκε από ένα σύστημα ενδεικτικών (ελάχιστων και μέγιστων) περιοχών, αν και ένα ελάχιστο ποσό χρηματοδότησης από το ΕΤΠΑ ήταν εγγυημένο στα κράτη μέλη που μπορούσαν να υποβάλουν επαρκή αριθμό αποδεκτών αιτήσεων εντός συγκεκριμένης προθεσμίας. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα ενισχύθηκαν περαιτέρω. Επιπλέον, δόθηκε επίσης στην Επιτροπή η δυνατότητα έναρξης διαπραγματεύσεων με τα κράτη μέλη για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων Εθνικών Προγραμμάτων

¹⁸ Piattoni & Polverari, 2016.

¹⁹ Cini, 2007.

²⁰ Cini, 2007.

Κοινοτικού Ενδιαφέροντος. Αν και αυτές οι μεταρρυθμίσεις ενίσχυσαν τον κοινοτικό προσανατολισμό της πολιτικής και έδωσαν στην Επιτροπή μεγαλύτερη αυτονομία όσον αφορά τις περιφέρειες που θα στοχεύσει, η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας παρέμεινε ουσιαστικά ένα σύστημα μεταφοράς πληρωμών μέχρι το 1988²¹.

Η ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας το έτος 1986, είχε σαν αποτέλεσμα τον διπλασιασμό των πολιτών που ζούσαν σε περιφέρειες με μικρότερη ανάπτυξη, (για παράδειγμα, με κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) χαμηλότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου). Η ένταξη θεωρήθηκε με μεγάλη ανησυχία από ορισμένα κράτη μέλη. Η Ελλάδα, ειδικότερα, απείλησε να ασκήσει βέτο στη διεύρυνση εάν η Ε.Ε. δεν υιοθετούσε μέτρα για την προστασία της αγροτικής της παραγωγής²².

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, το 1985 το Συμβούλιο Υπουργών να δημιουργήσει τα Integrated Mediterranean Programmes (IMPs) - Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (ΟΜΠ), μια δημοσιονομική δέσμευση (Manzella & Mendez, 2009), που καθιερώθηκε για επτά έτη (1986–1992) προκειμένου να βοηθήσει «τις νότιες περιφέρειες της Ε.Ο.Κ.», που ορίζονταν στο σύνολο από την Ελλάδα, τμήματα της νότιας Γαλλίας και το μεγαλύτερο μέρος της νότιας Ιταλίας, «να αναπροσαρμόσουν την πολιτική τους και τα οικονομικά στοιχεία τους προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις καταστάσεις που δημιουργήθηκαν από την προσθήκη των νέων μελών στην Ε.Ο.Κ.».

Το έτος 1988 ήταν η αρχή της ολοκληρωμένης πολιτικής συνοχής. Με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής, αυτή η μεταρρύθμιση παρείχε, επίσης, σημαντική αύξηση της περιφερειακής χρηματοδότησης διπλασιάζοντας τις δεσμεύσεις των διαρθρωτικών ταμείων, οι οποίες έως το 1993 θα έφταναν το 30,7% του συνολικού ευρωπαϊκού προϋπολογισμού και ανήλθε στα 14 δισεκατομμύρια ECU.²³

1.3 Κανονισμοί και Στόχοι της πολιτικής συνοχής

1.3.1 Η μεταρρύθμιση του 1988: Η γέννηση της πολιτικής συνοχής

²¹ Baun & Marek 2014.

²² Bachtler & Mendez 2018; Piattoni & Polverari, 2016.

²³ Piattoni & Polverari, 2016.

Η μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής της Ε.Ε. βασίστηκε σε πέντε νέους κανονισμούς, που ίσχυσαν από την 1/1/1989.

Οι νέοι κανονισμοί εισήγαγαν τέσσερις βασικές αρχές:

1. Concentration - Συγκέντρωση: η βοήθεια της ΕΕ θα επικεντρωθεί σε περιορισμένο αριθμό στόχων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Bachtler, et al, 2017).
2. Programming - Προγραμματισμός: η βοήθεια της ΕΕ υποστηρίζει πολυετή προγράμματα που βασίζονται σε ανάλυση, στρατηγικό σχεδιασμό και αξιολόγηση (European Commission, 2015).
3. Additionality - Προσθετικότητα: τα κονδύλια της ΕΕ προστίθενται (και δεν αντικαθίστανται) στις δαπάνες των κρατών μελών²⁴.
4. Partnership - Εταιρική σχέση: Οι κοινοτικές δραστηριότητες καθορίζονται μέσω στενών διαβουλεύσεων ανάμεσα στην Επιτροπή, των ενδιαφερόμενων μελών και των αρμόδιων αρχών που ορίζονται από αυτές σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό ή άλλο επίπεδο, με κάθε μέρος να ενεργεί ως εταίρος για την επιδίωξη κοινού στόχου²⁵.

Το 1988 συμφωνήθηκαν πέντε στόχοι προτεραιότητας, οι οποίοι χρηματοδοτήθηκαν από διαφορετικά ταμεία (Πίνακας 1). Οι στόχοι 1, 2 και 5β είχαν σαφή περιφερειακή εστίαση, ενώ οι στόχοι 3, 4 και 5α επικεντρώθηκαν σε συγκεκριμένα προβλήματα, ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο εντοπισμό τους. Η δεύτερη ομάδα στόχων κάλυπτε ολόκληρη την Ένωση.

Ο στόχος 1 απορρόφησε σχεδόν το 70% των διαρθρωτικών ταμείων που διατέθηκαν για την περίοδο προγραμματισμού 1989–1993, που συμπεριλάμβανε ολόκληρη την επικράτεια των κρατών της Ελλάδας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας, καθώς και την πλειοψηφία της Ισπανίας και της νότιας Ιταλίας, τα γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα και τη Βόρεια Ιρλανδία²⁶.

²⁴ Büttner & Leopold, 2016.

²⁵ McCann, 2015.

²⁶ Piattoni & Polverari, 2016.

Πίνακας 1. Οι πέντε στόχοι προτεραιότητας της μεταρρύθμισης 1989–1993

Στόχοι	Περιγραφή
Στόχος 1	Προώθηση της ανάπτυξης και της προσαρμογής των περιφερειών των οποίων η ανάπτυξη υστερεί (δηλαδή όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερο ή κοντά στο 75% του κοινοτικού μέσου όρου). Ο κατάλογος αναθεωρείται κάθε πέντε χρόνια.
Στόχος 2	Μετατροπή των περιοχών, των παραμεθόριων περιοχών ή των τμημάτων περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των περιοχών απασχόλησης και των αστικών κοινοτήτων) που επηρεάζονται σοβαρά από τη βιομηχανική παρακμή (κριτήρια: μέσο ποσοστό ανεργίας πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο, ποσοστό βιομηχανικής απασχόλησης πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο, μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης). Ο κατάλογος αναθεωρείται κάθε τρία χρόνια.
Στόχος 3	Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας (άνω των 25 ετών, άνεργοι για περισσότερους από 12 μήνες).
Στόχος 4	Διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης νέων (αυτοί που αναζητούν εργασία κάτω των 25 ετών).
Στόχος 5(α)	Μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής με την προσαρμογή των δομών παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας στη γεωργία και τη δασοκομία
Στόχος 5(β)	Μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής με την προώθηση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Κριτήρια: η αγροτική απασχόληση αντιπροσωπεύει υψηλό ποσοστό της συνολικής απασχόλησης. Χαμηλό επίπεδο αγροτικού εισοδήματος· χαμηλό επίπεδο κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης σε όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

(πηγή: CEC, 1988)

1.3.2 Η μεταρρύθμιση του 1993: Η πολιτική συνοχής ως βασικό εργαλείο για την ONE

Η μεταρρύθμιση του 1993 πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της έναρξης ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Με τη συνθήκη αυτή, που υπογράφηκε το 1992, τέθηκαν οι βάσεις για την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) - Economic and Monetary Union (EMU) και επιβεβαίωσε τον κεντρικό ρόλο της πολιτικής συνοχής για τη εξάλειψη των ανισοροπιών και τις ανισοτήτων σε κοινωνικά και οικονομικά θέματα στις περιφέρειες της Ευρώπης, ενώ παράλληλα μείωσε τους διαρθρωτικούς περιορισμούς που, διαφορετικά, θα μπορούσαν να επηρεάσουν την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος²⁷.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ επέκτεινε περαιτέρω το ρόλο της Επιτροπής στην πολιτική συνοχής και δημιούργησε ένα νέο διαρθρωτικό μέσο, το Ταμείο Συνοχής, που στόχευε στα κράτη μέλη των οποίων το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα²⁸ (ΑΕ.Ε.) - gross National income (GNI) / κάτοικο ήταν μικρότερο από το 90% του μέσου όρου της ΕΕ. Αυτή η απόφαση πάρθηκε λόγω της απειλής της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ελλάδας και της Ιρλανδίας να ασκήσουν βέτο στην έγκριση της Συνθήκης, εκτός εάν δημιουργηθεί ένα χρηματοδοτικό μέσο για να βοηθήσει τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες που αντιμετώπιζαν σοβαρές δυσκολίες στην εκπλήρωση των κριτηρίων της ενιαίας αγοράς²⁹.

Οι νέοι κανονισμοί προώθησαν, επίσης, νέα μέτρα για την ενίσχυση της εταιρικής σχέσης, την προτεραιότητα της διαφάνειας και τη διαδικασία απλούστευσης των διαδικασιών κατανομής κεφαλαίων και τον προσδιορισμό του ρόλου των εθνικών κυβερνήσεων.

²⁷ (Bachtler & Mendez 2018).

²⁸ Το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (Α.Ε.Ε.), που προηγουμένως αναφερόταν ως ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ), αντιπροσωπεύει τη συνδυασμένη αξία εγχώριων και ξένων προϊόντων που παράγουν οι κάτοικοι μιας χώρας. Περιλαμβάνει το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π) μαζί με τα εισοδήματα που παράγονται από κατοίκους εξωτερικού και αποκλείει το εισόδημα που αποκτάται στην εγχώρια οικονομία από μη κατοίκους. Το Α.Ε.Ε έχει σταδιακά αντικαταστήσει το Α.Ε.Π στις παγκόσμιες στατιστικές μετρήσεις, και παρόλο που είναι εννοιολογικά παρόμοιο, υπολογίζεται χρησιμοποιώντας μια ξεχωριστή μεθοδολογία. Το Α.Ε.Ε. χρησιμεύει ως βάση για τον υπολογισμό της πλειοψηφίας των συνεισφορών στον προϋπολογισμό της Ε.Ε. (πρόσβαση 3.1.2023 από https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Verification_of_GNI_for_own_resource_purposes)

²⁹ (Piattoni & Polverari, 2016; McCann, 2015).

1.3.3 Η μεταρρύθμιση του 1999: Βελτίωση της αποτελεσματικότητας από την μεγέθυνση

Η μεταρρύθμιση του 1999 πλαισιώθηκε από τη δέσμευση της ΕΕ να υποστηρίξει την ένταξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ) και την εισαγωγή της ΟΝΕ. Η διεύρυνση, ειδικότερα, προκάλεσε αλλαγές στην περιφερειακή πολιτική, επιτρέποντας τη στέγαση νέων μελών των οποίων τα οικονομικά επίπεδα ήταν σημαντικά χαμηλότερα από αυτά της Ε.Ε. των 15³⁰. Η διεύρυνση με χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, αντιπροσώπευε μια πιο σοβαρή πρόκληση για τους Ε.Ε. από τις προηγούμενες διευρύνσεις, καθώς στην πραγματικότητα, η πλουσιότερη υποψήφια χώρα, η Σλοβενία, είχε κατά κεφαλήν εισόδημα περίπου 70% του μέσου όρου της ΕΕ. Για το λόγο αυτό, σχεδόν ολόκληρη η επικράτεια των υποψηφίων χωρών θα είναι επιλέξιμη για τη βοήθεια του στόχου 1.

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τα κράτη που ανήκαν στο Ανατολικό μπλοκ, είχε μεγάλη ιστορική σημασία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και άλλαξε θεμελιωδώς τη δυναμική της ευρωπαϊκής λήψης αποφάσεων, τις σχέσεις, τα συμφέροντα και την επιρροή των επιμέρους χωρών. Ήταν σαφές από την αρχή ότι η είσοδος των κρατών που ανήκαν στο Ανατολικό μπλοκ, θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στις κοινοτικές πολιτικές και οικονομικά³¹.

Το οικονομικό πλαίσιο ήταν επίσης σημαντικό. Η έναρξη της ΟΝΕ πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο βραδείας οικονομικής ανάπτυξης για πολλά κράτη μέλη, με τη Γερμανία να αγωνίζεται να πληρώσει το κόστος της «εσωτερικής» διεύρυνσης με την ενσωμάτωση της Ανατολικής Γερμανίας. Επιπλέον, η Συνθήκη του Άμστερνταμ έθεσε την επίτευξη «*υψηλού επιπέδου απασχόλησης*» ως βασικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης³².

Η Επιτροπή περιέγραψε το σχέδιό της για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων στο «*Ατζέντα 2000*», ένα έγγραφο που προσφέρει ένα όραμα για το μέλλον

³⁰ Begg, 1999.

³¹ Bachtler & Mendez 2018.

³² Piattoni & Polverari, 2016.

της Ε.Ε. τον 21^ο αιώνα³³. Το έγγραφο υπογράμμισε μια σειρά από προτεραιότητες, όπως η ανάγκη για:

- Διατήρηση της πολιτικής συνοχής, εξακολούθηση της μεταρρύθμισης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Γ.Π),
- Προτεραιότητα στην ανάπτυξη, την απασχόληση και τη διαβίωση μέσω των εσωτερικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Ένταξη νέων μελών, διατηρώντας παράλληλα δημοσιονομική πειθαρχία.

Στην πραγματικότητα, η μεταρρύθμιση του 1999 δεν προέβλεπε αύξηση των δαπανών για τα διαρθρωτικά ταμεία, αλλά επικεντρώθηκε στη σταθεροποίηση των συνολικών δαπανών.

Στις πρώτες περιόδους (1989–93 και 1994–99), οι στόχοι του προγράμματος δεν ήταν γενικά ούτε συγκεκριμένοι ούτε μετρήσιμοι λόγω έλλειψης ποσοτικοποιημένων στόχων και ανύπαρκτων ή ανεπαρκών συστημάτων παρακολούθησης. Η δυνατότητα επίτευξης των στόχων ήταν, επίσης, αμφίβολη. Οι στρατηγικές ήταν ως επί το πλείστον υπερ-φιλόδοξες και δεν αναγνώριζαν την περιορισμένη δυναμική συμβολή των προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), στο ευρύτερο οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο³⁴.

1.3.4 Η μεταρρύθμιση του 2007: Αντιστοιχία με μια διευρυντική Ένωση και ευρύτεροι στόχοι της Ε.Ε.

Το ρυθμιστικό πακέτο που εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2006 αντιπροσώπευε την πιο ριζική μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής από το 1988³⁵. Δύο παράγοντες ερμηνεύουν αυτές τις σημαντικές αλλαγές:

1. Η προσαρμογή της πολιτικής συνοχής στην ανατολική διεύρυνση της Ε.Ε. και
2. Η ανάγκη να επικεντρωθεί αυτή η πολιτική στους στόχους που θέτει η νέα ατζέντα της Λισαβόνας.

³³ Manzella & Mendez, 2009.

³⁴ Bachtler, et al, 2017.

³⁵ Baun & Marek, 2014.

Με τη σύνταξη και δημοσίευση της 3^{ης} έκθεσής της, για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, η Επιτροπή πρότεινε ότι η διεύρυνση θα οδηγήσει «σε διεύρυνση του χάσματος οικονομικής ανάπτυξης, σε γεωγραφική μετατόπιση του προβλήματος των ανισοτήτων προς τα ανατολικά και σε δυσκολότερη κατάσταση απασχόλησης». Οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες θα διπλασιαστούν και το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ένωσης θα μειωθεί κατά 12,5% (CEC, 2004). Αυτή η προοπτική προκάλεσε αυξανόμενη ανησυχία μεταξύ των κρατών μελών που φοβούνταν τη μετατόπιση πόρων από τα πλουσιότερα κράτη μέλη στα νέα. Από πολιτική άποψη, η νέα κατάσταση πόλωσε τη συζήτηση γύρω από δύο μεγάλους συνασπισμούς: από τη μία πλευρά, υπήρχαν τα κράτη μέλη που τάσσονταν υπέρ των μεγαλύτερων δαπανών για την πολιτική συνοχής, από την άλλη, τα πλουσιότερα κράτη που αντιτάχθηκαν σε οποιαδήποτε σημαντική αύξηση της συνεισφοράς τους στον προϋπολογισμό της ΕΕ.

Η Στρατηγική της Λισαβόνας³⁶, ήταν ο δεύτερος παράγοντας που επηρέασε τη μεταρρύθμιση. Το 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ξεκίνησε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων με στόχο να μετατρέψει την Ευρωπαϊκή Ένωση στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο έως το 2010. Στόχος ήταν να επιτευχθεί βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, να δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή (European Council, 2000). Για την επίτευξη αυτού του στόχου, οι δράσεις σε επίπεδο ΕΕ επικεντρώθηκαν σε βασικά μέτρα και τομείς, όπως η προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας στην Ευρώπη, η μεταρρύθμιση της πολιτικής κρατικών ενισχύσεων, η βελτίωση των κανονιστικών πρακτικών, η προώθηση της ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών, η προώθηση των διεθνών εμπορικών διαπραγματεύσεων, η εξάλειψη των εμποδίων στην κινητικότητα, η καθιέρωση μιας ενιαίας προσέγγισης για την οικονομική μετανάστευση και την αποτελεσματική διαχείριση των κοινωνικών επιπτώσεων της οικονομικής αναδιάρθρωσης.

Το 2007 ορίστηκαν τρεις νέοι (ή αναθεωρημένοι) στόχοι της πολιτικής συνοχής: Σύγκλιση, Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση και Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία³⁷.

Ο πρωταρχικός στόχος του στόχου σύγκλισης ήταν να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη και τις ευκαιρίες απασχόλησης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

³⁶ Fitoussi & Le Cacheux, 2018.

³⁷ Piattoni & Polverari, 2016.

Έδωσε προτεραιότητα σε πτυχές όπως η καινοτομία και η προώθηση μιας κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση, η προσαρμοστικότητα σε οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η διοικητική αποτελεσματικότητα. Οι επιλέξιμες περιφέρειες για τον στόχο σύγκλισης ήταν ένας συνδυασμός περιοχών με Α.Ε.Π. κάτω του 75% του μέσου όρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και των κρατών μελών που πληρούν τις προϋποθέσεις για το Ταμείο Συνοχής βάσει εθνικών κριτηρίων, συγκεκριμένα με Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (Α.Ε.Ε.) κάτω του 90% του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Ο στόχος της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης ήταν να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητα των περιφερειών, προωθώντας, παράλληλα, τις ευκαιρίες απασχόλησης και προβλέποντας οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Περιελάμβανε όλες τις περιφέρειες της ΕΕ που δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για τον στόχο σύγκλισης. Αυτό ήταν το μοναδικό κριτήριο που εφαρμόστηκε για τον προσδιορισμό της εδαφικής επιλεξιμότητας³⁸.

Ένας νέος στόχος για την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία³⁹ υποστήριξε τη διασυνοριακή συνεργασία μέσω κοινών πρωτοβουλιών από τοπικές και περιφερειακές αρχές, ενώ, ταυτόχρονα, ενθάρρυνε τη διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία και τις ανταλλαγές βέλτιστων πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος αυτός στόχευε στην προώθηση κοινών λύσεων σε τομείς όπως η αστική, η αγροτική και η παράκτια ανάπτυξη, η ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων και η ίδρυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Το επίκεντρο της συνεργασίας ήταν η έρευνα, η ανάπτυξη, η κοινωνία της γνώσης, η πρόληψη κινδύνων και η ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτων.

Τρία προγράμματα ιδρύθηκαν για να υποστηρίξουν αυτόν τον στόχο:

- Interact, το οποίο ενθάρρυνε τους οργανισμούς που εμπλέκονται στη διαχείριση προγραμμάτων συνεργασίας⁴⁰.
- Urbact, το οποίο ήταν ένα θεματικό δίκτυο πόλεων.
- ESPON, δίκτυο παρατήρησης χωροταξικού σχεδιασμού⁴¹.

³⁸ Bachtler & Mendez 2018.

³⁹ McCann, 2015.

⁴⁰ Bachtler, et al, 2017.

⁴¹ Cotella, 2018.

Τα κριτήρια επιλεξιμότητας άλλαξαν ανάλογα με τους κύριους στόχους των προτεινόμενων έργων:

- *«Για τη διασυνοριακή συνεργασία, ήταν επιλέξιμες περιφέρειες επιπέδου NUTS 3, κατά μήκος όλων των χερσαίων εσωτερικών συνόρων και ορισμένων εξωτερικών συνόρων, κατά μήκος θαλάσσιων συνόρων που χωρίζονται με μέγιστη απόσταση 150 km».*
- *«Για διακρατική συνεργασία, όλες οι περιφέρειες ήταν επιλέξιμες, αλλά στο πλαίσιο των 13 ζωνών συνεργασίας που προσδιορίστηκαν από την Επιτροπή».*
- *«Για τη διαπεριφερειακή συνεργασία και τη δημιουργία δικτύων και ανταλλαγών εμπειριών, καθορίστηκαν μη ειδικά κριτήρια επιλεξιμότητας»⁴².*

Περίπου το 81,5% όλων των χρηματοδοτικών κονδυλίων αφιερώθηκε στο στόχο της σύγκλισης. Το 16% στήριξε τον Περιφερειακό Στόχο της Ανταγωνιστικότητας και της Απασχόλησης και 2,5% διατέθηκε στο στόχο ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας. Σε απόλυτους αριθμούς, τα κράτη μέλη που ωφελήθηκαν περισσότερο ήταν η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γερμανία και η Ουγγαρία⁴³.

1.3.5 Η μεταρρύθμιση του 2014: απάντηση σε ένα μεταλλαγμένο οικονομικό πλαίσιο

Η τελευταία μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής πλαισιώθηκε επίσης σε μια περίοδο αλλαγών. Η έγκριση της Συνθήκης της Λισαβόνας τον Δεκέμβριο του 2007 καθιέρωσε το νέο νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έλαβε χώρα η μεταρρύθμιση του 2014⁴⁴.

Η οικονομική κρίση,⁴⁵ που ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2008 από τον κατασκευαστικό τομέα και τη διάθεση στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα των τοξικών μετοχών των ΗΠΑ, είχε μεγάλο αντίκτυπο στην ευρωζώνη και ιδιαίτερα στην Ελλάδα,

⁴² McCann, 2015.

⁴³ Piattoni & Polverari, 2016.

⁴⁴ European Union, 2007.

⁴⁵ Elson, 2017.

την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Ισπανία⁴⁶. Η συζήτηση για πιθανές λύσεις χώρισε τα κράτη μέλη μεταξύ εκείνων που τάσσονται υπέρ της υιοθέτησης μέτρων λιτότητας και εκείνων που τάσσονται υπέρ της αλληλεγγύης.

Η σοβαρή οικονομική ύφεση που έπληξε την Ε.Ε. αύξησε την ανεργία σε άνευ προηγουμένου επίπεδο, ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη. Η πολιτική συνοχής χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια για την κινητοποίηση νέων πόρων για τις εθνικές οικονομίες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες⁴⁷.

Η Επιτροπή ενέκρινε μέτρα βάσει τριών βασικών γραμμών παρεμβάσεων:

- εξασφάλιση μεγαλύτερης ευελιξίας,
- παροχή πρωτοβουλιών στις περιφέρειες (αύξηση ταμειακών ροών, βοήθεια σε μεγάλα έργα, απλούστευση των κανονισμών για την διάθεση κρατικών ενισχύσεων) και
- επίτευξη έξυπνων επενδύσεων της πολιτικής συνοχής.

Έχει, επίσης, εισαχθεί μεγαλύτερη ευελιξία στον υπολογισμό της τελικής συνεισφοράς της Ε.Ε. Επιπλέον, η Επιτροπή πρότεινε μέτρα για την απλούστευση της δημοσιονομικής διαχείρισης των προγραμμάτων της πολιτικής συνοχής, για τη μείωση του διοικητικού φόρτου, όπως η εισαγωγή εφάπαξ ή κατ' αποκοπή πληρωμών για αποζημίωση⁴⁸.

Η νέα προσέγγιση της Επιτροπής για την πολιτική συνοχής παρουσιάστηκε τον Νοέμβριο του 2010 στο πλαίσιο της πέμπτης έκθεσης για την οικονομική και κοινωνική εδαφική συνοχή (CEC, 2010). Σε αυτήν την έκθεση, η Επιτροπή παρουσίασε τα οφέλη της πολιτικής συνοχής όχι μόνο για τα φτωχότερα κράτη μέλη, αλλά για ολόκληρη την ΕΕ. Η Επιτροπή παρουσίασε τις επίσημες νομοθετικές της προτάσεις τον Οκτώβριο του 2011. Οι προτάσεις αυτές υπογράμμισαν τη σημασία της επένδυσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση και την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία, την προώθηση των νέων συμβάσεων εταιρικής σχέσης, στις οποίες τα κράτη μέλη θα προσδιορίζουν τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν για την επίτευξη των Ευρωπαϊκών στόχων του 2020 με τη βοήθεια της πολιτικής συνοχής και πρότεινε μια νέα διάκριση μεταξύ των περιφερειών:

⁴⁶ Karyotis & Gerodimos, 2015.

⁴⁷ Karyotis & Gerodimos, 2015.

⁴⁸ Baun & Marek, 2014.

- πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. άνω του 90% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27
- περιφέρειες σε μετάβαση, με κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μεταξύ 75 και 90 τοις εκατό του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27
- λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μικρότερο από το 75% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27.

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντέδρασαν διαφορετικά. Από τη μία πλευρά, τα κράτη μέλη που επηρεάστηκαν λιγότερο από την οικονομική κρίση υποστήριξαν την ιδέα της μείωσης των δαπανών για την πολιτική συνοχής, ενώ τα άλλα ήταν επικριτικά για τη μείωση αυτή. Οι περιφέρειες στα τελευταία κράτη ήταν επίσης κατά της αυτόματης εκταμίευσης των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη που δεν τηρούσαν τους κανόνες οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δημόσια ελλείμματα και το χρέος, τις λεγόμενες «μάκρο προϋποθέσεις»⁴⁹.

Τα τελευταία χρόνια η πολιτική συνοχής χρησιμοποιεί περίπου το ένα τρίτο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από άποψη διακυβέρνησης, είναι μοναδική. Η διαχείριση της πρωτοβουλίας λειτουργεί στο πλαίσιο μιας πολυεπίπεδης δομής διακυβέρνησης, στην οποία συμμετέχουν εθνικές κυβερνήσεις, περιφερειακές διοικήσεις και τοπικές κοινότητες. Αυτή η προσέγγιση, γνωστή ως «κοινή διαχείριση», περιλαμβάνει συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵⁰.

Ακόμη και αν ποσοτικοποιηθούν οι στόχοι του προγράμματος συχνά απαιτούσαν προσαρμογές κατά την περίοδο του προγράμματος. Ωστόσο, η ασάφεια των στόχων επέτρεψε στις διαχειριστικές αρχές να αναφέρουν την «επιτυχία» ή να ερμηνεύσουν την αποτελεσματικότητα με διαφορετικούς τρόπους. Οι στόχοι του προγράμματος συνήθως δεν ήταν έγκαιροι, καθώς η επίτευξη των στόχων ήταν πιθανό να διαρκέσει πολύ περισσότερο από την περίοδο του προγράμματος – παράγοντας που δεν αναγνωρίζονταν πάντα. Ο χαρακτήρας «SMART» των στόχων του προγράμματος βελτιώθηκε με την πάροδο του χρόνου, αλλά μέχρι το 2012 απείχαν ακόμη αρκετά από την πλήρη επίτευξή τους, είτε λόγω ελλείψεων στο σχεδιασμό του προγράμματος είτε

⁴⁹ Baun and Marek 2014.

⁵⁰ Fratesi & Wishlade, 2017.

λόγω καθυστερήσεων και δυσκολιών στη λειτουργία των συστημάτων παρακολούθησης⁵¹.

Πρωταρχικός στόχος της πολιτικής συνοχής της ΕΕ είναι να δοθεί προτεραιότητα στην προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών, με ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία των πόλεων. Αυτό περιλαμβάνει την ενίσχυση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας εντός των πόλεων μέσω της εφαρμογής μιας εξελισσόμενης αστικής ατζέντας και της υιοθέτησης αστικών πολιτικών που ευθυγραμμίζονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα⁵².

Η νέα πολιτική συνοχής της ΕΕ αναμένεται να συμβάλει σε δύο βασικούς στόχους πολιτικής. Ο πρώτος στόχος, ο οποίος ορίζεται ρητά στη Συνθήκη ΕΚ, είναι να μειωθούν οι ανισότητες μεταξύ του βαθμού ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και η υστέρηση των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Ο δεύτερος στόχος και ο πιο σημαντικός, είναι η συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη.

Η πολιτική συνοχής αναλύεται στους επιμέρους βασικούς στόχους:

Μείωση των ανισοτήτων: Ο στόχος της πολιτικής συνοχής είναι να μειώσει τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, ιδίως μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων και των πιο ανεπτυγμένων περιφερειών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό περιλαμβάνει προσπάθειες για την ανακούφιση της φτώχειας, την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης⁵³.

Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης: Η πολιτική συνοχής στοχεύει στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης υποστηρίζοντας έργα που συμβάλλουν στους στρατηγικούς στόχους της ΕΕ, με την περιβαλλοντική προστασία, τη μείωση των εκπομπών άνθρακα και την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας: Η πολιτική συνοχής στοχεύει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ υποστηρίζοντας έργα που προωθούν την καινοτομία, την έρευνα και την ανάπτυξη, καθώς και με τη βελτίωση των μεταφορών και των ψηφιακών υποδομών⁵⁴.

⁵¹ Bachtler, et al, 2017.

⁵² Avdikos & Chardas, 2016, Purkarthofer, 2019.

⁵³ Bachtler & Mendez 2018.

⁵⁴ Becker, 2019.

Υποστήριξη των περιφερειών σε μετάβαση: Η πολιτική συνοχής στοχεύει να στηρίξει τις περιφέρειες σε μετάβαση, όπως αυτές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στις προσπάθειές τους να φτάσουν τη διαφορά με τις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες της ΕΕ.

Προώθηση της ολοκλήρωσης αστικών και αγροτικών περιοχών: Η πολιτική συνοχής αποσκοπεί στην προώθηση της ολοκλήρωσης αστικού-αγροτικού χώρου αντιμετωπίζοντας τις ειδικές ανάγκες και προκλήσεις τόσο των αστικών όσο και των αγροτικών περιοχών και διασφαλίζοντας ότι συνδέονται και ενσωματώνονται σε μια συνεκτική και βιώσιμη ανάπτυξη⁵⁵.

Προώθηση της εδαφικής συνοχής: Η πολιτική συνοχής στοχεύει στην ενίσχυση της εδαφικής συνοχής αντιμετωπίζοντας τις ειδικές ανάγκες και προκλήσεις διαφορετικών περιοχών, όπως νησιά, ορεινές περιοχές ή αραιοκατοικημένες περιοχές⁵⁶.

Υποστήριξη της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης της Ε.Ε.: Η πολιτική συνοχής στοχεύει να υποστηρίξει την πράσινη⁵⁷ και ψηφιακή μετάβαση⁵⁸ της Ε.Ε., υποστηρίζοντας έργα που συμβάλλουν στους περιβαλλοντικούς και ψηφιακούς στόχους της ΕΕ, όπως η προστασία της βιοποικιλότητας, η μείωση των εκπομπών άνθρακα και η υποστήριξη της ανάπτυξης ψηφιακής υποδομής.

Υποστήριξη της ανθεκτικότητας στην κρίση: Η πολιτική συνοχής στοχεύει να υποστηρίξει την ανθεκτικότητα στην κρίση υποστηρίζοντας έργα που συμβάλλουν στους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των πολιτών και των κοινοτήτων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, καθώς και από οικονομικές και κοινωνικές αναταραχές⁵⁹.

Η θεμελιώδης ιδέα είναι ότι η οικονομική ανάπτυξη θα επεκταθεί από τις μητροπολιτικές περιοχές και τα περίχωρα των πόλεων σε μικρότερες και μεσαίες πόλεις, φτάνοντας τελικά σε αγροτικές και υπανάπτυκτες περιοχές. Ως μέρος αυτής

⁵⁵ European Commission, 2015.

⁵⁶ Cotella, 2018.

⁵⁷ https://ec.europa.eu/environment/integration/cohesion_policy_en.htm Environment and Cohesion Policy, (πρόσβαση 5.1.2023).

⁵⁸ <https://globaleurope.eu/europes-future/the-future-of-eu-cohesion-effects-of-the-twin-transition-on-disparities-across-european-regions-event-recording/> The Future of EU Cohesion: Effects of the Twin Transition on Disparities across European Regions, (πρόσβαση 5.1.2023).

⁵⁹ Piattoni & Polverari, 2016.

της διαδικασίας, είναι σημαντικό να ενθαρρυνθούν οι μεγαλύτερες πόλεις να συνεργαστούν και να δημιουργήσουν δίκτυα με μικρότερες πόλεις και τις γύρω περιοχές, προκειμένου να διευκολυνθεί η εξάπλωση της θετικής οικονομικής ανάπτυξης σε διαφορετικές περιοχές. Η επίτευξη αυτού του τύπου ανάπτυξης απαιτεί την εφαρμογή πολιτικών που είναι ευνοϊκές για τις αστικές περιοχές και η έννοια της πολυκεντρικής ανάπτυξης παίζει σημαντικό ρόλο στην ώθηση αυτής της διαδικασίας⁶⁰.

Η δυνατότητα επέκτασης της οικονομικής ανάπτυξης από τις πόλεις στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές ποικίλλει ανάλογα με την αναπτυξιακή θεωρία που εφαρμόζεται. Σε γενικές γραμμές, το μεγαλύτερο μέγεθος και η μεγαλύτερη οικονομική διαφοροποίηση συνδέονται γενικά με υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας και αυξημένη οικονομική ανάπτυξη⁶¹. Οι οικονομίες κλίμακας προκύπτουν λόγω του μεγέθους, της διαφοροποίησης και της διάχυσης της γνώσης μεταξύ επιχειρήσεων και τομέων. Στις οικονομίες αστικοποίησης, οι επιπτώσεις της συσσώρευσης θα προκύψουν λόγω της υψηλότερης παραγωγικότητας, η οποία είναι συνάρτηση της γεωγραφικής συγκέντρωσης ανθρώπων και κεφαλαίων⁶².

Η ενσωμάτωση της αστικής προσέγγισης της Ε.Ε., στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την προγραμματική περίοδο 2007–2013, αποτέλεσε απάντηση στις επικρίσεις ότι, παρά τα πολύ θετικά αποτελέσματα, μόνο λίγες επιλεγμένες πόλεις είχαν επωφεληθεί από την πρωτοβουλία URBAN. Η αστική προσέγγιση είχε ως στόχο να δώσει τη δυνατότητα σε όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις να προωθήσουν την ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη με τη βοήθεια της οικονομικής στήριξης της ΕΕ. Αυτό το κεφάλαιο του κανονισμού 1080/2006 της ΕΕ εισήγαγε τη δυνατότητα υποστήριξης της ανάπτυξης συμμετοχικών, ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών στις αστικές περιοχές μέσω της χρήσης του Ε.Τ.Π.Α., του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ταμείου Συνοχής⁶³.

1.4 Εργαλεία

⁶⁰ CEC, 2017; European Union, 2016.

⁶¹ Krugman, 1993.

⁶² Rauhut & Humer, 2020.

⁶³ Cotella, 2018.

Από το 1975, ένα από τα κύρια εργαλεία πολιτικής ήταν η χρήση των Διαρθρωτικών Ταμείων (ΔΤ) - Structural Funds (SFs) για την προώθηση της οικονομικής σύγκλισης μεταξύ των περιφερειών. Καθώς συνήθως αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα κονδύλια του ετήσιου προϋπολογισμού της ΕΕ και βοηθούν στη χρηματοδότηση χιλιάδων έργων δημοσίων έργων σε πολλούς τομείς, όπως οι υποδομές, οι μεταφορές, η υγεία, το περιβάλλον, η γεωργία, η ενέργεια και οι τηλεπικοινωνίες, αυτά τα κονδύλια έχουν τραβήξει την προσοχή των επιστημόνων.

Οι νέοι κανονισμοί για την πολιτική συνοχής εγκρίθηκαν το 2013. Αυτοί οι κανονισμοί δημιούργησαν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (Ε.Δ.Ε.Τ.) - «*European Structural and Investment Funds*» (E.S.I.F.)⁶⁴, τα οποία είναι:

- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
- το Ταμείο Συνοχής
- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (McCann, 2015).

Αυτά τα ταμεία έπρεπε να αντιμετωπίσουν 11 νέους θεματικούς στόχους⁶⁵ που σχετίζονται με τις προτεραιότητες της στρατηγικής Ευρώπη 2020:

1. *«Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας.*
2. *Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ).*
3. *Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ.*
4. *Υποστήριξη της στροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.*
5. *Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων.*
6. *Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων*⁶⁶.

⁶⁴ Piattoni & Polverari, 2016.

⁶⁵ Bachtler, et al, 2017.

⁶⁶ Bachtler, et al, 2017

7. Προώθηση βιώσιμων μεταφορών και βελτίωση των δικτυακών υποδομών.
8. Προώθηση βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού.
9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης.
10. Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση.
11. Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης»⁶⁷

1.5 Η αστική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής

Οι πόλεις άρχισαν αρχικά να προσελκύουν την προσοχή των ευρωπαίων φορέων στα μέσα της δεκαετίας του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90 λόγω μιας εκτενούς συζήτησης για την αστική φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την αποβιομηχάνιση που είχε σημαντικό αντίκτυπο σε πολλές αστικές περιοχές στην Ευρώπη⁶⁸.

Περισσότερα από τα 2/3 των πολιτών της Ε.Ε., ζούνε σε αστικές περιοχές και πόλεις που είναι εύκολα αναγνωρίσιμες ως βασικοί κόμβοι για την προώθηση της εδαφικής συνοχής και τη συνολική οικονομική ανάπτυξη. Ενώ αναφορικά με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τα ζητήματα παραμένουν αυστηρά στα χέρια των κρατών μελών, εδώ και τουλάχιστον 30 χρόνια, η ΕΕ έχει αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές και πρωτοβουλίες με περισσότερο ή λιγότερο σαφή εδαφική εστίαση, μεταξύ των οποίων η αστική διάσταση. Μετά τη διάθεση στη δημοσιότητα της Πράσινης Βίβλου για το αστικό περιβάλλον, ορισμένα μέτρα που στοχεύουν άμεσα στα κράτη μέλη έχουν εισαχθεί και η αστική διάσταση εισήλθε στην κύρια πολιτική συνοχής της Ε.Ε.⁶⁹.

Η αστική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής αναφέρεται στο ρόλο των πόλεων, στην προώθηση της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης μεταξύ των

⁶⁷ Piattoni & Polverari, 2016.

⁶⁸ Kazepov, 2005.

⁶⁹ Cotella, 2018.

ευρωπαϊκών εθνών. Οι αστικές περιοχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ανάπτυξης στην Ευρώπη και αποτελούν, επίσης, σημαντικά κέντρα πολιτικής ισχύος και επιρροής. Το πλαίσιο αστικής πολιτικής της ΕΕ βασίζεται στις αρχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και της εδαφικής συνοχής. Επιδιώκει να προωθήσει την έξυπνη, πράσινη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη σε πόλεις και αστικές περιοχές, ενώ αντιμετωπίζει επίσης τις προκλήσεις της αστικοποίησης, όπως η κοινωνική ανισότητα, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και οι οικονομικές ανισότητες.

Οι πρωτοβουλίες αστικής πολιτικής της ΕΕ περιλαμβάνουν διάφορα προγράμματα χρηματοδότησης, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.), το οποίο προσφέρει οικονομική βοήθεια για προσπάθειες αστικής ανάπτυξης.

Επιπλέον, αυτές οι πρωτοβουλίες επικεντρώνονται στην προώθηση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, στην ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης στα κτίρια και στη βελτίωση της συνολικής ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές.

Οι πόλεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της πολιτικής συνοχής εντός της Ευρώπης, λειτουργώντας ως κέντρα διεθνούς εμπορίου, επενδύσεων και πολιτιστικών αλληλεπιδράσεων.

Πολλές πόλεις στην Ευρώπη έχουν σφυρηλατήσει ισχυρούς δεσμούς με άλλες πόλεις στην περιοχή και παγκοσμίως, που διευκολύνουν τη συνεργασία και ενθαρρύνουν την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ διαφορετικών χωρών και πολιτισμών.

Η ΕΕ συνεργάζεται στενά με πόλεις και αστικές περιοχές μέσω διαφόρων δικτύων και εταιρικών σχέσεων, όπως το EU Urban Agenda⁷⁰, η European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities⁷¹ και το Covenant of Mayors for Climate

⁷⁰ Το Urban Agenda για την ΕΕ ξεκίνησε τον Μάιο του 2016 βάσει της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Εισάγει μια νέα προσέγγιση για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, των πόλεων, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων ενδιαφερομένων. Οι κύριοι στόχοι αυτής της πρωτοβουλίας είναι η προώθηση της ανάπτυξης, της βιωσιμότητας και της καινοτομίας στις ευρωπαϊκές πόλεις, καθώς και ο εντοπισμός και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda-eu/what-urban-agenda-eu.html>).

⁷¹ Η Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για Έξυπνες Πόλεις και Κοινότητες, που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι μια πρωτοβουλία που συγχωνεύει Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), διαχείριση ενέργειας και διαχείριση μεταφορών. Σκοπός του είναι να ανακαλύψει εφευρετικές λύσεις στις σημαντικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και υγειονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις στην παρούσα εποχή. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://e3p.jrc.ec.europa.eu/articles/european-innovation-partnership-smart-cities-and-communities>).

and Energy⁷². Αυτές οι πρωτοβουλίες παρέχουν μια πλατφόρμα για διάλογο και συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της και των πόλεων τους και διευκολύνουν την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την ανταλλαγή γνώσεων σε θέματα αστικής ανάπτυξης.

Η νέα νομοθετική πρόταση για την περίοδο 2014–2020 ενίσχυσε την αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής, μεταξύ άλλων, μέσω στρατηγικού και συνεκτικού σχεδιασμού και προγραμματισμού. Ωστόσο, το ΕΚ, στη διαπραγματευτική του εντολή, ανέμενε πιο σημαντική ανάθεση εξουσιών στις πόλεις. Σύμφωνα με τις προτάσεις της Επιτροπής, οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης θα πρέπει να περιέχουν τις αρχές για τον προσδιορισμό των αστικών περιοχών για ολοκληρωμένες δράσεις. Το ΕΚ θεώρησε την ανάγκη να διαγραφεί ο «κατάλογος των πόλεων» που πρότεινε η Επιτροπή, διότι ήταν πεπεισμένο ότι, για να διασφαλιστεί ότι οι πόλεις διαδραματίζουν τον ρόλο τους ως κινητήρες για την έξυπνη, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρώπης, πρέπει να επιδιώξουν ενισχυμένη συνεργασία και δικτύωση, πέρα από τα διοικητικά σύνορα και προς τις λειτουργικές περιοχές που επιτρέπουν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη.

Η αστική διάσταση των ευρωπαϊκών πολιτικών έχει αποτελέσει το επίκεντρο σημαντικών συζητήσεων και διαβουλεύσεων καθώς αυτό ήταν εν μέρει το αποτέλεσμα της αυξημένης παρουσίας των πόλεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ως «παράγοντες» στην ευρωπαϊκή πολυεπίπεδη πολιτική⁷³.

Επιπλέον, και με μεγαλύτερη σημασία, οι πόλεις άρχισαν να αναγνωρίζονται ως οι βασικοί καταλύτες για την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα στην Ευρώπη. Αυτή η έμφαση ενισχύθηκε περαιτέρω από τη στενή σύνδεση μεταξύ των πόλεων και της στρατηγικής Λισαβόνας-Γκέτεμποργκ, καθώς και από την πολιτική συνοχής, θεωρήθηκαν βασικοί μοχλοί απασχόλησης και ανάπτυξης⁷⁴.

⁷² Ο στόχος της πρωτοβουλίας του Συμφώνου των Δημάρχων είναι να συμμετάσχει και να βοηθήσει πόλεις και κωμοπόλεις να δεσμευτούν στους στόχους μετριασμού του κλίματος και προσαρμογής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πόλεις που υπογράφουν την πρωτοβουλία δεσμεύονται να λάβουν μέτρα που συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 40% έως το 2030. Συμφωνούν επίσης να υιοθετήσουν μια ενιαία προσέγγιση για την αντιμετώπιση του μετριασμού και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/covenant-of-mayors>).

⁷³ Commission of the European Communities 2005, 2009.

⁷⁴ Commission of the European Communities 2005, 2009.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε ότι η ανταγωνιστικότητα μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες και ότι δεν μπορούν όλες οι πόλεις να είναι «νικητές», καθώς η ενιαία επιδίωξη της ανάπτυξης μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες, όπως για παράδειγμα, κοινωνικός αποκλεισμός, μείωση της κοινωνικής συνοχής, εάν τα οφέλη δεν κατανέμονται ευρύτερα, επομένως η συνοχή έχει γίνει πιο σημαντική. Η συμπερίληψη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής στην ενοποιημένη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Commission of the European Communities, 2012), οδήγησε σε μια ευρύτερη εξέταση της ανάγκης για «ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη» που επιδιώκει να υποστηρίξει μορφές αστικής ανάπτυξης που επιχειρούν να συμβιβάσουν την ανταγωνιστικότητα και τη συνοχή, αν και, αναμφισβήτητα, η κύρια έμφαση παραμένει στην ανταγωνιστικότητα.

Για τους λόγους αυτούς η αναζήτηση της «αστικής ανταγωνιστικότητας» έχει συμπληρωθεί από διάφορες μορφές συνεργασίας που κατοχυρώνονται σε έννοιες όπως η πολυκεντρικότητα και ο συνεργατικός σχεδιασμός, που προορίζονται να λειτουργήσουν ως μηχανισμοί τόσο ανάπτυξης όσο και ένταξης. Ωστόσο, η συνοχή παραμένει ένας μάλλον ακαθόριστος όρος και ο τρόπος με τον οποίο οι τρεις διαστάσεις της, οικονομική, κοινωνική και εδαφική, πρέπει να ενσωματωθούν και να συμβιβαστούν με την ανταγωνιστικότητα είναι ασαφής⁷⁵.

Εκτός όλων αυτών των διαδικαστικών προβλημάτων το κύριο θέμα με τους χωροταξικούς σχεδιασμούς και την αστική πολιτική είναι ότι τα κράτη έχουν έδαφος, λαό και κυβέρνηση. Τα κράτη έχουν μόνιμο πληθυσμό που ζει σε μια καθορισμένη περιοχή με μια κυβέρνηση που απολαμβάνει το μονοπώλιο στη διαχείριση των διεθνών σχέσεων. Χωρίς τον έλεγχο της επικράτειάς τους, τα κράτη δεν είναι κυρίαρχα. Ως εκ τούτου η πρόταση ότι η Ε.Ε. μπορεί να συμμετάσχει στον χωροταξικό σχεδιασμό τους ωθεί να υπερασπιστούν την εδαφικότητά τους. Εδαφικότητα σημαίνει την άσκηση ελέγχου επί των πόρων και των ανθρώπων μέσω της περιοχής ελέγχου. Τα σύνορα των κρατών ειδικότερα «υποδηλώνουν εδαφικό έλεγχο και, ως εκ τούτου, εξουσία επί του καθορισμένου χώρου»⁷⁶.

Τα προβλήματα αυτά τονίζουν την πολυπλοκότητα της έννοιας της ίδιας της Ε.Ε. και τα όρια και δικαιώματα των κρατών – μελών. Αυτές οι έννοιες υπερβαίνουν τη συζήτηση αποκλειστικά με όρους κυριαρχίας. Στην πραγματικότητα, μεγάλο μέρος

⁷⁵ Piattoni & Polverari, 2016.

⁷⁶ Faludi, 2018.

του σχεδιασμού επικαλύπτει κυρίαρχες σφαίρες, οδηγώντας σε ένα συνονθύλευμα άτυπων κατανοήσεων, συμφωνιών και χωρικών οραμάτων. Η πολυπλοκότητα και αβεβαιότητα των πολιτικών είναι χαρακτηριστικές και σε αυτό το τομέα που προσπαθεί να εφαρμόσει η Ε.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις

2.1 Εισαγωγή

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό μέτωπο, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη και εδαφική προσέγγιση που να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά σε αυτά τα ζητήματα. Μια ολοκληρωμένη και εδαφική προσέγγιση είναι ολοκληρωμένη, λαμβάνοντας υπόψη τα μοναδικά χαρακτηριστικά και τα αποτελέσματα που απαιτούνται για κάθε συγκεκριμένη τοποθεσία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την υπέρβαση των συμβατικών διοικητικών ορίων και να απαιτεί αυξημένη συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης για την επίτευξη κοινών στόχων. Αυτό ευθυγραμμίζεται με την εισαγωγή του νέου στόχου εδαφικής συνοχής που περιγράφεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας, ο οποίος αναγνωρίζει ότι η επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο απαιτεί μεγαλύτερη έμφαση στον εδαφικό αντίκτυπο των πολιτικών της Ε.Ε⁷⁷.

Το ενδιαφέρον για τις αστικές περιοχές γενικά και για την ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη, ειδικότερα, είναι το αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας ανάπτυξης πολιτικής. Τα κύρια βήματα αυτής της διαδικασίας ξεκίνησαν από την οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 - 2008. Η κρίση βοήθησε να γίνει κατανοητό ότι το πλήθος των προκλήσεων στην Ευρώπη (όπως η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια, η γήρανση του πληθυσμού, η κοινωνική πόλωση και η κινητικότητα) και οι σύνθετες αλληλεπιδράσεις τους μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση⁷⁸.

⁷⁷ European Commission, 2011.

⁷⁸ Bachtler, et al, 2017.

Οι ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις αναφέρονται στη συντονισμένη και ολιστική προσέγγιση για επενδύσεις σε έργα υποδομής και ανάπτυξης σε μια δεδομένη περιοχή. Αυτή η προσέγγιση τονίζει την ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι διασυνδέσεις και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφορετικών τομέων, όπως οι μεταφορές, η ενέργεια, η στέγαση και το περιβάλλον, ώστε να εφαρμοστούν πολιτικές της αειφόρου ανάπτυξης και να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις⁷⁹.

2.2. Εμφάνιση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων

Τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα κατέστη σαφές ότι η πολιτική συνοχής μετά το 2013 θα είχε λιγότερους οικονομικούς πόρους από ό,τι είχε πριν, οπότε προέκυψε η ιδέα να διατεθούν όλοι οι πόροι στις φτωχότερες περιφέρειες, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε. Η επιλογή αποκλεισμού των πλουσιότερων χωρών από την Πολιτική Συνοχής επικρίθηκε έντονα και υποστηρίχθηκε ότι αυτό θα άλλαζε την Πολιτική Συνοχής σε Φιλανθρωπική Πολιτική, με όλα τα προβλήματά της. Το τελικό αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων σήμαινε ότι όλες οι χώρες της Ε.Ε. εξακολουθούσαν να περιλαμβάνονται, αλλά ότι οι πόροι συγκεντρώνονταν σε μεγάλο βαθμό στις φτωχότερες χώρες. Αυτή η λύση ήταν, ωστόσο, μια συμβιβαστική λύση, με σοβαρές επιπτώσεις στον ίδιο τον κανονισμό.⁸⁰

Πίνακας 2. Σημαντικά βήματα από το 2008 για την ανάπτυξη της νέας προσέγγισης της πολιτικής συνοχής στις αστικές περιοχές.

Ημερομηνία	Γεγονός	Παρατηρήσεις
2009	Barca report	Η σημαντική έκθεση Barca άνοιξε τον δρόμο για την επιστροφή του πλαισίου της Ευρωπαϊκή Ένωση για πολυεπίπεδη διακυβέρνηση που βασίζεται σε παρεμβάσεις με βάση την περιοχή προς την οριζόντια ολοκλήρωση των διαφορετικών τομεακών πολιτικών

⁷⁹ Piattoni & Polverari, 2016.

⁸⁰ Bachtler, et al, 2017.

2010	Toledo Declaration	Πρέπει να αποτελέσει πολιτική προτεραιότητα η ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών πόλεων να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις με μεγαλύτερη έμφαση στην ολοκληρωμένη προσέγγιση και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, μεγαλύτερη έμφαση στην εδαφική και κοινωνική συνοχή». (European Union, 2010).
2011	Polish Ministry paper	Αυτό το έγγραφο πρότεινε την εισαγωγή ενός μέσου παγκόσμιας επιχορήγησης για πόλεις με την προϋπόθεση οι πόλεις να προετοιμάσουν ένα πρόγραμμα ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, με βάση την ολοκληρωμένη στρατηγική αστικής ανάπτυξης.
2011	Speech of Danuta Hübner at the 5th Cohesion Forum	Ο Hübner υποστήριξε την πραγματική απλοποίηση: να υπάρχει μια εδαφική στρατηγική για μια περιοχή στην οποία συνεισφέρουν όλα τα ταμεία. Ωστόσο, παραδέχτηκε ότι αυτό είναι αδύνατο καθώς όλοι οι υπουργοί/ταμεία θέλουν τα δικά τους προγράμματα.
2012	Speech of Johannes Hahn at the EU Urban Forum	Ο Hahn υποστήριξε τη σημασία των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων (ITI): τα χρήματα από διαφορετικές προτεραιότητες ή ταμεία μπορούν να συγκεντρωθούν σε μια προσαρμοσμένη «δέσμη», επιτρέποντας τη χρήση ενός ευρέος φάσματος διαφορετικών έργων για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών με συντονισμένες πολιτικές. Το όργανο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο ευέλικτο.
2013	Council of the EU	Το Συμβούλιο ενέκρινε μια σειρά από μέτρα για την πολιτική συνοχής για την περίοδο 2014–2020.

2014	Open Days	Η ΕΚ έκανε επανειλημμένες «δηλώσεις νίκης», τονίζοντας πόσες χώρες και πόλεις έχουν ήδη εγγραφεί για τα νέα εργαλεία του άρθρου 7, ειδικά για τις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις. Αυτές οι δηλώσεις ήταν σε έντονη αντίθεση με τις καταγγελίες πολλών από τις ίδιες τις πόλεις.
-------------	-----------	---

(πηγή: Bachtler, et al, 2017).

2.3 Αναγκαιότητα της ύπαρξης και της υλοποίησής τους

Οι ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις προωθούνται μέσω ποικίλων πρωτοβουλιών και προγραμμάτων χρηματοδότησης, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και το Ταμείο Συνοχής. Αυτά τα κονδύλια παρέχουν οικονομική υποστήριξη για έργα που συμβάλλουν στους στρατηγικούς στόχους της Ε.Ε., όπως η ελάττωση των ανισοτήτων σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα ανάμεσα στις περιφέρειες, η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ.

Μια βασική πτυχή των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων στην Ε.Ε. είναι η έμφαση στη διασυνοριακή συνεργασία⁸¹. Αυτό περιλαμβάνει εργασία πέρα από εθνικά και περιφερειακά σύνορα για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και ευκαιριών, όπως η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης ή η προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και με γειτονικές χώρες.

Μια άλλη σημαντική πτυχή των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων στην ΕΕ είναι η εστίαση στην ολοκλήρωση αστικού-αγροτικού χώρου. Αυτό περιλαμβάνει την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών και προκλήσεων τόσο των αστικών όσο και των αγροτικών περιοχών και τη διασφάλιση ότι συνδέονται και ενσωματώνονται σε μια συνεκτική και βιώσιμη ανάπτυξη⁸².

⁸¹ Faludi, 2018.

⁸² Ferry, 2019.

Εκτός από τα προγράμματα χρηματοδότησης, η ΕΕ παρέχει επίσης τεχνική βοήθεια και καθοδήγηση για να βοηθήσει τις περιφέρειες και τις τοπικές αρχές να αναπτύξουν ολοκληρωμένες στρατηγικές χωρικών επενδύσεων. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, ευκαιρίες δικτύωσης και δραστηριότητες ανάπτυξης ικανοτήτων⁸³.

Όταν εφαρμόζονται επιχειρησιακά προγράμματα για την εφαρμογή της πολιτικής συνοχής, είναι ζωτικής σημασίας να υπάρχει η κατάλληλη διοικητική ικανότητα. Αυτή η ικανότητα επιτρέπει τον αποτελεσματικό συντονισμό, την παροχή συμβουλών, την κατανομή πόρων και, όταν είναι δυνατόν, την προσφορά τεχνικής βοήθειας. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της θεσμικής και διοικητικής ικανότητας, θεωρείται κρίσιμη απαίτηση για την αποτελεσματική διαχείριση των Ταμείων, τόσο στη φάση προ της εφαρμογής όσο και στη φάση υλοποίησης. Η επαρκής διοικητική ικανότητα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση. Έρευνα που παρουσιάστηκε στη Διάσκεψη της Ρίγας προσδιόρισε τη διοικητική ικανότητα ως βασικό εμπόδιο που πρέπει να αντιμετωπιστεί προτού υλοποιηθούν βιώσιμα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης. Η κακή διακυβέρνηση μειώνει την οικονομική ανάπτυξη και την επιχειρηματικότητα και μειώνει τον αντίκτυπο της πολιτικής συνοχής⁸⁴.

Οι φτωχότερες περιφέρειες με την ασθενέστερη διοικητική ικανότητα είναι εκείνες οι περιφέρειες που μπορούν να επωφεληθούν λιγότερο από τις παρεμβάσεις πολιτικής, ωστόσο αυτές είναι οι περιφέρειες με τη μεγαλύτερη ανάγκη για μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση. Τα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν ότι η παροχή πρόσθετων κεφαλαίων μόνο στις ασθενέστερες περιοχές είναι απίθανο να λύσει αυτά τα προβλήματα⁸⁵.

Έτσι, η νομοθεσία ορίζει τη μέγιστη χρηματοδοτική συνεισφορά των κεφαλαίων του ΕΤΠΑ στην τεχνική βοήθεια. Αφήνει την οργάνωση των δομών τεχνικής βοήθειας στα χέρια των κρατών μελών, τα οποία πρέπει να συμφωνήσουν για τρόπους ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας για την εκτέλεση των κονδυλίων⁸⁶.

⁸³ European Commission, 2015.

⁸⁴ Bachtler, et al, 2017.

⁸⁵ McCann, 2015.

⁸⁶ Piattoni & Polverari, 2016.

2.4 Ένταξή τους στο σχεδιασμό πολιτικής συνοχής

Η Ε.Ε. αναγνώρισε τη βαρύτητα των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων για την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Η συμπερίληψη ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων στον σχεδιασμό της πολιτικής συνοχής της ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας για διάφορους λόγους.

Πρώτον, μπορεί να βοηθήσει στη ελάττωση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ένταξης σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Επενδύοντας σε υποδομές μεταφορών, ενέργειας και περιβάλλοντος, για παράδειγμα, οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες μπορούν να προσελκύσουν περισσότερες επιχειρήσεις και να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους⁸⁷.

Δεύτερον, οι ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις μπορούν να συμβάλουν στην ελάττωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους που συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη. Επενδύοντας σε βιώσιμες υποδομές μεταφορών και ενέργειας, για παράδειγμα, η ΕΕ μπορεί να περιορίσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και την ατμοσφαιρική ρύπανση, βελτιώνοντας έτσι τη δημόσια υγεία και μειώνοντας την υποβάθμιση του περιβάλλοντος⁸⁸.

Οι ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση μιας πιο ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης σε ολόκληρη την ΕΕ. Επενδύοντας τόσο σε λιγότερο ανεπτυγμένες όσο και σε πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες, η ΕΕ μπορεί να προωθήσει μια πιο δίκαιη κατανομή των οικονομικών ευκαιριών και να μειώσει τις ανισότητες στο βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής⁸⁹.

⁸⁷ Ferry, 2019.

⁸⁸ Faludi, 2018.

⁸⁹ Piattoni & Polverari, 2016.

2.5 Ευρωπαϊκές Στρατηγικές και Πρωτοβουλίες για τη Χωρική και Αστική Ανάπτυξη

Από τον Μάιο του 2007, ο Χάρτης της Λειψίας χρησιμεύει ως διακυβερνητικό έγγραφο για τα κράτη μέλη της ΕΕ, παρέχοντας κατευθυντήριες γραμμές για κοινές αρχές πολιτικής και στρατηγικές σχετικά με τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Ο χάρτης βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες:

- Ενσωμάτωση της έννοιας της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές.
- Αξιοποίηση ολοκληρωμένων μεθόδων αστικής ανάπτυξης, όπως τοπικές πρωτοβουλίες με επικεφαλής αστικούς φορείς (CLLD-U) και χρήση αντίστοιχων αρχών δημόσιας διοίκησης και διαχείρισης που βασίζονται σε πολυεπίπεδη διακυβέρνηση.
- Διατήρηση ισορροπίας με άλλες μορφές εδαφικών δομών με σεβασμό στον πολυκεντρικό χαρακτήρα των αστικών περιοχών.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ε.Ο.Κ.Ε), κατά την αναθεώρηση του Χάρτη της Λειψίας, περιελάμβανε ως σημαντικότερες αλλαγές τις ακόλουθες:

- Οι σημαντικές εξελίξεις στην τεχνολογία και η επέκταση του δυναμικού καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της ψηφιοποίησης, της έξυπνης κινητικότητας και άλλων έξυπνων λύσεων που προσφέρουν πολυάριθμες ευκαιρίες ανάπτυξης (π.χ. βελτιστοποίηση πόρων, κ.λπ.), αλλά και στρατηγικούς κινδύνους (επιπτώσεις στην απασχόληση, ευπάθεια στον κυβερνοχώρο, και τα λοιπά.).
- Ο αντίκτυπος της οικονομίας και της κοινωνίας 4.0 όσον αφορά τη νέα οργάνωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως η κυκλική και η συνεργατική οικονομία, με κινητήριους μοχλούς ανάπτυξης και αποτελέσματα επικεντρωμένα κυρίως στις αστικές περιοχές.
- Ο μετασχηματισμός του κοινωνικού ιστού λόγω παραγόντων όπως η μετανάστευση, οι δημογραφικές αλλαγές και ο εξελισσόμενος τρόπος ζωής.
- Οι ευκαιρίες και οι προκλήσεις που προκύπτουν από τους στόχους και τα μέτρα που περιγράφονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

- Νέα μοντέλα και προσεγγίσεις για τη χρηματοδότηση της αστικής ανάπτυξης, δίνοντας έμφαση στη χρήση κοινών πόρων, ιδιωτικών και δημόσιων, και στην επιδίωξη κοινών συμφερόντων.
- Οι νέες σκέψεις που συνδέονται με τις αστικές περιοχές και τα μητροπολιτικά κέντρα που ανοίγουν στον κόσμο, λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο τους στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα και την ανάγκη για ανθεκτικότητα στις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης.
- Η διαρκής ανάγκη ενίσχυσης της συμμετοχής του κοινού στο σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων για την ανάπτυξη των αστικών και αγροτικών περιοχών.

Το Σύμφωνο του Άμστερνταμ, που εγκρίθηκε κατά τη διάρκεια μιας άτυπης συνάντησης των υπουργών της ΕΕ που είναι αρμόδιοι για αστικά θέματα στις 30 Μαΐου 2016, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη δημιουργία ενός πλαισίου για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Ο πρωταρχικός στόχος του Συμφώνου της Ε.Ε. του Άμστερνταμ είναι η επίτευξη ισορροπημένης αστικής ανάπτυξης, εστιάζοντας σε τρεις θεμελιώδεις πυλώνες: *«βελτιωμένη νομοθεσία, ενισχυμένη χρηματοδότηση και αυξημένη γνώση»*.

Αυτή η συμφωνία αστικής ανάπτυξης περιλαμβάνει πιλοτικές δράσεις για την αντιμετώπιση της αστικής φτώχειας, προτάσεις για βιώσιμη κινητικότητα και έναν οδικό χάρτη για την ψηφιακή μετάβαση. Συνεπάγεται την πρόταση συμφωνιών εταιρικής σχέσης μεταξύ κρατών μελών και ευρωπαϊκών πόλεων, διευκολύνοντας τη συμμετοχή θεσμικών φορέων από κράτη μέλη και επιλεγμένες πόλεις. Οι βασικοί στόχοι του Συμφώνου του Άμστερνταμ μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Μεγιστοποίηση του δυναμικού και του ρόλου των αστικών περιοχών στην υλοποίηση των στόχων της Ένωσης και των αντίστοιχων εθνικών προτεραιοτήτων, με ταυτόχρονη τήρηση των αρχών και αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.
- Διευκόλυνση της ενεργού συμμετοχής των αστικών περιοχών στον σχεδιασμό πολιτικής, καθώς και κινητοποίηση και εφαρμογή πολιτικών της Ε.Ε., με έμφαση στην ενίσχυση της αστικής διάστασης στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών.
- Προώθηση μιας πιο συστηματικής και συνεκτικής προσέγγισης μεταξύ των αστικών περιοχών για την επιδίωξη κοινών στόχων.

- Ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των πολιτικών της Ε.Ε.

Συνολικότερα, η Ευρώπη αποτελείται από διαφορετικούς τύπους τόπων και χωρικών ενότητων, όπως πρωτεύουσες, μητροπολιτικές περιοχές, μικρές και μεσαίες πόλεις, αγροτικές περιοχές, εσωτερικές περιφέρειες, περιφερειακές περιοχές, βρειότερες περιοχές, αραιοκατοικημένες περιοχές, νησιά, παράκτιες περιοχές, ορεινές περιοχές ή περιοχές οικονομικής μετάβασης. Αυτά τα μέρη δεικνύουν μια μεγάλη ποικιλία δυνατοτήτων ανάπτυξης και προκλήσεων. Από το υπο-τοπικό έως το πανευρωπαϊκό επίπεδο, οι διαφορές μεταξύ των τόπων και μεταξύ των ανθρώπων, καθώς και οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι και πιέσεις αυξάνονται, τουλάχιστον λόγω της οικονομικής δυναμικής που απορρέει από την αγορά, μέσα από οικονομίες κλίμακας, την πρόσβαση σε τομείς της αγοράς, την πρόσβαση σε ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, την ποιότητα της διακυβέρνησης και τις ανισότητες στην παροχή δημόσιας υπηρεσίας.

Οι βασικές προκλήσεις και οι δυνατότητες τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης στην Ευρώπη συνδέονται με τις αυξανόμενες ανισορροπίες, καθώς και με την ανάγκη μετάβασης στην αειφόρο ανάπτυξη και την αποτελεσματική αντίδραση στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Ένα κοινό χαρακτηριστικό για το όλο το εγχείρημα αποτελεί η σημασία της χρηστής διακυβέρνησης.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Εδαφική Ατζέντα 2030 είναι ένα διακυβερνητικό έγγραφο που εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναπτύχθηκε μέσω της συνεργασίας με εταίρους από διάφορες χώρες, θεσμικά όργανα της ΕΕ, οργανισμούς και ευρωπαϊκές ομάδες συμφερόντων. Ο πρωταρχικός στόχος της Εδαφικής Ατζέντα 2030 είναι να δοθεί προτεραιότητα στην επιδίωξη ενός βιώσιμου μέλλοντος, που να περιλαμβάνει όχι μόνο την ενίσχυση της εδαφικής συνοχής, όπως περιγράφεται στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και την ευημερία όλων των εδαφικών περιοχών και των κατοίκων τους.

Η εδαφική συνοχή ενισχύει την αλληλεγγύη και μειώνει τις ανισότητες αναδεικνύοντας μελλοντικές προοπτικές και το γεγονός αυτό είναι προς όφελος της Ευρώπης τόσο ως συνόλου όσο και για κάθε μεμονωμένη χώρα. Για να πραγματοποιηθεί αυτό, η εδαφική ατζέντα παρέχει στρατηγικούς προσανατολισμούς για τον χωροταξικό σχεδιασμό και για την ενίσχυση της εδαφικής διάστασης όλων των σχετικών πολιτικών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκει

να συμβάλει σε ένα χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμο μέλλον για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και στην επίτευξη των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης στην Ευρώπη.

Παρέχεται λοιπόν από την Ατζέντα ένα πλαίσιο δράσης για την εδαφική συνοχή. Οι δράσεις πρέπει να βασίζονται σε:

- (i) μια κοινή αντίληψη ότι οι αναπτυξιακές ανάγκες και οι επιπτώσεις των μελλοντικών εξελίξεων διαφέρουν μεταξύ των τόπων (πόλεις και περιοχές) στην Ευρώπη και
- (ii) στην αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των τόπων, τομέων πολιτικής και κοινωνικών ομάδων για την αντιμετώπιση σύνθετων ζητημάτων και την αξιοποίηση διαφορετικών δυνατοτήτων⁹⁰

Η Εδαφική Ατζέντα 2030 στοχεύει στην ενίσχυση της εδαφικής πτυχής όλων των πολιτικών σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης. Ο στόχος αυτός υποστηρίζεται από τρεις βασικούς πυλώνες:

1. Ο πρωταρχικός στόχος είναι να δημιουργηθεί μια Ευρώπη που είναι δίκαιη, παρέχοντας μελλοντικές ευκαιρίες για όλους τους τύπους εδαφικών περιοχών και τους κατοίκους τους. Στόχος είναι να τονιστεί πώς η εδαφική διάσταση και ο χωροταξικός σχεδιασμός συμβάλλουν στην ολοκλήρωση και τη σύνδεση πολιτικών προτεραιοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, της Ευρώπης με επίκεντρο τον πολίτη, της βιώσιμης αστικής και εδαφικής ανάπτυξης, της συνολικής και μέτρα χωρίς αποκλεισμούς, δίκαιη μετάβαση και εδαφική ολοκλήρωση στην Ευρώπη.
2. Ο δεύτερος κύριος στόχος είναι η δημιουργία μιας βιώσιμης και περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένης Ευρώπης που προστατεύει το κοινό περιβάλλον και οδηγεί τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Δίνεται έμφαση στην αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο η εδαφική διάσταση και ο χωροταξικός σχεδιασμός συμβάλλουν στην υλοποίηση πολιτικών προτεραιοτήτων, όπως οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (SDGs), η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η Συμφωνία του Παρισιού και η στροφή της Ευρώπης προς μια κυκλική οικονομία.

⁹⁰ <https://territorialagenda.eu/> The Territorial Agenda 2030, (πρόσβαση 14.1.2023).

3. Τρίτον, η Εδαφική Ατζέντα 2030 χρησιμεύει ως κατευθυντικό πλαίσιο για τον χωροταξικό σχεδιασμό και συνηγορεί υπέρ της ενίσχυσης της εδαφικής διάστασης σε όλους τους τομείς πολιτικής σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης. Από την άποψη αυτή, εμπλέκεται επίσης η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), ζητώντας της να ενημερώσουν τα μέλη τους σχετικά με τις προτεραιότητες της ατζέντας και να προωθήσουν τη συνεργασία για την υλοποίησή της. Ο πρωταρχικός στόχος είναι να υπογραμμιστεί η σημασία των εταίρων της κοινωνίας των πολιτών για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας σε όλες τις εδαφικές περιοχές και να ενισχυθεί η προσέγγιση της τοπικής ανάπτυξης που ξεκίνησε από τοπικές οντότητες, μαζί με άλλες στρατηγικές που διευκολύνουν την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη και συνεργασία⁹¹.

Οι εξέχουσες παγκόσμιες εξελίξεις έχουν άμεσο αντίκτυπο στις πόλεις σε όλη την Ευρώπη, θέτοντας τον κίνδυνο να επιδεινωθούν οι κοινωνικές ανισότητες. Η Νέα Χάρτα της Λειψίας αναγνωρίζει την παρουσία παραγόντων όπως η κλιματική αλλαγή, η απώλεια βιοποικιλότητας, οι περιορισμένοι πόροι, οι μεταναστευτικές ροές, οι δημογραφικές αλλαγές, οι πανδημίες και οι ταχέως εξελισσόμενες οικονομίες.

Υπογραμμίζει, επίσης, το μετασχηματιστικό δυναμικό, καθώς και τις συναφείς προκλήσεις των ψηφιακών τεχνολογιών στις κοινωνίες μας. Η πανδημία του COVID-19 προκάλεσε σημαντικές διαταραχές το 2020, αλλά σύμφωνα με τη γερμανική Προεδρία, αυτή η κρίση υπογράμμισε περαιτέρω την ανάγκη για αποτελεσματικά μέτρα για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πόλεων και τη δυνατότητα να ανταποκριθούν κατάλληλα σε απρόβλεπτες αλλαγές.

Το γενικό πολιτικό πλαίσιο των αστικών πολιτικών της Ευρώπης δίνει σημαντική έμφαση στη βιωσιμότητα, περιλαμβάνοντας πρωτοβουλίες όπως η Πράσινη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία προσπαθεί να καθιερώσει την Ευρώπη ως την πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρο.

⁹¹ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2020.

Επιπλέον, βασικά στοιχεία περιλαμβάνουν τη Συμφωνία του Παρισιού, τη Νέα Αστική Ατζέντα⁹² των Ηνωμένων Εθνών και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG 11) που επικεντρώνονται στην προώθηση προσπελάσιμων, χωρίς αποκλεισμούς, ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων πόλεων. Μέσα σε αυτό το ολοκληρωμένο πλαίσιο, η Νέα Χάρτα της Λειψίας εξυπηρετεί έναν ξεχωριστό και ρεαλιστικό στόχο: να προσφέρει ένα πλαίσιο πολιτικής που οραματίζεται και υλοποιεί αυτές τις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες συμφωνίες εντός του αστικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Νέα Χάρτα της Λειψίας⁹³ επισημαίνει τις τρεις μορφές της μετασχηματιστικής πόλης που μπορούν να αξιοποιηθούν στην Ευρώπη για να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων:

- Η έννοια της «Δίκαιης Πόλης» δίνει έμφαση στις ίσες ευκαιρίες και την περιβαλλοντική δικαιοσύνη για όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από το φύλο, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, την ηλικία ή το υπόβαθρό τους. Προσπαθεί να διασφαλίσει ότι κανείς δεν θα μείνει πίσω.
- Η «Πράσινη Πόλη» εστιάζει στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και στη διασφάλιση υψηλών περιβαλλοντικών προτύπων όσον αφορά την ποιότητα του αέρα και του νερού, τη διατήρηση του εδάφους και την υπεύθυνη χρήση της γης. Στοχεύει επίσης στη βελτίωση της πρόσβασης σε χώρους πρασίνου και χώρους αναψυχής.
- Η «Παραγωγική Πόλη» στοχεύει στη δημιουργία ισχυρών οικονομικών θεμελίων για βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Προωθεί την ασφάλεια της εργασίας και προωθεί διαφορετικές τοπικές οικονομίες, ενώ παράλληλα καλλιεργεί περιβάλλοντα που υποστηρίζουν την καινοτομία.

Για να επιτευχθεί το μετασχηματιστικό δυναμικό των δίκαιων, βιώσιμων και ευημερούντων πόλεων, είναι απαραίτητο να τηρούνται οι θεμελιώδεις αρχές της αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Η Νέα Χάρτα της Λειψίας περιγράφει τις ακόλουθες αρχές:

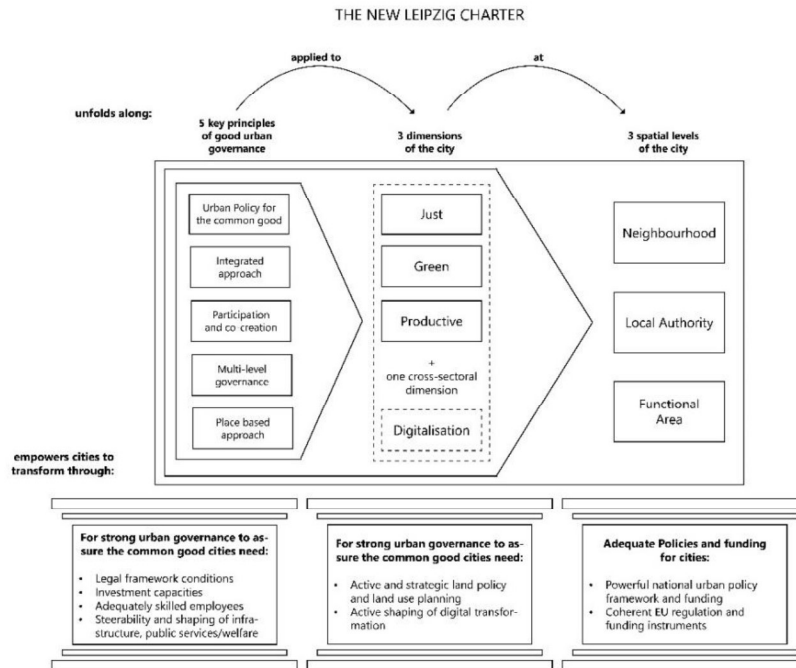
⁹² <https://unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda> New Urban Agenda. UN-Habitat, (πρόσβαση 14.1.2023).

⁹³ Η Νέα Χάρτα της Λειψίας εγκρίθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2020 υπό τη γερμανική Προεδρία της ΕΕ.

- Αστική πολιτική για το κοινό καλό - Οι δημόσιες αρχές πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην ευημερία του κοινού, παρέχοντας υπηρεσίες και υποδομές που ωφελούν ολόκληρη την κοινότητα.
- Ολοκληρωμένη προσέγγιση - Οι αστικές πολιτικές σε διάφορους τομείς και διαστάσεις θα πρέπει να εναρμονίζονται και να συντονίζονται χωρικά, χρονικά και σε διαφορετικούς τομείς εστίασης.
- Συμμετοχή και συν-δημιουργία - Όλοι οι φορείς της πόλης, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών φορέων και των πολιτών, θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για να ενσωματώσουν τις γνώσεις τους και να αντιμετωπίσουν τις ανησυχίες τους, ενισχύοντας έτσι την τοπική δημοκρατία.
- Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση - Η αντιμετώπιση πολύπλοκων προκλήσεων απαιτεί συλλογικές προσπάθειες από όλα τα επίπεδα αστικής και χωρικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων τοπικού, περιφερειακού, μητροπολιτικού, εθνικού, ευρωπαϊκού και παγκόσμιου επιπέδου.
- Τοποκεντρική προσέγγιση - Οι αστικές στρατηγικές και τα χρηματοδοτικά μέσα θα πρέπει να βασίζονται σε ενδελεχή ανάλυση του μοναδικού τοπικού πλαισίου, λαμβάνοντας υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της περιοχής⁹⁴.

Σχήμα 1. Η Προεδρία της Γερμανίας το 2020 προσέδιδε μια λογική που κρύβεται πίσω από τις αρχές της Νέας Χάρτας της Λειψίας

⁹⁴ European Commission, 2020.



(Πηγή: European Commission, New Leipzig Charter- The transformative power of cities for the common good, 2020)

Σε αντίστοιχη κατεύθυνση και έχοντας παρόμοιες προσεγγίσεις επί του θέματος της ανάδειξης μιας πιο βιώσιμης Ευρώπης εντοπίζει κανείς την «Πράσινη Συμφωνία» (Green Deal) για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους πολίτες της. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποτελεί απάντηση στις προκλήσεις που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και το φυσικό περιβάλλον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει μια νέα αναπτυξιακή στρατηγική που έχει σαν σκοπό να μετατρέψει την Ε.Ε. σε μια δίκαιη και ευημερούσα κοινωνία, με μια σύγχρονη, οικονομικά αποδοτική και ανταγωνιστική οικονομία, όπου δεν θα υπάρχουν εκπομπές αερίων θερμοκηπίου το 2050 και όπου η οικονομική ανάπτυξη θα έχει αποσυνδεθεί από τη χρήση φυσικών πόρων.

Στόχος είναι επίσης η προστασία, η διατήρηση και η ενίσχυση των φυσικών πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών από περιβαλλοντικούς κινδύνους και συνέπειες. Επιπλέον, αυτή η μετάβαση πρέπει να δώσει προτεραιότητα στη δικαιοσύνη και τη συμπερίληψη. Θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα στις ανάγκες των ατόμων και να επικεντρωθεί στις περιφέρειες, τις βιομηχανίες και τους εργαζόμενους που θα αντιμετωπίσουν τις πιο σημαντικές προκλήσεις. Δεδομένου του μεγέθους των αλλαγών

που εμπλέκονται, η ενεργή δέσμευση και η εμπιστοσύνη από το κοινό είναι ζωτικής σημασίας για αποτελεσματικές και αποδεκτές πολιτικές. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη μια νέα συμφωνία για τη συμμετοχή πολιτών από διαφορετικά υπόβαθρα, με τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, της κοινωνίας των πολιτών, της βιομηχανίας και των θεσμικών οργάνων και συμβουλευτικών φορέων της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο στο συντονισμό των παγκόσμιων προσπαθειών για τη δημιουργία ενός συνεκτικού χρηματοπιστωτικού συστήματος που θα διευκολύνει βιώσιμες λύσεις. Αυτή η αρχική επένδυση προσφέρει, επίσης, μια ευκαιρία να κατευθύνουμε σταθερά την Ευρώπη προς μια νέα τροχιά βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία θα επιταχύνει και θα στηρίζει την απαραίτητη μετάβαση σε όλους τους τομείς. Επιπλέον, η Ε.Ε. μπορεί να αξιοποιήσει την επιρροή, την τεχνογνωσία και τους οικονομικούς πόρους της για να ενθαρρύνει τις γειτονικές χώρες και τους εταίρους της να ξεκινήσουν μια βιώσιμη πορεία. Η Ε.Ε. θα παραμείνει στην πρώτη γραμμή των διεθνών πρωτοβουλιών και επιδιώκει να σφυρηλατήσει συμμαχίες με τους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς. Επιπλέον, αναγνωρίζει τη σημασία της διασφάλισης της ασφάλειας του εφοδιασμού και της ανταγωνιστικότητας, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου άλλοι ενδέχεται να μην έχουν την τάση να δράσουν.

Κάθε δράση και πολιτική που αναλαμβάνει η Ε.Ε. θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, δεδομένης της αλληλένδετης και πολύπλευρης φύσης των προκλήσεων. Το πλαίσιο πολιτικής πρέπει να είναι φιλόδοξο και περιεκτικό, με στόχο τη μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων όσον αφορά την υγεία, την ποιότητα ζωής, την ανθεκτικότητα και την ανταγωνιστικότητα. Για το σκοπό αυτό, ο αποτελεσματικός συντονισμός είναι ζωτικής σημασίας για τη μόχλευση των συνεργιών σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής. Η Πράσινη Συμφωνία αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της προσέγγισης της Επιτροπής για την υλοποίηση της ατζέντας των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 και την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Τα χαρακτηριστικά και τα δομικά συστατικά της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, έχουν να κάνουν με τα εξής:

- Αύξηση των φιλοδοξιών της Συμφωνίας με χρονικό ορίζοντα το 2030 και το 2050.

- Αξιοποίηση καθαρής, αποδοτικής και ασφαλούς ενέργειας.
- Μετάβαση προς μια καθαρή και κυκλική οικονομία.
- Δόμηση και ανακαίνιση κτιρίων με έναν ενεργειακά αποδοτικό τρόπο.
- Φιλοδοξία για ένα μη ρυπογόνο, μολυσμένο και τοξικό περιβάλλον.
- Διατήρηση και ανάδειξη των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας.
- Δίκαιο, υγιές και περιβαλλοντικά φιλικό διατροφικό σύστημα.
- Μετάβαση προς βιώσιμες κι έξυπνες μεταφορές⁹⁵.

Παράλληλα, για περισσότερα από 15 χρόνια, το πρόγραμμα URBACT⁹⁶ είναι το πρόγραμμα ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας με στόχο την ενίσχυση της βιώσιμης ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σε πόλεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Πρόκειται για ένα μέσο της πολιτικής συνοχής, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, τα 28 κράτη μέλη, τη Νορβηγία και την Ελβετία.

Στόχος του URBACT είναι να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των πόλεων, επιτρέποντάς τους να αντιμετωπίσουν από κοινού κοινές αστικές προκλήσεις. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της δικτύωσης και της ανταλλαγής εμπειριών, της μάθησης ο ένας από τον άλλο και του εντοπισμού επιτυχημένων προσεγγίσεων για την ενίσχυση των αστικών πολιτικών.

Μετά την επιτυχία των προγραμμάτων URBACT I και II, καθώς και το URBACT III (2014-2020) αναπτύχθηκε για να συνεχίσει να προωθεί τη βιώσιμη ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη και να συμβάλλει στην υλοποίηση του Στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Το πρόγραμμα URBACT III⁹⁷ οργανώνεται γύρω από τέσσερις κύριους στόχους:

- Ενίσχυση της ικανότητας των πόλεων να εφαρμόζουν αποτελεσματικά βιώσιμες αστικές πολιτικές και πρακτικές με συντονισμένο και χωρίς αποκλεισμούς τρόπο.
- Ενίσχυση της ανάπτυξης καλά σχεδιασμένων βιώσιμων αστικών πολιτικών και πρακτικών εντός των πόλεων.

⁹⁵ European Commission, 2019.

⁹⁶ <https://urbact.eu/> URBACT, (πρόσβαση 18.1.2023).

⁹⁷ <https://urbact.eu/taxonomy/term/81> URBACT III, (πρόσβαση 18.1.2023).

- Βελτίωση της εκτέλεσης ολοκληρωμένων και βιώσιμων αστικών στρατηγικών και πρωτοβουλιών εντός των πόλεων.
- Διευκόλυνση της απόκτησης και ανταλλαγής γνώσεων για να διασφαλιστεί ότι οι επαγγελματίες και οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα έχουν πρόσβαση σε πολύτιμες γνώσεις και εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με διάφορες πτυχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, ενισχύοντας έτσι τη χάραξη αστικής πολιτικής.

Το URBACT διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο ως εταίρος κατά τη διάρκεια της γερμανικής προεδρίας στη διαμόρφωση των επικαιροποιημένων αρχών της Νέας Χάρτας της Λειψίας. Συγκεκριμένα, το URBACT διευκόλυνε μια σειρά τεσσάρων City Labs που επικεντρώθηκαν στις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, παρέχοντας πολύτιμες γνώσεις για να συμβάλουν στην ανάπτυξη της Νέας Χάρτας της Λειψίας.

Σχήμα 2. Η νέα εργαλειοθήκη του URBACT



(πηγή: URBACT)

Το URBACT, σε συνεργασία με τις Eurocities και Urban Innovative Actions (UIA), διοργάνωσε τέσσερα City Labs⁹⁸ που βασίστηκαν στη γνώση και την τεχνογνωσία πολλών πόλεων. Αυτά τα City Labs διευκόλυναν τις άμεσες ανταλλαγές μεταξύ εκπροσώπων της πόλης, της γερμανικής Προεδρίας, της Ευρωπαϊκής

⁹⁸ <https://www.blog.urbact.eu/2019/07/6-inspiring-city-stories/> 6 inspiring city stories, (πρόσβαση 18.1.2023).

Επιτροπής και των αρχών σε εθνικό επίπεδο. Μέσω αυτών των συλλογικών προσπαθειών, εξετάστηκε κάθε αρχή σε βάθος, αξιοποιώντας τις πρακτικές γνώσεις από τις πόλεις για να ενημερωθεί το περιεχόμενο της Νέας Χάρτας της Λειψίας.

Τα Εργαστήρια Πόλης καθιέρωσαν μια σαφή σύνδεση μεταξύ των πορισμάτων τους και των προτεραιοτήτων της Νέας Χάρτας της Λειψίας. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του πρώτου City Lab που επικεντρώθηκε στη «συμμετοχή», έγινε φανερό ότι υπάρχει ανάγκη για ένα πιο ισχυρό πλαίσιο για την προώθηση καινοτόμων μορφών συμμετοχής των πολιτών. Αυτή η έννοια αντανακλάται στη Νέα Χάρτα της Λειψίας, η οποία τονίζει τη σημασία της «συνδημιουργίας και συνεργατικού σχεδιασμού σε συνεργασία με κατοίκους, δίκτυα της κοινωνίας των πολιτών, κοινοτικές οργανώσεις και ιδιωτικές επιχειρήσεις».

Η Νέα Χάρτα της Λειψίας βασίστηκε στις γνώσεις που αποκτήθηκαν από το τέταρτο και τελευταίο City Lab, το οποίο επικεντρώθηκε σε «τοποκεντρικές προσεγγίσεις». Αναγνώρισε ρητά ότι η επίτευξη δίκαιων, πράσινων και παραγωγικών πόλεων απαιτεί την αντιμετώπιση των αστικών προκλήσεων σε πολλαπλά χωρικά επίπεδα, ακόμη και μέσα στην ίδια την πόλη. Οι τοπικές αρχές διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην τοπική αστική ανάπτυξη, αλλά οι καινοτομίες σε επίπεδο γειτονιάς είναι συχνά απαραίτητες για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων αστικών ζητημάτων. Επιπλέον, η βιώσιμη αστική ανάπτυξη λαμβάνει χώρα σε ένα περιφερειακό ή μητροπολιτικό πλαίσιο, που χαρακτηρίζεται από περίπλοκες λειτουργικές αλληλεξαρτήσεις.

Το επικείμενο πρόγραμμα URBACT IV στοχεύει να παρέχει ολοκληρωμένη υποστήριξη στις ευρωπαϊκές πόλεις, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, προσφέροντας θεματική εμπειρογνωμοσύνη, ευκαιρίες για μάθηση από ομοτίμους και ένα ευρύ φάσμα εργαλείων και πόρων⁹⁹. Το πρόγραμμα επιδιώκει να επιτρέψει ολοκληρωμένες προσεγγίσεις¹⁰⁰ που περιλαμβάνουν πολλαπλά επίπεδα διακυβέρνησης, συμμετοχή των ενδιαφερομένων και στρατηγικές που βασίζονται στον τόπο.

⁹⁹ <https://urbact.eu/articles/making-integrated-urban-development-more-manageable> making integrated urban development more manageable, (πρόσβαση 18.1.2023).

¹⁰⁰ <https://urbact.eu/> URBACT, (πρόσβαση 18.1.2023).

2.6 Η AGENDA 2030 – Εξειδίκευση στα Ζητήματα της Αστικής Ανάπτυξης

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η αειφόρος (ή βιώσιμη) ανάπτυξη ορίστηκε στην έκθεση Brundtland¹⁰¹ της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1987 «Το κοινό μέλλον μας» ως «μια ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της φτώχειας προωθήθηκε η οικονομική ανάπτυξη με ένα μεγάλο τίμημα, αυτό της επίδρασης στο περιβάλλον. Γρήγορα έγινε κατανοητό ότι η ρύπανση, η όξινη βροχή, η αποψίλωση των δασών, η ερημοποίηση και η καταστροφή του όζοντος ήταν αδύνατο να παραβλεφθούν. Οι χώρες χρειάζονταν κάποιο τρόπο για να συμβιβάσουν την οικονομική ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος¹⁰². Η αειφόρος ανάπτυξη θέλει να συγκεράσει την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ισορροπιών¹⁰³.

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι επιχειρήσεις αλλά και οι κυβερνήσεις, εστιάζουν στην δημιουργία οικονομικής αξίας (επιχειρήσεις) και οικονομικής ανάπτυξης (κυβερνήσεις), για τις σημερινές γενιές αγνοώντας τις πιθανές συνέπειες για τις επόμενες γενιές, συνέπειες που μπορεί να δημιουργήσουν ένα ανυπολόγιστο κίνδυνο για το μέλλον¹⁰⁴.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επισήμως υιοθετήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως έναν από τους μακροπρόθεσμους στόχους της, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁰¹ Η έκθεση Brundtland εντόπισε ότι τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα προκαλούνται σε μεγάλο βαθμό από δύο παράγοντες: τη φτώχεια στο νότιο ημισφαίριο και τα μη βιώσιμα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής στο βόρειο ημισφαίριο. Για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η έκθεση πρότεινε μια στρατηγική που συνδύαζε την προστασία του περιβάλλοντος με την ανάπτυξη, η οποία αναφέρεται ως «αειφόρος ανάπτυξη». Ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι να καλύψει τις ανάγκες της παρούσας γενιάς, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι οι μελλοντικές γενιές μπορούν επίσης να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Η δημοσίευση της έκθεσης το 1987 οδήγησε σε συζητήσεις στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, οι οποίες κατέληξαν στη διοργάνωση μιας Διάσκεψης του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 (Brundtland Report, 1987).

¹⁰² Borowy, 2014.

¹⁰³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Asustainable_development
Sustainable development, (πρόσβαση 22.1.2023).

¹⁰⁴ Hummels & Argyrou, 2021.

Τα Ηνωμένα Έθνη εγκαινίασαν την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη στις 25-27 Σεπτεμβρίου 2015. Πρωταρχικός στόχος του είναι η εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές της. Η ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών 2030 οραματίζεται έναν κόσμο όπου ο καθολικός σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μαζί με τις αρχές της δικαιοσύνης, της ισότητας και της μη διάκρισης, τηρούνται. Έχει τις ρίζες του στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στις σχετικές διεθνείς συνθήκες που τονίζουν την ευθύνη όλων των εθνών να προασπίζονται, να προστατεύουν και να προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ατζέντα δίνει σημαντική έμφαση στην ενδυνάμωση των γυναικών και των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, των νέων, των ατόμων με αναπηρία, των ηλικιωμένων, των προσφύγων, των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων και των μεταναστών.

Χώρες, από όλο τον κόσμο υπέγραψαν την Ατζέντα Αειφόρου Ανάπτυξης του 2030 (Ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών 2030) και τους δέκα επτά (17) επιδιωκόμενους Στόχους της Αειφόρου ή Βιώσιμης Ανάπτυξης¹⁰⁵ (Strategic Development Goals / SDGs), συμφωνώντας σε μια συγκεκριμένη λίστα «υποχρεώσεων» «για τους ανθρώπους και τον πλανήτη».

Οι παγκόσμιοι ηγέτες δεσμεύτηκαν να τερματίσουν τη φτώχεια, να προστατεύσουν τον πλανήτη και να διασφαλίσουν ότι όλοι οι άνθρωποι θα απολαμβάνουν την ειρήνη και την ευημερία. Οι Στόχοι SDGs, μαζί με τη συμφωνία του Παρισιού για την αλλαγή του κλίματος, είναι ο χάρτης πορείας, ο «Οδικός Χάρτης» για έναν καλύτερο κόσμο και αποτελεί ουσιαστικά το παγκόσμιο πλαίσιο διεθνούς συνεργασίας για την αειφόρο ανάπτυξη ενσωματώνοντας τις οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτικές - διακυβερνητικές της διαστάσεις. Η Ε.Ε. ήταν μια από τις κορυφαίες δυνάμεις και πρωταγωνίστριες πίσω από την ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 δεσμευόμενη πλήρως για την εφαρμογή της.

Η διαφορά είναι ότι οι Στόχοι SDGs δεν είναι διεθνές δίκαιο με την κλασική έννοια, αλλά τα βασικά τους στοιχεία, ανήκουν στο διεθνές δίκαιο και χρησιμοποιούνται στο διαπεριφερειακό δίκαιο (όπως στην Ε.Ε., την Αμερική ή στο ASEAN) καθώς και στο εθνικό και ιδιωτικό δίκαιο των κρατών. Οι Στόχοι SDGs και

¹⁰⁵ <https://www.globalgoals.org/> 17 global goals, (πρόσβαση 22.1.2023).

η Παγκόσμια Ατζέντα 2030 αντλούν τους ορισμούς τους από διεθνείς συνθήκες, ψηφίσματα και διασκέψεις από τον ΟΗΕ και παραπέμπουν στις νομικές υποχρεώσεις μεταξύ των κρατών.

Η αειφόρος ανάπτυξη¹⁰⁶ έχει τις ρίζες της στην έννοια της προώθησης της ανάπτυξης σε διαφορετικές γενιές (διαγενεακή ανάπτυξη) και της πρόληψης ή μείωσης της περιβαλλοντικής βλάβης και των σχετικών κινδύνων. Ωστόσο, φαίνεται ότι η περιβαλλοντική νομοθεσία έχει υπερισχύσει της ανάπτυξης οικονομικών και κοινωνικών τομέων, οδηγώντας σε έλλειψη προσοχής σε αυτούς τους τομείς¹⁰⁷.

Η Ε.Ε. δίνει έμφαση συνεχώς στη διαμόρφωση κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς που βασίζονται στη δημοκρατία και το κράτος δικαίου, όπως αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κοινωνικά και υγειονομικά πρότυπα της ΕΕ είναι από τα πιο φιλόδοξα στον κόσμο και η Ευρώπη είναι η ήπειρος με το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής. Το μοντέλο της κοινωνικής οικονομίας έχει προσδώσει στους πολίτες της Ευρώπης ευημερία παρέχοντάς τους ασφάλεια χάρη σε αυτά τα ισχυρά συστήματα ευημερίας.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την αστική ανάπτυξη και σε σχέση με τον στόχο 11 «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες» της Ατζέντας 2030, οι πόλεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο ως κέντρα ανταλλαγής γνώσεων, εμπορίου, πολιτισμού, επιστημονικών προόδων, παραγωγικότητας και κοινωνικής ανάπτυξης. Ιστορικά, οι πόλεις ήταν καθοριστικής σημασίας για τη διευκόλυνση της κοινωνικής και οικονομικής προόδου για τα άτομα. Ωστόσο, η διασφάλιση ότι οι πόλεις θα συνεχίσουν να προωθούν τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ευημερία, διατηρώντας ταυτόχρονα τη γη και τη διατήρηση των πόρων αποτελεί σημαντική πρόκληση. Απαιτεί την εξεύρεση ισορροπίας που να επιτρέπει τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη χωρίς την εξάντληση των φυσικών πόρων και την κακή χρήση της γης.

Ο Στόχος 11 στοχεύει και επιδιώκει τα κάτωθι:

¹⁰⁶ Η ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης είναι μια αμφιλεγόμενη και δυνητικά πολιτικά φορτισμένη έννοια, αλλά είναι ζωτικής σημασίας τόσο για τη βιομηχανική όσο και για την κοινωνική πρόοδο. Οι έννοιες της γενεσιουργίας και της διαγενεακότητας, που σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα και οι οικογένειες μεταβιβάζουν αξίες και πόρους στις μελλοντικές γενιές, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς παράγοντες για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης σε μεγαλύτερη κλίμακα. Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να είναι χρήσιμη για την προώθηση της δικαιοσύνης εντός της ίδιας γενιάς (ενδογενεακή δικαιοσύνη) καθώς και μεταξύ διαφορετικών γενεών (διαγενεακή δικαιοσύνη) (Encyclopedia of Sustainability in Higher Education pp 1006–1013).

¹⁰⁷ Huck, 2022.

- Έως το 2030, διασφαλίστε ότι όλοι έχουν πρόσβαση σε κατάλληλη, ασφαλή, οικονομικά προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, ενώ παράλληλα θα αναβαθμιστούν οι φτωχογειτονιές.
- Έως το 2030, να δημιουργηθούν ασφαλή, οικονομικά προσιτά, προσβάσιμα και βιώσιμα συστήματα μεταφορών για όλους, με έμφαση στην ενίσχυση της οδικής ασφάλειας και στην επέκταση των δημόσιων συγκοινωνιών. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων όπως οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι.
- Έως το 2030, ενίσχυση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη αστικοποίηση και ενίσχυση του συμμετοχικού, ολοκληρωμένου και βιώσιμου σχεδιασμού και διαχείρισης των ανθρώπινων οικισμών σε όλες τις χώρες.
- Ενίσχυση των προσπαθειών για τη διαφύλαξη και τη διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
- Έως το 2030, να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των θανάτων και ο αντίκτυπος των φυσικών καταστροφών σε άτομα, καθώς και τις άμεσες οικονομικές απώλειες σε σχέση με το παγκόσμιο ΑΕΠ που προκαλούνται από φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με το νερό. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην προστασία των φτωχών και ευάλωτων.
- Έως το 2030, μείωση των κατά κεφαλήν περιβαλλοντικών επιπτώσεων των πόλεων, με ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και στην αποτελεσματική διαχείριση των αστικών περιοχών και των απορριμμάτων.
- Έως το 2030, εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδιαίτερα για γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρίες.
- Προώθηση θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνδέσεων μεταξύ αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών μέσω ενισχυμένου εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.
- Έως το 2020, να αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια που αφορούν την κοινωνική ένταξη, αποδοτικότητα των πόρων, μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ανθεκτικότητα σε καταστροφές και

ολιστική διαχείριση κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών 2015-2030.

- Παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες για την υποστήριξη της κατασκευής βιώσιμων και ανθεκτικών κτιρίων με χρήση τοπικών υλικών.

2.7 Προοπτικές ανάπτυξης

Η διαδικασία θέσπισης μιας ενιαίας Στρατηγικής Αστικής Ανάπτυξης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την εισαγωγή του Αστικού Πιλοτικού Προγράμματος¹⁰⁸ (Πιλοτικές Δράσεις για την Αστική Ανάπτυξη).

Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η πρωτοβουλία εξελίχθηκε στην κοινοτική πρωτοβουλία URBAN (1994-99) και στη συνέχεια σε ΚΡ URBAN II¹⁰⁹ (2000-06). Αυτές οι πρωτοβουλίες έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε αστικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιμετωπίζουν κοινωνικές, οικονομικές ή μορφολογικές προκλήσεις. Από το 2007 έως το 2013, η πρωτοβουλία JESSICA παρείχε χρηματοδότηση για ολοκληρωμένα σχέδια βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, με στόχο τη βελτίωση των αστικών χώρων και τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης με την κινητοποίηση κεφαλαίων για έργα ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης.

Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε την πρωτοβουλία Urban Innovative Actions¹¹⁰ για να υποστηρίξει καινοτόμες προσπάθειες στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Αυτή η πρωτοβουλία στοχεύει να εντοπίσει και να πειραματιστεί με νέες λύσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που περιγράφονται στην αστική ατζέντα.

Το JESSICA, το οποίο σημαίνει Κοινή Ευρωπαϊκή Υποστήριξη για Βιώσιμες Επενδύσεις σε Αστικές Περιοχές, είναι μια συλλογική προσπάθεια μεταξύ της

¹⁰⁸ <https://cordis.europa.eu/article/id/11348-urban-pilot-project-descriptions> urban pilot project descriptions, (πρόσβαση 10.2.2023).

¹⁰⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:g24209> URBAN II, (πρόσβαση 10.2.2023).

¹¹⁰ <https://www.uia-initiative.eu/en> Urban Innovative Actions, (πρόσβαση 10.2.2023).

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (Ε.Τ.Επ.) και της Τράπεζας Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB). Διευκολύνει την παροχή οικονομικής βοήθειας για ολοκληρωμένα σχέδια βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τις νέες διαδικασίες, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν ένα μέρος της επιχορήγησης της ΕΕ, γνωστά ως διαρθρωτικά ταμεία, για να πραγματοποιήσουν επιστρεπτές επενδύσεις σε έργα που ευθυγραμμίζονται με τα προαναφερθέντα αναπτυξιακά σχέδια. Οι επενδύσεις αυτές, οι οποίες μπορεί να έχουν τη μορφή ιδίων κεφαλαίων, δανείων ή/και εγγυήσεων, διοχετεύονται σε έργα μέσω Ταμείων Αστικής Ανάπτυξης και, εάν χρειάζεται, Μετοχικών Ταμείων.

Η συνεχής εφαρμογή του ESPON (Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης για την Εδαφική Ανάπτυξη και Συνοχή) διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της χωρικής πολιτικής δίνοντας έμφαση στην αστική και πολυκεντρική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα URBACT επιδιώκει να ενισχύσει τα δίκτυα των πόλεων, να αξιοποιήσει τις γνώσεις που αποκτήθηκαν από αυτές τις προσπάθειες και να προωθήσει τη διάδοση των βέλτιστων πρακτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Σύνδεση με τον αστικό χώρο

3.1 Εισαγωγή

Ο αστικός χώρος αποτελεί σημαντικό στοιχείο των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) της Ε.Ε. Οι πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές αποτελούν βασικούς μοχλούς οικονομικής ανάπτυξης και καινοτομίας και αποτελούν επίσης τα κύρια κέντρα πολιτιστικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Για τους λόγους αυτούς οι ΟΧΕ επιδιώκουν την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων σε υποδομές, κατοικίες και δημόσιους χώρους, για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές.

3.2 Σημασία των ΟΧΕ για το μητροπολιτικό χώρο (ανάπτυξη σε χωρικό επίπεδο)

Οι ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις είναι σημαντικές για τις μητροπολιτικές περιοχές των πόλεων για μερικούς βασικούς λόγους όπως:

Βιώσιμη αστική κινητικότητα: Βελτίωση της κινητικότητας ανθρώπων και αγαθών εντός των αστικών περιοχών, μέσω επενδύσεων σε συστήματα δημόσιων μεταφορών, υποδομές πεζών και ποδηλάτων και έξυπνων λύσεων κινητικότητας. Αποτελούν το στοιχείο για το μετασχηματισμό των πόλεων σε έξυπνες πόλεις, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την αυξημένη αστικοποίηση και τα προβλήματα χώρου των πόλεων, πολλές από τις οποίες σχεδιάστηκαν πολλά χρόνια πριν (μερικές εκατοντάδες χρόνια πριν) χωρίς να υπάρχει, όπως είναι φυσικό, η πρόβλεψη ή η εκτίμηση για την τόσο μεγάλη αύξηση του πληθυσμού των πόλεων¹¹¹.

Βελτιωμένη συνδεσιμότητα: Οι ΟΧΕ μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της συνδεσιμότητας των μητροπολιτικών περιοχών, υποστηρίζοντας επενδύσεις σε υποδομές μεταφορών, όπως δρόμοι, σιδηρόδρομοι και δημόσιες συγκοινωνίες. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στη μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης, στη βελτίωση της κινητικότητας και στη διευκόλυνση της πρόσβασης των ανθρώπων σε θέσεις εργασίας, υπηρεσίες και άλλες καθημερινές ασχολίες και εργασίες¹¹².

Ενισχυμένη ανταγωνιστικότητα: Επενδύοντας στην καινοτομία και τις στρατηγικές υποδομές, μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μητροπολιτικών περιοχών και να τις καταστήσουν πιο ελκυστικές για τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και στη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης στην περιοχή¹¹³.

Οι ΟΧΕ έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη διευκολύνοντας τις επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τις πράσινες υποδομές. Αυτές οι επενδύσεις συμβάλλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στο μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, ενώ ταυτόχρονα ενισχύουν τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων των πόλεων. Οι πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν την κατασκευή ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων και τη μετασκευή υφιστάμενων κατασκευών για την ελαχιστοποίηση των εκπομπών και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Επιπλέον, η δημιουργία

¹¹¹ Cotella, 2018.

¹¹² Kazepov, 2005.

¹¹³ Becker, 2019.

πράσινων υποδομών όπως πάρκα, πράσινες στέγες και πράσινοι τοίχοι στοχεύει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πόλεων και στην προώθηση της βιοποικιλότητας¹¹⁴.

Ψηφιακή υποδομή: Η ΕΕ στοχεύει στη βελτίωση της ψηφιακής συνδεσιμότητας των αστικών περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων σε ευρυζωνικές υποδομές, λύσεις έξυπνων πόλεων και ψηφιακές υπηρεσίες¹¹⁵.

Κοινωνική ένταξη: Οι ΟΧΕ μπορούν να υποστηρίξουν την κοινωνική ένταξη, προωθώντας επενδύσεις σε οικονομικά προσιτή στέγαση, κοινωνικές υποδομές και δημόσιους χώρους. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και στη βελτίωση της ευημερίας των κατοίκων των πόλεων¹¹⁶.

Βελτιωμένη διακυβέρνηση: Οι ΟΧΕ μπορούν να υποστηρίξουν τη βελτιωμένη διακυβέρνηση στις μητροπολιτικές περιοχές, προωθώντας τη συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης, καθώς και με τις τοπικές κοινότητες και τους ενδιαφερόμενους φορείς. Αυτό μπορεί να βοηθήσει να διασφαλιστεί ότι οι επενδύσεις στοχεύονται αποτελεσματικά και ότι τα οφέλη της ανάπτυξης μοιράζονται όσο το δυνατόν δικαιότερα και σε περισσότερους ανθρώπους¹¹⁷.

3.3 Εφαρμογή των ΟΧΕ στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα

Περίπου το 50% της ανάπτυξης σε μια περιοχή την περίοδο 2000-2014 εξηγείται από την ανάπτυξη που σημειώνεται σε γειτονικές.¹¹⁸ Η ίδια ανάλυση επιβεβαιώνει τις οικονομίες των οικισμών ως μοχλούς ανάπτυξης. Συγκρότηση σημαίνει οικονομίες κλίμακας, μεγαλύτερη πιθανότητα καινοτομίας και συγκέντρωση υπηρεσιών υψηλού επιπέδου και άμεση και έμμεση επίδραση στην ανάπτυξη λόγω της πιο σημαντικής αλληλεπίδρασης μεταξύ επιχειρήσεων και ανθρώπων. Για αυτούς τους λόγους, φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών υποστηρίζουν την εδαφική συνεργασία

¹¹⁴ European Commission, 2015.

¹¹⁵ Piattoni & Polverari, 2016.

¹¹⁶ Kazepov, 2005.

¹¹⁷ Ferry, 2019.

¹¹⁸ European Commission, 2017

σε ολόκληρη την Ε.Ε. για την υλοποίηση μιας νέας προσέγγισης στην αστική ανάπτυξη.

Στην πραγματικότητα, οι σημερινές αναπτυξιακές προκλήσεις δεν μπορούν πλέον να αντιμετωπιστούν από φορείς που είναι υπεύθυνοι για μεμονωμένες περιοχές, είτε πρόκειται για τοπικές περιοχές, δήμους, περιφέρειες ή χώρες. Οι αλληλεξαρτήσεις και οι αλληλεπιδράσεις υποδηλώνουν ότι οι εδαφικές επιπτώσεις εκτείνονται πέρα από τις τοπικές περιοχές και τα διοικητικά σύνορα και οι αποφάσεις σε διαφορετικά επίπεδα πρέπει να συνυπάρχουν σχεδόν για κάθε αναπτυξιακό ζήτημα. Για τους λόγους αυτούς, η εδαφική συνεργασία είναι σχετική σε διασυνοριακή κλίμακα και τα εθνικά και περιφερειακά προγράμματα τόσο εντός των περιοχών του προγράμματος όσο και πέρα από αυτήν¹¹⁹.

3.4 Εφαρμογή των ΟΧΕ στην ελληνική πραγματικότητα

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (Ο.Χ.Ε.) χρησιμεύουν ως μέσο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την υλοποίηση αναπτυξιακών στρατηγικών για συγκεκριμένες χωρικές περιοχές. Αυτές οι περιοχές μπορεί είτε να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένες προκλήσεις που απαιτούν ολοκληρωμένες λύσεις είτε να διαθέτουν σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης που μπορούν να αξιοποιηθούν και να βελτιστοποιηθούν μέσω ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης:

- Στρατηγικές Βιώσιμες Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ)
- Ολοκληρωμένες εδαφικές (χωρικές) επενδύσεις
- Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ-CLLD)

Η έννοια της «Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης» εφαρμόζεται σε συγκεκριμένες περιοχές χρησιμοποιώντας την προσέγγιση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων. Επιπλέον, για περιοχές μικρότερης κλίμακας, όπως υποβαθμισμένες κεντρικές ζώνες, περιοχές που υφίστανται αλλαγές χρήσης γης και αστική επέκταση, περιοχές με άναρχη αστική δόμηση, περιοχές με υψηλά

¹¹⁹ Mehlbye & Bohme, 2018.

ποσοστά φτώχειας και συγκεντρώσεις περιθωριοποιημένων ομάδων, ζώνες που αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις σχετικά με τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και το κλίμα προσαρμογής στην αλλαγή κ.λπ., η «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη» μπορεί επίσης να εφαρμοστεί μέσω πρωτοβουλιών Τοπικής Ανάπτυξης με επικεφαλής τις τοπικές κοινωνίες. (Τ.Α.Π.Το.Κ.).

Οι κατηγορίες χωρικών τύπων (και σχετικών στόχων) όπου μπορούν να εφαρμοστούν Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, είναι οι ακόλουθες:

- Μη προνομιούχες ή/και μεταβιομηχανικές περιοχές και περιθωριοποιημένες κοινότητες με στόχο την ενίσχυση του πολιτισμού, τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας στο πλαίσιο ολοκληρωμένων αναπτυξιακών στρατηγικών, οι οποίες περιλαμβάνουν επίσης υποστήριξη για μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Ορεινές, αγροτικές και παράκτιες περιοχές με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη βελτιωμένη προσβασιμότητα και τη διατήρηση και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Περιφέρειες που αποτελούνται από νησιά και ομάδες νησιών με επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ενισχυμένη προσβασιμότητα, τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους.

Με μια ευρύτερη έννοια, οι χωρικές στρατηγικές στοχεύουν στην αντιμετώπιση της γεωγραφικής απομόνωσης, στην ιεράρχηση της αειφόρου ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο και στη διασφάλιση συνθηκών διαβίωσης υψηλής ποιότητας. Οι ολοκληρωμένες στρατηγικές εφαρμόζονται σε περιοχές που παρουσιάζουν χωρική και λειτουργική συνοχή, προσφέροντας ευκαιρίες για αξιοποίηση πολύτιμων πόρων και μοναδικών τοπικών χαρακτηριστικών.

Η επιλογή, η έγκριση και η χρηματοδότηση αυτών των στρατηγικών περιλαμβάνει διαβουλεύσεις με τις περιφερειακές και εθνικές αρχές. Θα καθοριστούν κριτήρια για την αξιολόγηση της καταλληλότητας κάθε στρατηγικής για την αντίστοιχη «συνεκτική περιοχή» και τη δυναμική συμβολή της στην επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων του Προγράμματος.

Ενδεικτικά αναφέρονται, ακολούθως, κατηγορίες δράσεων, οι οποίες μπορούν να εμπλουτίσουν τις επικαιροποιούμενες στρατηγικές ΟΧΕ/ΒΑΑ **σε αστικές περιοχές:**

- Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος και εικόνας των πόλεων (όπως δημιουργία / αναβάθμιση ανοικτών δημόσιων χώρων, βιοκλιματικές αναπλάσεις δημόσιων χώρων, δράσεις μείωσης περιβαλλοντικής ρύπανσης και ηχορύπανσης, δράσεις ενίσχυσης προστασίας του περιβαλλοντικού αποθέματος ή/και διαχείρισης και ανάδειξης των περιβαλλοντικών πόρων των πόλεων)
- Επανάχρηση εγκαταλελειμμένων απαξιωμένων δημοτικών κτηρίων. Ενδεικτικά: Πολιτιστικά κέντρα, Στεγασμένες Στοές, Αποθήκες, Δημοτικά Λουτρά, Κολυμβητήρια, άλλα κτίρια ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας όπως στρατώνες, ιστορικές κατοικίες που έχουν περιέλθει στην ιδιοκτησία των Δήμων
- Βελτίωση της προσβασιμότητας και της δημοτικότητας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών αγαθών με την υλοποίηση αναβαθμίσεων, αποκατάστασης και ενοποιημένων προωθητικών προσπαθειών (συμπεριλαμβανομένων έργων που στοχεύουν στην ενίσχυση της επισκεψιμότητας ιστορικών τοποθεσιών και τοποθεσιών πολιτιστικής κληρονομιάς, προστασία και αποκατάσταση μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και παραδοσιακών πολιτιστικών στοιχείων, και αποκατάσταση και επαναχρησιμοποίηση διατηρημένων ιστορικών ορόσημων).
- Ενθάρρυνση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας (μέσω πρωτοβουλιών όπως η ενίσχυση των δημόσιων συγκοινωνιών με λεωφορεία φιλικά προς το περιβάλλον, η δημιουργία ποδηλατικών υποδομών, η ενίσχυση των φιλικών προς τους πεζούς αστικών οδικών δικτύων και η δημιουργία κατάλληλων εγκαταστάσεων στάθμευσης). Ανέγερση / αναβάθμιση δημόσιων κτιρίων (με δράσεις όπως η ενεργειακή αναβάθμιση δημοτικών κτιρίων στις περιοχές παρέμβασης των Ο.Χ.Ε./Β.Α.Α., τα οποία έχουν χρήσεις συναφείς με τη στρατηγική των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων)
- Προώθηση της έξυπνης διαχείρισης των πόλεων
- Η διαχείριση, παρακολούθηση υδάτων (αν ληφθούν υπ' όψιν τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (Σ.Δ.Λ.Α.Π.) του

Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων με δράσεις, όπως για την προστασία, τη διατήρηση και την αναβάθμιση της ποιότητας των υδάτων.

- Η προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και αποδοτική ως προς τους πόρους οικονομία μέσω της ανάπτυξης πράσινων σημείων και τόπων ανακύκλωσης υλικών για τη διαλογή στην πηγή, της ανακύκλωσης ή /και επαναχρησιμοποίησης των επιμέρους ρευμάτων αποβλήτων και της ενίσχυσης της συμμετοχής των καταναλωτών με εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.
- Η ανάδειξη περιοχών ιστορικού, εμπορικού, πολιτιστικού και τουριστικού ενδιαφέροντος
- Η δημιουργία, Αναβάθμιση, Εκσυγχρονισμός δημοτικών αγορών
- Η δημιουργία, Αναβάθμιση, Εκσυγχρονισμός δημοτικών χώρων άθλησης & αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων εξειδικευμένων χώρων σπορ και «παιδικών χαρών»
- Η δημιουργία διαδρομών επίσκεψης σε σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος
- Η προστασία, ανάπτυξη και προβολή της φυσικής κληρονομιάς και του οικολογικού τουρισμού
- Η υλική ανάπλαση και ασφάλεια δημόσιων χώρων, δημιουργία / αναβάθμιση ανοικτών δημοτικών χώρων αναψυχής, πρασίνου και χώρων στάθμευσης, αξιοποίηση αδιαμόρφωτων ή/και εγκαταλελειμμένων - υποβαθμισμένων δημοτικών χώρων
- Η κατασκευή, Αναβάθμιση υποδομών ασφάλειας πεζών - πεζοδρομήσεις - πεζογέφυρες - αλλά και πρόσβασης ασφάλειας εξυπηρέτησης ΑμεΑ - Κατασκευή, Επέκταση, Αναβάθμιση ποδηλατοδρόμων
- Η προώθηση καθαρών αστικών μεταφορών. Σημειώνεται ότι οι επενδύσεις σε αστικές συγκοινωνίες θα βασίζονται στις προτεραιότητες που προσδιορίζονται στα Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ)
- Η κατασκευή, Επέκταση, Αναβάθμιση αστικού οδικού δικτύου με στόχο την βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας, την ασφάλεια των πολιτών
- Εφαρμογή συστημάτων παρακολούθησης της ποιότητας του περιβάλλοντος,

συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου.

- Δημιουργία εγκαταστάσεων και συστημάτων διαλογής και ανακύκλωσης απορριμμάτων.
- Εφαρμογή μέτρων για την πρόληψη φυσικών κινδύνων, όπως αντιπλημμυρική προστασία και διαχείριση ρεμάτων.
- Ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης σε δημόσια κτίρια και δημόσιους χώρους.
- Προώθηση και επέκταση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιους χώρους.
- Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στις υπηρεσίες των πολιτών και εξορθολογισμός της επικοινωνίας μεταξύ δήμων και πολιτών, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής ηλεκτρονικών υπηρεσιών και εφαρμογών σε τομείς όπως ο τουρισμός και ο πολιτισμός. Παροχή δομών υποστήριξης για επιχειρηματίες, επαγγελματίες και νέους.
- Ανάπτυξη υποδομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Δημιουργία κοινωνικής υποδομής για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης εντός της κοινότητας.

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων, που μπορούν να εμπλουτίσουν τις επικαιροποιούμενες στρατηγικές ΟΧΕ σε μη αστικές περιοχές:

- Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος και εικόνας οικισμών (όπως η δημιουργία / αναβάθμιση ανοικτών δημόσιων χώρων, βιοκλιματικές αναπλάσεις δημόσιων χώρων, δράσεις μείωσης περιβαλλοντικής ρύπανσης και ηχορύπανσης, δράσεις ενίσχυσης προστασίας περιβαλλοντικού αποθέματος ή/και διαχείρισης και ανάδειξης περιβαλλοντικών πόρων)
- Ενίσχυση της προσβασιμότητας και της ελκυστικότητας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων μέσω πρωτοβουλιών που επικεντρώνονται στη βελτίωση, την αποκατάσταση και τη συνεπή προώθηση (όπως η βελτίωση και αποκατάσταση χώρων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργία και ανάδειξη μονοπατιών, ενίσχυση της λειτουργικότητας και επίσκεψης πολιτιστικών ορόσημων, διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ πολιτιστικών

οργανισμών για την προώθηση των φυσικών και πολιτιστικών αγαθών της περιοχής, υλοποιώντας έργα για την προστασία, την αποκατάσταση και την ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων).

- Προώθηση του τουρισμού με την προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής και τον εμπλουτισμό της τουριστικής εμπειρίας (όπως η προώθηση του τουρισμού με επίκεντρο τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής, προσφέροντας διευρυμένες επιλογές για ψυχαγωγία, αναψυχή και διαμονή.
- Ανέγερση / αναβάθμιση δημόσιων κτιρίων
- Προώθηση της έξυπνης διαχείρισης οικισμών
- Ενίσχυση δημοτικών χώρων αναψυχής, χώρων πρασίνου και χώρων στάθμευσης μέσω αναβαθμίσεων και βελτιώσεων.
- Επαναπροσδιορισμός και αξιοποίηση υπανάπτυκτη ή εγκαταλελειμμένων δημοτικών χώρων.
- Εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών για την ενίσχυση των υπηρεσιών των πολιτών και τον εξορθολογισμό της επικοινωνίας μεταξύ δήμων και πολιτών, καθώς και εισαγωγή ηλεκτρονικών υπηρεσιών και εφαρμογών σε τομείς όπως ο τουρισμός και ο πολιτισμός.
- Ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης σε δημόσια κτίρια και χώρους.
- Εφαρμογή συστημάτων και μέτρων για την πρόληψη φυσικών κινδύνων, συμπεριλαμβανομένης της αντιπλημμυρικής προστασίας και διαχείρισης ρεμάτων.
- Βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας του νερού.
- Αποκατάσταση και εκσυγχρονισμός δρόμων.
- Ανάπτυξη κοινωνικής υποδομής για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης εντός της κοινότητας.
- Ενσωμάτωση κινητών εξαρτημάτων στον τομέα της υγείας.

- Κατασκευή και βελτίωση υποδομών για την ενίσχυση της ασφάλειας των πεζών, όπως μονοπάτια, πεζογέφυρες και προσβάσιμες υπηρεσίες για άτομα με αναπηρία.
- Κατασκευή, επέκταση και βελτίωση της ποδηλατικής υποδομής, συμπεριλαμβανομένων των ποδηλατοδρόμων.
- Εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής παρακολούθησης και σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου.
- Εγκατάσταση συστημάτων διαλογής και ανακύκλωσης απορριμμάτων.

3.5 Τοπική αυτοδιοίκηση & Πολιτική συνοχής

Οι τοπικές κυβερνήσεις αποτελούν κρίσιμο στοιχείο της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω της αρχής της εταιρικής σχέσης, η οποία αποτελεί θεμελιώδη προσέγγιση των Διαρθρωτικών και Αναπτυξιακών Ταμείων, οι δήμοι συνεργάζονται με ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση αναπτυξιακών πρωτοβουλιών.

Οι δήμοι διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην καθιέρωση και την εφαρμογή της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λειτουργώντας σύμφωνα με την αρχή της εταιρικής σχέσης, η οποία είναι θεμελιώδης για τα Διαρθρωτικά και Αναπτυξιακά Ταμεία, οι δήμοι συνεργάζονται με τις ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές ως εταίροι αναπτυξιακού σχεδιασμού.¹²⁰

Πίνακας 3. Προγραμματισμένη χρήση της πολιτικής συνοχής 2014-2020 - Εδαφική διάσταση

Κεφάλαιο	Περιγραφή	Ποσό ΕΕ (€)	Ποσοστό επί του συνόλου
ΕΤΠΑ	Δεν εφαρμόζεται	117.103.337.508	51%
ΕΤΠΑ	Μεγάλες αστικές περιοχές (πυκνοκατοικημένες >50 000 πληθυσμός)	53.132.897.783	23%

¹²⁰ Ψυχάρης, 2021.

ΕΤΠΑ	Μικρές αστικές περιοχές (ενδιάμεση πυκνότητα >5 000 πληθυσμός)	33.753.355.360	15%
ΕΤΠΑ	Αγροτικές περιοχές (αραιοκατοικημένες)	23.962.813.770	10%
ΕΤΠΑ	Συnergασία σε εθνικούς ή περιφερειακούς τομείς προγραμμάτων ...	355.014.541	0%
ΕΤΠΑ	Χώρος μακροπεριφερειακής συnergασίας	1.262.086.147	1%
ΕΤΠΑ	Διακρατική συnergασία του ΕΚΤ	0	0%
ΕΚΤ	Δεν εφαρμόζεται	71.369.969.197	68%
ΕΚΤ	Μεγάλες αστικές περιοχές (πυκνοκατοικημένες >50 000 πληθυσμός)	15.988.432.511	15%
ΕΚΤ	Μικρές αστικές περιοχές (ενδιάμεση πυκνότητα >5 000 πληθυσμός)	9.573.848.847	9%
ΕΚΤ	Αγροτικές περιοχές (αραιοκατοικημένες)	6.121.109.475	6%
ΕΚΤ	Συnergασία σε εθνικούς ή περιφερειακούς τομείς προγραμμάτων ...	1.060.133.042	1%
ΕΚΤ	Χώρος μακροπεριφερειακής συnergασίας	42.820.424	0%
ΕΚΤ	Διακρατική συnergασία του ΕΚΤ	249.214.470	0%
CF	Δεν εφαρμόζεται	45.372.347.606	74%
CF	Μεγάλες αστικές περιοχές (πυκνοκατοικημένες >50 000 πληθυσμός)	7.218.621.473	12%
CF	Μικρές αστικές περιοχές (ενδιάμεση πυκνότητα >5 000 πληθυσμός)	3.417.477.973	6%
CF	Αγροτικές περιοχές (αραιοκατοικημένες)	5.078.582.252	8%
CF	Συnergασία σε εθνικούς ή περιφερειακούς τομείς προγραμμάτων ...	83.873.020	0%
CF	Χώρος μακροπεριφερειακής συnergασίας	284.389.163	0%
CF	Διακρατική συnergασία του ΕΚΤ		0%
ΥΕΙ	Δεν εφαρμόζεται	8.084.663.266	90%
ΥΕΙ	Μεγάλες αστικές περιοχές (πυκνοκατοικημένες >50 000 πληθυσμός)	528.909.120	6%
ΥΕΙ	Μικρές αστικές περιοχές (ενδιάμεση πυκνότητα >5 000 πληθυσμός)	140.707.165	2%
ΥΕΙ	Αγροτικές περιοχές (αραιοκατοικημένες)	41.651.924	0%
ΥΕΙ	Συnergασία σε εθνικούς ή περιφερειακούς τομείς προγραμμάτων ...	154.713.910	2%
ΥΕΙ	Χώρος μακροπεριφερειακής συnergασίας		0%
ΥΕΙ	Διακρατική συnergασία του ΕΚΤ		0%
ΙΡΑΕ	Δεν εφαρμόζεται	142.336.592	31%
ΙΡΑΕ	Μεγάλες αστικές περιοχές (πυκνοκατοικημένες >50 000 πληθυσμός)	91.619.837	20%
ΑΕ	Μικρές αστικές περιοχές (ενδιάμεση πυκνότητα >5 000 πληθυσμός)	79.277.095	17%
ΙΡΑΕ	Αγροτικές περιοχές (αραιοκατοικημένες)	89.708.474	19%
ΙΡΑΕ	Συnergασία σε εθνικούς ή περιφερειακούς τομείς προγραμμάτων ...	38.649.552	8%
ΙΡΑΕ	Χώρος μακροπεριφερειακής συnergασίας	24.029.205	5%
ΙΡΑΕ	Διακρατική συnergασία του ΕΚΤ		0%

(πηγή: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/How-does-Cohesion-Policy-support-cities-and-local-rgzr-e44d/> - ίδια επεξεργασία)

Από το σύνολο των αστικών επενδύσεων¹²¹, ένα σημαντικό μερίδιο, 16,9 δισεκατομμύρια ευρώ υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο μέσω περισσότερων από 900 στρατηγικών ολοκληρωμένης και βιώσιμης αστικής ανάπτυξης (SUD) που διαχειρίζονται οι αστικές και τοπικές αρχές. Μέχρι το τέλος του 2019, περίπου 13,6

¹²¹ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/How-does-Cohesion-Policy-support-cities-and-local-rgzr-e44d/> how does Cohesion Policy support cities and local communities? (Πρόσβαση 20.2.2023).

δισεκατομμύρια ευρώ έχουν διατεθεί σε έργα μέσω ενός από τα εδαφικά μέσα υλοποίησης - ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις, ειδικός άξονας προτεραιότητας ή πρόγραμμα που αντιπροσωπεύει το 81% της προγραμματισμένης κατανομής και δείχνει μια γενική τάση κάλυψης της διαφοράς (σε σύγκριση με τον συνολικό μέσο όρο) αφού τέθηκαν σε εφαρμογή στρατηγικές και ρυθμίσεις διακυβέρνησης τα πρώτα χρόνια της περιόδου.

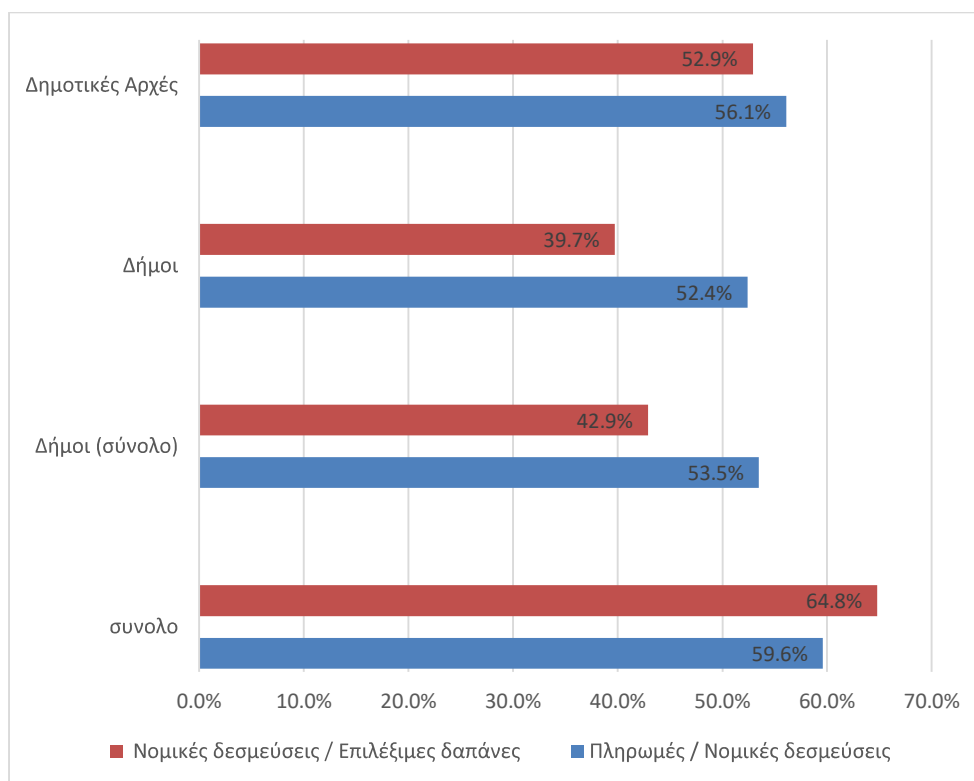
Την περίοδο 2014-2020, περίπου 115 δισεκατομμύρια ευρώ χρηματοδότηση της Πολιτικής Συνοχής επενδύονται σε πόλεις, κωμοπόλεις ή προαστιακές περιοχές. Μέχρι τώρα, έχουν επενδυθεί περίπου 81 δισεκατομμύρια ευρώ αστικής χρηματοδότησης. Οι προγραμματισμένες κατανομές σε έναν τύπο επικράτειας μπορεί, ωστόσο, να έχουν δευτερογενή αποτελέσματα σε έναν άλλο (για παράδειγμα, οι επενδύσεις που γίνονται για τη βελτίωση των επιχειρήσεων ή της κοινωνικής υποδομής μιας μικρής πόλης μπορούν να καταχωρηθούν ως αστική, αλλά ωφελούν τη γύρω αγροτική περιοχή).

Με την πάροδο του χρόνου, τόσο οι δήμοι όσο και οι περιφέρειες, που συλλογικά αναφέρονται ως ΟΤΑ (Organized Territories of Authorities), γίνονται όλο και περισσότερο βασικοί δικαιούχοι των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) κατά τη διάρκεια κάθε Προγραμματικής Περιόδου.

Ωστόσο, στην τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο ΕΣΠΑ 2021-2027, υπάρχει μια σημαντική εξέλιξη όπου οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ (δήμοι) έχουν πλέον τη δυνατότητα να αναλάβουν ορισμένες από τις αρμοδιότητες που παραδοσιακά αναλαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές, γνωστές ως ΑΠ (Αποκεντρωμένες Αρχές), στη διαχείριση πόρων ΕΣΠΑ. Συγκεκριμένα, οι δήμοι μπορούν να λειτουργήσουν ως Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης ΠΕΠ (Άξονες Προτεραιότητας των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων). Αυτός ο ρόλος είναι υποχρεωτικός για τις Αστικές Αρχές κατά την εφαρμογή των ΟΧΕ-ΒΑΑ (Επιχειρησιακός Συντονισμός και Οριζόντια Ανταλλαγή Βέλτιστων Πρακτικών), ενώ η ενεργοποίηση αυτού του ρόλου για άλλους ΟΤΑ που εμπλέκονται στην ΟΧΕ (Επιχειρησιακός Συντονισμός και Οριζόντια Ανταλλαγή) εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των οικείων Διαχειριστικών Αρχών. Αυτή η διάταξη ισχύει για χωρικές στρατηγικές εκτός του αστικού χώρου¹²².

¹²² Ψυχάρης, 2021.

Διάγραμμα 1. Δείκτες προόδου για την εκτέλεση προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2014-2020 στους ΟΤΑ και στα όργανα διοίκησης τους.



(πηγή: ΟΠΣ – Ψυχάρης, 2021 – ίδια επεξεργασία).

Οι δήμοι και οι αντίστοιχες δομές τους συνεισφέρουν συνολικά 3,5 δισ. ευρώ στη χρηματοδότηση του έργου από τα 283 δισ. ευρώ που διατίθενται για δημόσιες δαπάνες σε όλα τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Ανάπτυξης). Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει το 2,5% της συνολικής χρηματοδότησης. Κατά την εξέταση των επιλέξιμων δαπανών, των νομικών δεσμεύσεων και των πληρωμών, η συμμετοχή των δήμων και των δημοτικών δομών καθορίζεται ως εξής: 3,3 δισ. ευρώ, 1,14 δισ. ευρώ και 757 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα. Τα μεγέθη αυτά αντιστοιχούν στο 14,1%, 9,3% και 8,4% της συνολικής χρηματοδότησης, αντίστοιχα, μετά τον υπολογισμό των αντίστοιχων μεριδίων τους.

Όσον αφορά την πρόοδο υλοποίησης της χρηματοδότησης έργων με τη συμμετοχή του κύριου δικαιούχου, των Δήμων, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, παρατηρείται μικρή καθυστέρηση στην αναλογία νομικών δεσμεύσεων προς επιλέξιμες δαπάνες (42,9%) σε σχέση με όλα τα συγχρηματοδοτούμενα έργα του

ΕΣΠΑ. Οι δήμοι εμφανίζονται σε λιγότερο ευνοϊκή θέση (39,7%) σε σχέση με άλλες δομές (52,9%). Ωστόσο, όταν εξετάζεται η αναλογία πληρωμών προς νομικές δεσμεύσεις, η θέση των δήμων δεν διαφέρει σημαντικά από τα συνολικά στοιχεία του ΕΣΠΑ¹²³ (53,5% έναντι 59,6%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας

4.1 Άξονες και δράσεις

Ο αναπτυξιακός και χωρικός σχεδιασμός της Δυτικής Αθήνας περιλαμβάνει τρία αλληλοσυμπληρούμενα επίπεδα, ως εξής:

- Συνολικός Αναπτυξιακός Σχεδιασμός της Λειτουργικής Αστικής Περιοχής (ΛΑΠ) της Δυτικής Αθήνας με προοπτική το έτος 2030 (Ανθεκτική Δυτική Αθήνα 2030). Πρόκειται για τον υπερκείμενο αναπτυξιακό σχεδιασμό της Δυτικής Αθήνας, στον οποίο θα ενσωματωθούν όλες οι στρατηγικές πτυχές και επιλογές της Δυτικής Αθήνας σε μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα.
- Χωρικός Αναπτυξιακός Σχεδιασμός της ΛΑΠ Δυτικής Αθήνας για τον σχεδιασμό της νέας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας Π.Π. 2021-2027 σύμφωνα με τις στρατηγικές και κανονιστικές κατευθύνσεις του ΕΣΠΑ 2021-2027.
- Επικαιροποίηση - συμπλήρωση του Σχεδίου Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ). Περιλαμβάνονται η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, η ανάδειξη αναγκών άμεσων παρεμβάσεων και προτάσεις για τη συνολική ανάπτυξη της Δυτικής Αθήνας, συμπεριλαμβανομένων εμβληματικών παρεμβάσεων, διαδημοτικών δράσεων και κωδικοποίηση αναγκών ειδικών χωρικών σχεδίων.

4.2 Ειδικά χωρικά χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης

¹²³ Ψυχάρης, 2021.

Τα «Ειδικά Χωρικά Χαρακτηριστικά» της Περιοχής Παρέμβασης κωδικοποιούνται συνοπτικά στα ακόλουθα¹²⁴:

- Πολεοδομική οργάνωση με έντονα προβλήματα σε αρκετές συνοικίες.
- Αδιάνοικτοι και αδιαμόρφωτοι δρόμοι στο Καματερό και στον Ελαιώνα Αιγάλεω,
- Άναρχη κατάσταση μετά την αποβιομηχάνιση και την εγκατάλειψη στον Ελαιώνα Αιγάλεω και στην περιοχή Τσαλαβούτα στο Περιστερί παρουσιάζοντας προβληματική ρυμοτομία συνολικά.
- Πολύ υψηλές πυκνότητες στη δόμηση στο Περιστερί κυρίως και σε περιοχές του Αιγάλεω και του Ιλίου (δηλαδή στους 3 μεγάλους Δήμους).
- Ύπαρξη ολόκληρων οικοδομικών τετραγώνων ή και ακόμη μεγαλύτερων συγκροτημάτων από εργατικές και προσφυγικές πολυκατοικίες προπολεμικής οικοδόμησης (Περιστερί, Αγία Βαρβάρα).
- Σταδιακή γήρανση του αποθέματος δημοσίων και κοινωφελών κτιρίων.
- Πληθώρα αγρησιμοποιήτων εργοστασίων που διαμορφώνουν πολλαπλές υποβαθμισμένες ζώνες (Θύλακες), ιδίως στην παρακηφίσια ζώνη.
- Ο βασικός εσωτερικός οδικός άξονας, η Λεωφόρος Θηβών, αδυνατεί να ανταποκριθεί στο κυκλοφοριακό φορτίο της.
- Οι εσωτερικές – διαμπερείς συγκοινωνίες της περιοχής είναι ελλιπείς και συνήθως χρειάζεται η μετακίνηση μέσω κέντρου της Αθήνας.
- Το δίκτυο του Μετρό δεν συνδέει τον άξονα του Αιγάλεω με αυτόν του Περιστερίου.
- Οι υπάρχοντες πεζόδρομοι και ποδηλατοδρόμοι έχουν κατασκευαστεί με πρωτοβουλίες των επιμέρους Δήμων και δεν συγκροτούν δίκτυο, σταματούν στα όρια κάθε Δήμου.

¹²⁴ <https://efd.asda.gr/>

- Το σύστημα αντιπλημμυρικής προστασίας στη Δυτική Αθήνα είναι εξαιρετικά ανεπαρκές σε σύγκριση με άλλες περιοχές του λεκανοπεδίου. Το Καματερό στερείται κατάλληλου αποχετευτικού συστήματος, με αποτέλεσμα συχνές πλημμύρες το φθινόπωρο όταν τα νερά της βροχής κατεβαίνουν από τις πλαγιές του Ποικίλου Όρους. Αυτές οι πλημμύρες συχνά οδηγούν σε απώλεια ζώων. Το Ίλιον, οι Άγιοι Ανάργυροι και το Περιστέρι είναι επίσης επιρρεπείς σε πλημμύρες, καθώς τα δίκτυα όμβριων υδάτων τους υπερχειλίζουν συχνά. Η Πετρούπολη αντιμετωπίζει πλημμύρες στο βόρειο τμήμα της, καθώς δέχεται βροχοπτώσεις από την άλλη πλευρά του Ποικίλου. Στην απέναντι πλευρά της Δυτικής Αθήνας, το Χαϊδάρι αντιμετωπίζει σοβαρά πλημμυρικά προβλήματα από το Δάσος μέχρι τα σύνορα του Αιγάλεω (συγκεκριμένα την επαρχία Αστυθέας).
- Η απουσία διαθέσιμων χώρων για δημόσιες υποδομές, ως αποτέλεσμα της άναρχης δόμησης στη δεκαετία του 1960 και της έλλειψης τοπίου και πολεοδομικού σχεδιασμού κατά την περίοδο της ταχείας πληθυσμιακής αύξησης, έχει οδηγήσει σε ζήτηση για εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και νηπιαγωγεία σε όλη την περιοχή. Επιπλέον, το τρέχον κτιριακό απόθεμα επιδεινώνεται σημαντικά και εγκυμονεί δυνητικό κίνδυνο.
- Για τους ίδιους λόγους υπάρχει μεγάλη έλλειψη πλατειών και ιδιαίτερα σχετικά μεγαλύτερης έκτασης χώρων πρασίνου μέσα στον οικιστικό ιστό.

Οι Δήμοι της Δυτικής Αθήνας έχουν αποφασίσει την συμμετοχή τους στο Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), έχουν καταστρώσει Τοπικά Σχέδια Διαχείρισης Απορριμμάτων και αναζητούν πόρους για τη δημιουργία Πράσινων Σημείων και υποδομών ανακύκλωσης και διαλογής στην πηγή.

Θύλακες Συνδυασμού Αστικής και Κοινωνικής Υποβάθμισης

Στο πλαίσιο του ΣΟΑΠ του 2015 είχαν αποτυπωθεί «θύλακες» συνδυασμού αστικής και κοινωνικής υποβάθμισης. Οι Θύλακες αυτοί έχουν ενσωματωθεί στην χωρική στρατηγική της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α 2014-2020 και είναι οι ακόλουθοι:

Ο θύλακας Α χωροθετείται στα όρια του Δήμου Χαϊδαρίου. Χαρακτηρίζεται

από μη ικανοποιητική ρυμοτομία και αδιάνοικτους δρόμους. Ο θύλακας γενικά πάσχει από πολεοδομική και περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Ο θύλακας Β είναι διαδημοτικού χαρακτήρα (Χαϊδάρι, Αγία Βαρβάρα, Αιγάλεω). Ο θύλακας Β περιλαμβάνει τις περιοχές του Βοτανικού Κήπου, τη ΒΙΟΧΡΩΜ, την «κεντρική» περιοχή του Αιγάλεω με άξονα το Δημαρχείο και τη ζώνη αναψυχής του Χαϊδαρίου (οδός Καραϊσκάκη). Από άποψη συγκοινωνιακών προσβάσεων βρίσκεται σε στρατηγική θέση, τεμνόμενος από την Ιερά Οδό και περιλαμβάνοντας το νέο σταθμό «Αγία Μαρίνα» του Μετρό.

Ο θύλακας Γ είναι διαδημοτικός (Αγία Βαρβάρα, Αιγάλεω). Περιλαμβάνει περιοχές με χρήσεις κατοικίας (περισσότερο) όχι καλής ποιότητας, προβληματικό ρυμοτομικό σχέδιο και αδιάνοικτους δρόμους, εργατικές πολυκατοικίες και αδόμητες εκτάσεις κατά μήκος της οδού Θηβών. Αποτελεί θύλακα φτώχειας και περιθωριοποιημένων ομάδων.

Ο θύλακας Δ είναι διαδημοτικός (Άγιοι Ανάργυροι-Καματερό, Ίλιον, Περιστέρι, Αιγάλεω). Περιλαμβάνει τις περιοχές Τσαλαβούτα (Περιστέρι), Μυκονιάτικα (Άγιοι Ανάργυροι-Καματερό), την λειτουργική επέκταση προς το Ίλιον και την Παρακηφίσια ζώνη. Χαρακτηρίζεται από βιομηχανικές χρήσεις (διατηρούμενες ή εγκαταλελειμμένες), και μια εσωτερική ζώνη συμβατικού ιστού κατοικίας, προβληματικό ρυμοτομικό σχέδιο, αδιάνοικτους δρόμους, ελλείψεις αστικών και περιβαλλοντικών υποδομών, και μια γενική υποβάθμιση, παρά το αναπτυξιακό δυναμικό του λόγω της επαφής με την Εθνική Οδό και την ύπαρξη μεγάλων ακινήτων προς αξιοποίηση.

Ο θύλακας Ε χωροθετείται στον Δήμο Αιγάλεω, Άγιο Σπυρίδωνα. Ο θύλακας Ε έχει ιδιαίτερη φυσιογνωμία, πολεοδομικά λόγω του πολύ μεγάλου κατακερματισμού της γης, και κοινωνικά λόγω του υψηλού ποσοστού μεταναστών, που άρχισαν να εγκαθίστανται στην περιοχή από τη δεκαετία του 70, ενώ κατά τα τελευταία χρόνια υπάρχει σημαντικό κύμα εγκατάστασης νέων μεταναστών.

Ο θύλακας ΣΤ είναι διαδημοτικός (Άγιοι Ανάργυροι – Καματερό, Ίλιον). Παρεμβάλλεται μεταξύ του Στρατοπέδου 301 ΣΕΒ στα νότια και του Πάρκου Τρίτση (Πύργου Βασιλίσσης) στα βόρεια. Στο χώρο υπάρχει, επίσης, σταθμός του Προαστιακού. Ο θύλακας είναι «εγκλωβισμένος» μεταξύ των προαναφερόμενων εκτάσεων, έχει χαρακτήρα κυρίως κατοικίας, πυκνοδομημένης, ενώ χαρακτηρίζεται από ελλείψεις κοινόχρηστων χώρων στο εσωτερικό του.

Ο θύλακας Z ανήκει στο Δήμο Πετρούπολης. Αποτελεί μια από περιοχές του Δήμου Πετρούπολης με προβληματικά πολεοδομικά χαρακτηριστικά και τα χαμηλότερα εισοδήματα, έντονα μονολειτουργική (κατοικία) με έλλειψη χαρακτήρα και κεντρικών λειτουργιών.

Ο θύλακας Η ανήκει στο Δήμο Πετρούπολης. Αποτελεί, μαζί με τον θύλακα Z, μια από περιοχές του Δήμου με τα λιγότερο ικανοποιητικά πολεοδομικά χαρακτηριστικά και τα χαμηλότερα εισοδήματα, έντονα μονολειτουργική (κατοικία) με έλλειψη χαρακτήρα και κεντρικών λειτουργιών.

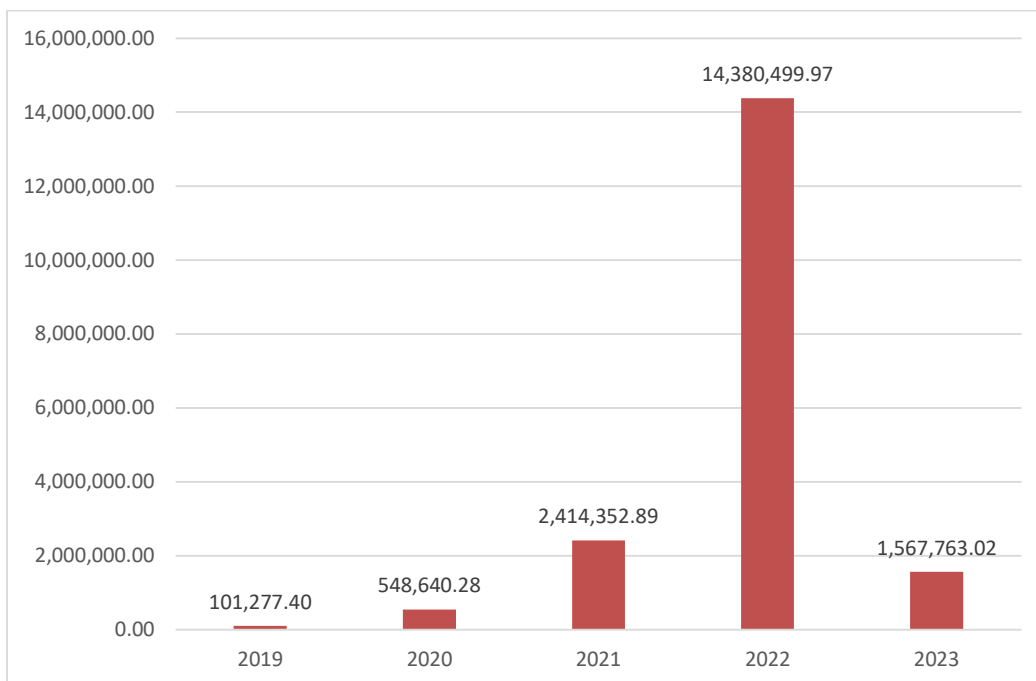
Ο θύλακας Θ ανήκει στο Δήμο Αγίων Αναργύρου-Καματερού. Περιοχή αυθαιρέτων σε λόφο, στα νότια του Ποικίλου Όρους, ο θύλακας παρουσιάζει εξαιρετικά οξυμμένα πολεοδομικά προβλήματα, αποτελώντας ταυτόχρονα τμήμα μιας περιοχής με χαμηλά εισοδήματα και αναπτυξιακό έλλειμμα.

4.3 Εξελικτική απεικόνιση της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας Π.Π. 2014-2020

Στα κατωτέρω διαγράμματα εικονίζεται η εξελικτική πορεία των έργων ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας κατά το χρονικό διάστημα του Φεβρουαρίου 2023. Τα έργα περατώνονται ως προς το φυσικό και οικονομικό τους αντικείμενο στις 31/12/2023.

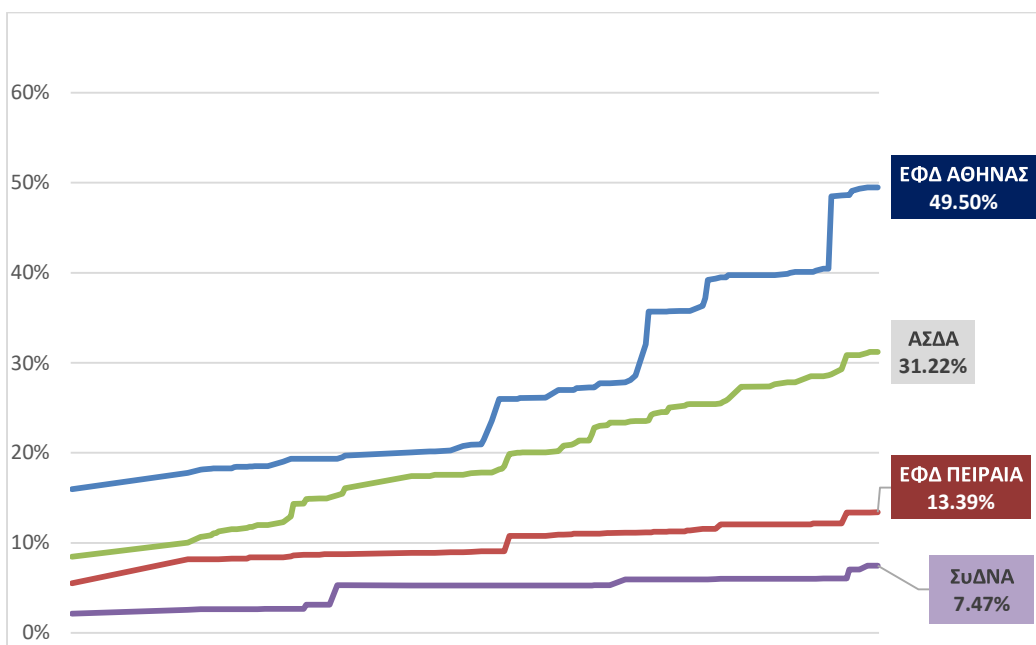
Σημειωτέο ότι τα έργα που κατέστη αδύνατον να υλοποιηθούν κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο θα καταστούν μεταφερόμενα και θα υλοποιηθούν κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027. Μεταφερόμενα έργα θεωρούνται τα ενταγμένα έργα ή τα υπό αξιολόγηση που, εφόσον δεν συμμετέχουν στο κλείσιμο της ΠΠ 2014-2020, δύναται να αποτελέσουν υλικό των προγραμμάτων Π.Π.2021-2027 λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας.

Διάγραμμα 2. Πληρωμές ολοκληρωμένων προγραμμάτων Δυτικής Αθήνας ανά έτος



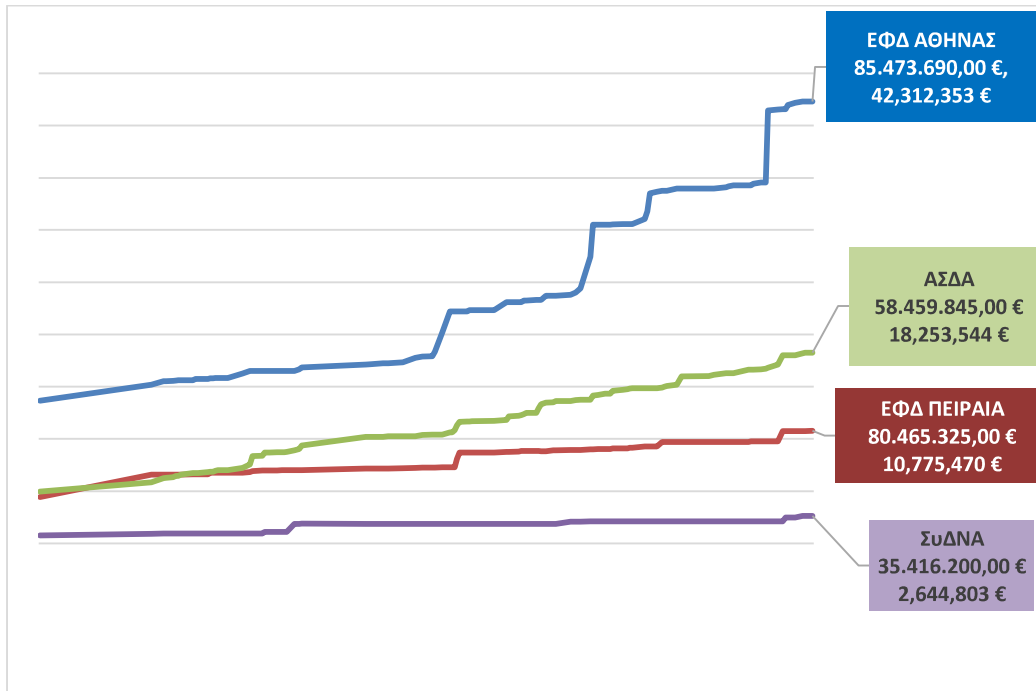
(πηγή Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα - ΟΠΣ – 21/2/2023)

Διάγραμμα 3. Απορρόφηση των ΟΧΕ /ΒΑΑ (ποσοστό) δήλωσης Δημ. Δαπάνης επί της εκχώρησης τους



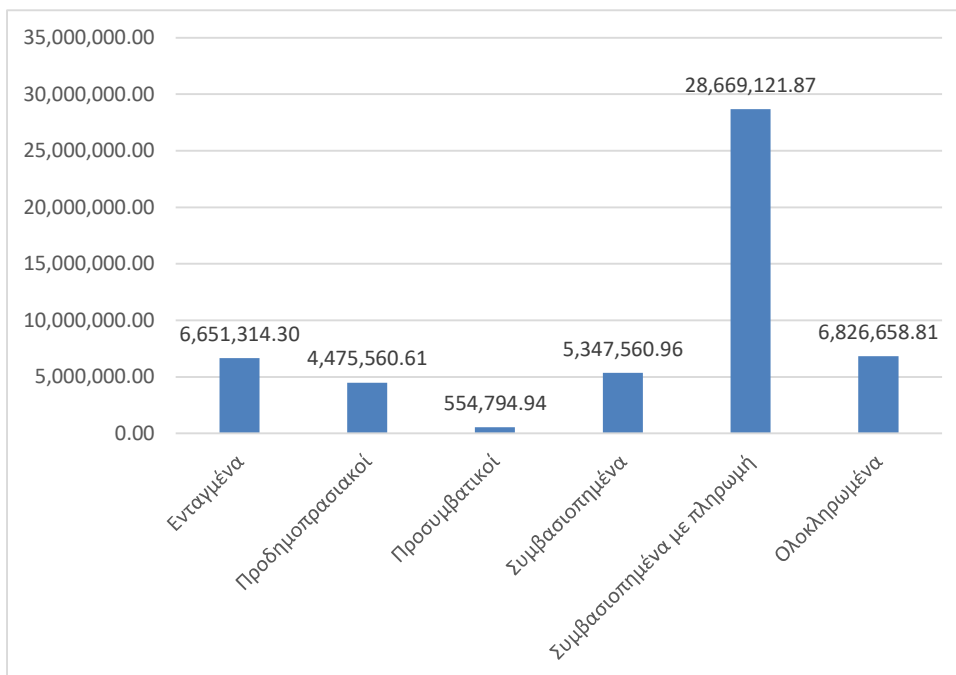
(πηγή ΟΠΣ – 21/2/2023)

Διάγραμμα 4. Απορρόφηση των ΟΧΕ /ΒΑΑ – Εγκεκριμένα ποσά και απορροφημένα



(πηγή ΟΠΣ – 21/2/2023)

Διάγραμμα 5. Απεικόνιση των φάσεων των έργων ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας



(πηγή ΟΠΣ – 21/2/2023)

Κατά το στάδιο εξαγωγής των διαγραμμάτων, παρατηρούμε τα ποσοστά απορρόφησης των έργων στις περιοχές του κεντρικού τομέα, του δυτικού, του Πειραιά,

καθώς και του νότιου τομέα. Τα ποσοστά απορροφητικότητας κρίνονται, έως κάποιο βαθμό ικανοποιητικά με δεδομένο ότι η περάτωση των έργων τοποθετείται χρονικά στις 31/12/2023, οπότε η εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων θα καταστεί πρόωμη.

4.4 Η περιοχή παρέμβασης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας

Η «περιοχή παρέμβασης» της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α 2021-2027 προσδιορίζεται στην ευρύτερη Δυτική Αθήνα (από το νότο προς το βορρά), ως εξής: Κορυδαλλός, Αγία Βαρβάρα, Αιγάλεω, Χαϊδάρι, Περιστερί, Πετρούπολη, Ίλιον, Άγιοι Ανάργυροι-Καματερό και Φυλή, οι οποίοι συγκροτούν μία «Λειτουργική Αστική Περιοχή» (ΛΑΠ), ευρύτερη από τα διοικητικά όρια της Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθηνών.

Οι Δήμοι αυτοί μαζί με τον ΑΣΔΑ, θα συγκροτήσουν την κοινή «Εταιρική Σχέση» της Αναπτυξιακής Στρατηγικής και της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας Π.Π. 2021-2027, σε συνέχεια και διεύρυνση της εταιρικής σχέσεις που είχε συγκροτηθεί για την Π.Π. 2014-2020.

Με την αξιοποίηση της εγκεκριμένης Στρατηγικής της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 και μέσω της δια-δημοτικής συνεργασίας, εφαρμόζονται ήδη¹²⁵ :

- Συγκεκριμένες δράσεις που στοχεύουν στην ενδυνάμωση της συνοχής και της πρόσβασης των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικά ευάλωτων σε υπηρεσίες και δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης και ένταξης.
- Δράσεις που αναδεικνύουν την αναζωογόνηση της αστικής περιοχής, τη βιώσιμη κινητικότητα, την αναβάθμιση των δημόσιων χώρων και την εξοικονόμηση ενέργειας στο αστικό περιβάλλον
- Δράσεις Οικοδόμησης που στοχεύουν στην προσέλκυση και στην ανταγωνιστικότητα της περιοχής – ανάδειξη «νέων» και «νεοφυών» επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και επιχειρηματικών πόλων και ευκαιριών - διάχυση αλληλέγγυας καινοτόμου επιχειρηματικότητας - υποστήριξη του «επιχειρείν» και ανάδειξη της απασχολησιμότητας των ευπαθών ομάδων
- Ανάπτυξη θερμοκοιτίδων νέων επιχειρήσεων

¹²⁵ <https://efd.asda.gr/>

- Δημιουργία και υποστήριξη «έξυπνων» λύσεων στις αστικές περιοχές των υπερτοπικών και τοπικών κέντρων, προώθηση των εταιρικών σχέσεων των δήμων – εταιρών.

Στο πλαίσιο της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 παρουσιάστηκε ελλιπής προσαρμογή αναφορικά με την καθορισμένη εξειδίκευση της στρατηγικής και τις προτεραιότητες, διότι συνυπολογίστηκαν, μεταξύ άλλων, οι επιπτώσεις της πανδημίας του covid-19 –κατά βάση σχετικά με την κοινωνική συνοχή- με υπηρεσίες που αφορούν ευπαθείς ομάδες στις περιοχές παρέμβασης. Ασχέτως αυτού, η συγκεκριμένη Στρατηγική εξακολουθεί να παρουσιάζεται σύμφωνη με τον αρχικό σχεδιασμό. Στη διάρκεια της υλοποίησης προσαρτήθηκε στην περιοχή και ο Δήμος Κορυδαλλού και αναμένεται να προσαρτηθεί και ο Δήμος Φυλής.

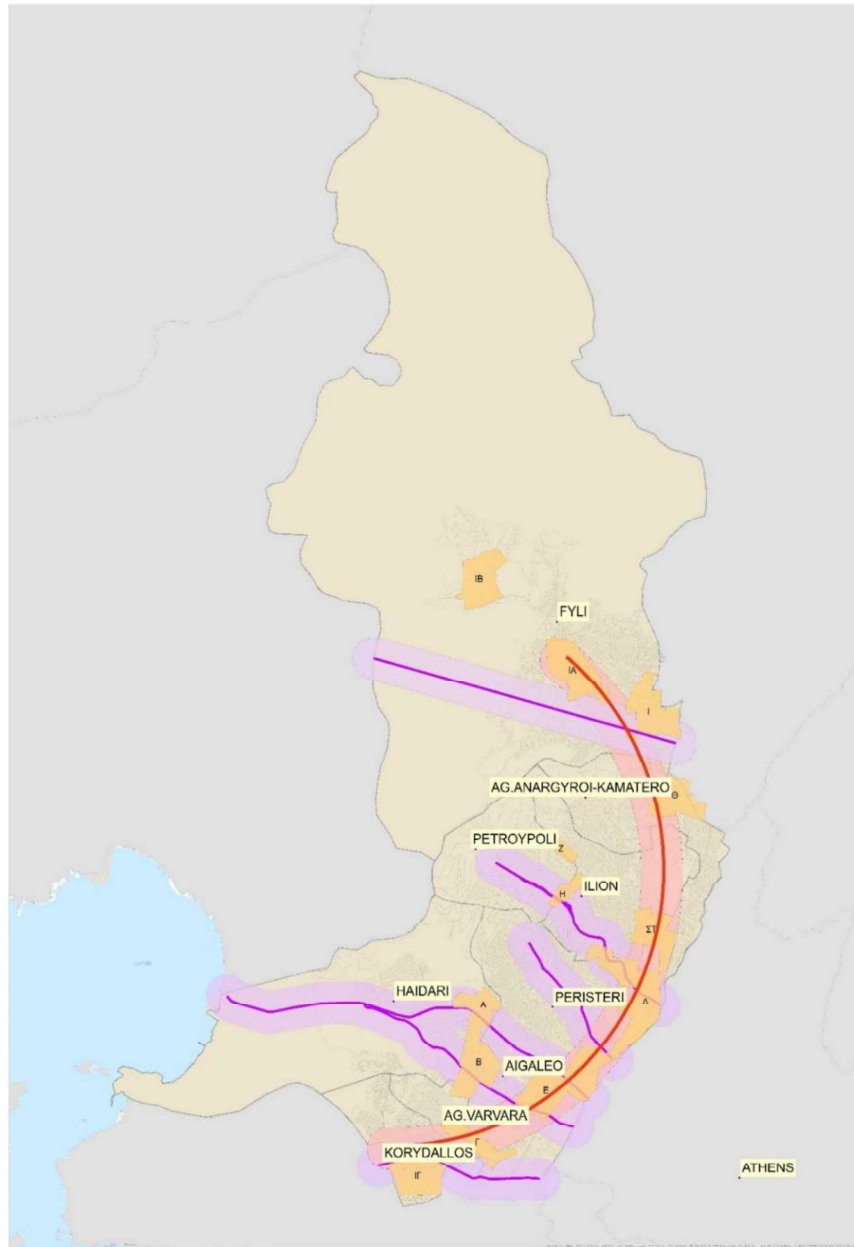
Έτσι επαναπροσδιορίζονται για την επόμενη προγραμματική περίοδο σε χωρικό επίπεδο οδικοί άξονες, επανακαθορίζονται περιοχές με ομοειδείς «λειτουργικές σχέσεις» με βασικό γνώμονα τα χαρακτηριστικά ανθεκτικότητας.

Στην περιοχή παρέμβασης ενσωματώνονται «θύλακες» είτε που τείνουν προς ανάπτυξη είτε που τείνουν σε αστική και κοινωνική υποβάθμιση. Αυτό που σίγουρα διαπιστώνεται πάντως είναι η αναγκαιότητα στήριξης και κοινωνικής συνοχής, σε συνδυασμό με αξιοποίηση των δυνατοτήτων αστικής αναζωογόνησης και ανάπτυξης επιχειρηματικών, πολιτιστικών κ.λπ. δραστηριοτήτων.

Η ως άνω περιοχή παρέμβασης της ΟΧΕ/ΒΑΑ Δυτικής Αθήνας, με την ένταξη του Δήμου Κορυδαλλού ήδη από την Π.Π. 2014-2020 και του Δήμου Φυλής (στο πλαίσιο της Π.Π. 2021-2027) οροθετείται από χωρικά σε τρεις κατηγορίες:

- στις περιοχές που ενισχύουν την «μητροπολιτικότητα» της περιοχής παρέμβασης και συντείνουν στην ανάδειξη της μητροπολιτικότητας της Περιφέρειας Αττικής.
- στους «θύλακες» είτε κοινωνικής και αστικής υπανάπτυξης είτε, αφετέρου ανάδειξης αστικής ανάπτυξης και αναζωογόνησης.
- στις περιοχές όπου ενυπάρχουν «συγγενείς λειτουργικές σχέσεις», που χαρακτηρίζονται από οδικούς άξονες με υπερτοπική προσπελασιμότητα και που, παράλληλα, ενσωματώνουν το ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Σχήμα 3: Η Περιοχή Παρέμβασης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027



Οι ίδιες οι ανάγκες είναι αυτές που οδηγούν και στις στρατηγικές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης της περιοχής της δυτικής Αθήνας κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο, ενώ, παράλληλα, η χωρική αποτύπωση αυτού του καθορισμού αναγκών και προκλήσεων καθορίζει ένα διαδημοτικό «αναπτυξιακό τόξο», μια διαδημοτική "Χορδή", που διατρέχει / ενώνει όλη την Περιοχή και εγκάρσιους διαδημοτικούς

«Αστικούς Άξονες» («αναπτυξιακά βέλη»), οι οποίοι διαμορφώνουν αντίστοιχες χωρικές ζώνες διαρθρωτικών και κοινωνικών παρεμβάσεων.

Στα διαδημοτικά βέλη ενυπάρχουν οι «Θύλακες», τα κέντρα των δήμων και οι βασικοί άξονες της περιοχής, σε εμπορικό, διοικητικό, ιστορικό επίπεδο, οι οποίοι διαμορφώνουν αντίστοιχες χωρικές ζώνες διαρθρωτικών και κοινωνικών παρεμβάσεων της περιοχής με στόχο την κινητοποίηση του κεφαλαίου και την ανάδειξη νέων επιχειρηματικών κέντρων.

4.5 Βασικές κατευθύνσεις της Χωρικής Στρατηγικής της Δυτικής Αθήνας για την Π.Π. 2021-2027

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της ανάλυσης της Στρατηγικής για την Ανάπτυξη του Τουρισμού και του Πολιτισμού με προοπτική το έτος 2030 και των δυνητικών Στρατηγικών Επιλογών της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της ως άνω περιοχής για την περίοδο 2021-2027, εξάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Το ελληνικό τουριστικό προϊόν προωθείται ως κυρίαρχο και πολυθεματικό με σκοπό την εδραίωση της Ελλάδας ως top of mind τουριστικού προορισμού,
- Οι παρεμβάσεις ανάκαμψης και ανάπτυξης του Τουρισμού εντάσσονται σε μια ολοκληρωμένη προοπτική, στο πλαίσιο του Οικοσυστήματος «Τουρισμός-Πολιτισμός-Προορισμοί».
- Σε Περιφερειακό επίπεδο, η Περιφέρεια Αττικής προχωρά σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης, αναδεικνύοντας έναν μοναδικό τετραπλό ρόλο της Περιφέρειας και, συγκεκριμένα:
 - ότι αποτελεί αναγνωρισμένο πόλο επισκεψιμότητας διεθνώς,
 - ότι αποτελεί βασική πύλη εισόδου τόσο στην ίδια την Περιφέρεια, όσο και στους προορισμούς στις υπόλοιπες Περιφέρειες,
 - ότι διατηρεί έναν μοναδικό συνδυασμό τουρισμού – πολιτισμού, συνδυάζοντας ταυτόχρονα και τις τρεις παραπάνω «διαστάσεις» (λ.χ. city break, MICE, High end, Summer+, κρουαζιέρα, υψηλής ποιότητας γαστρονομία κ.λπ.).

- ότι εμφανίζει ομαλοποίηση της χρονοκατανομής των ροών επισκεψιμότητας σε ετήσια βάση, αμβλύνοντας την εποχικότητα και στηρίζοντας αντίστοιχες ροές εκτός της τυπικής τουριστικής περιόδου σε άλλες Περιφέρειες.

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής του Ελληνικού Τουρισμού για το έτος 2030 και, συγκεκριμένα του Σχεδίου Δράσης για την Περιφέρεια Αττικής¹²⁶, στην ανάλυση των πόλεων και περιοχών της Περιφέρειας που λειτουργούν ως πύλες εισόδου/εξόδου αναφέρεται η Αθήνα, στην σχετική δε ανάλυση που ακολουθεί συγγέεται η Αθήνα με την Περιφέρεια Αττικής, δεν γίνεται δε καμία διασύνδεση με πολιτιστικούς πόρους ή διεξόδους αναψυχής και σε άλλες περιοχές της Περιφέρειας.

Σύμφωνα με το σχέδιο της Περιφέρειας Αττικής (2022), σημαντικές ευκαιρίες αναδεικνύονται στον βιωμένο και τον σύγχρονο πολιτισμό, καθώς και στην πολιτιστική και δημιουργική βιομηχανία. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να καταγράφονται «θεματικά δίκτυα» και διαδρομές, ικανές να προσελκύσουν ειδικές ροές επισκεψιμότητας και θα αξιοποιηθούν εργαλεία analytics, τα οποία θα συμβάλλουν στην συνεχή παρακολούθηση των συνθηκών και τάσεων προσφοράς-ζήτησης ανά τύπο επισκεπτών.

Η παραπάνω στρατηγική επιλογή συνδυάζεται με τη στοχευμένη εμβληματική παρέμβαση της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της νέας προγραμματικής που αφορά στην ανάπτυξη συμπληρωματικών υποδομών Πολιτισμού και πιλοτικής ενιαίας διαχείρισης δράσεων και δρώμενων Πολιτισμού, στο πλαίσιο εντάσσεται και η ενός νέου θεσμού, μέσω του οποίου επιδιώκεται να αναδειχθεί η Δυτική Αθήνα ως Πολιτιστικός-Τουριστικός Προορισμός.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των Εθνικών Τομεακών Στρατηγικών για την Ψηφιακή Μετάβαση και των δυνητικών Στρατηγικών Επιλογών της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της περιοχής για την περίοδο 2021-2027, αναδεικνύονται τομείς ειδικού ενδιαφέροντος, όπως:

- οι ψηφιακές δια-δημοτικές συνέργειες,
- η αποφυγή επικαλύψεων, ιδίως σε ζητήματα επιχειρηματικότητας και απασχόλησης,

¹²⁶ ΙνΣΕΤΕ, 2022.

- η ολοκληρωμένη διαχείρισης της Δυτικής Αθήνας ως πολιτιστικού – τουριστικού προορισμού,
- η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των Εθνικών Τομεακών Στρατηγικών για την Πράσινη Μετάβαση και των δυνητικών Στρατηγικών Επιλογών της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της περιοχής για την περίοδο 2021-2027, αναδεικνύονται στρατηγικές χωρικές, όπως:

- η ανακαίνιση και λειτουργική επανένταξη Δημόσιων κτιρίων με υψηλή επισκεψιμότητα και υψηλό ανθρακικό αποτύπωμα σε συνδυασμό με πιλοτική / καινοτόμο συνολική (δια-δημοτική) διαχείριση της διαθέσιμης ενέργειας
- η συμβολή στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων, όπως ενδεικτικά:
 - η μετατροπή του Εκθεσιακού Κέντρου του Δήμου Περιστερίου σε σύγχρονο Συνεδριακό / Εκθεσιακό / Πολιτιστικό Πολυχώρο,
 - η ανάδειξη του πρώην εργοστασίου της ΒΙΟΧΡΩΜ σε κέντρο Καινοτομίας και Δημιουργικών και Πολιτιστικών Νεοφυών Δραστηριοτήτων.
 - η εφαρμογή των Δράσεων των ΣΒΑΚ, με έμφαση στην προώθηση εναλλακτικών επιλογών μετακίνησης, η δημιουργία ποδηλατικών υποδομών και η ανάπτυξη πράσινων υποδομών και δικτύωση αστικών πράσινων πάρκων και νησίδων σε μία ενιαία διαδρομή

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των Εθνικών Τομεακών Στρατηγικών για τους Ανθρώπινους Πόρους και των δυνητικών Στρατηγικών Επιλογών της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας¹²⁷ για την περίοδο 2021-2027, αναδεικνύονται τομείς ειδικού ενδιαφέροντος, όπως:

- Ζητήματα κοινωνικής ένταξης μέσω των Θεματικών Δια-δημοτικών Δικτύων,
- Η επέκταση των δραστηριοτήτων των τοπικών Γραφείων Απασχόλησης με έμφαση στους μακροχρόνια ανέργους και στις μειονεκτούσες ομάδες των νέων,
- Η επέκταση του Δικτύου Κοινωνικής Καινοτομίας με δραστηριότητες κοινωνικών πειραματισμών και μεθοδολογιών σε όλη την Επικράτεια.

¹²⁷ <https://efd.asda.gr/>

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των Εθνικών Τομεακών Στρατηγικών για την Απασχόληση και των δυνητικών Στρατηγικών Επιλογών της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της περιοχής για την περίοδο 2021-2027, αναδεικνύονται προοπτικές μέσω της προώθησης Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης όπως:

- Υπηρεσίες που παρέχονται σε εργατικό και επιχειρηματικό δυναμικό αλλά και σε ανέργους από τις Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης,
- Προγράμματα που υλοποιούνται με εθνικούς ή/και ευρωπαϊκούς πόρους και αξιοποιούνται είτε από πιστοποιημένους εκπαιδευτικούς φορείς του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα ή/και από κοινωνικούς εταίρους
- Προγράμματα Επιδοτούμενης Απασχόλησης και Επιμερισμού των Θέσεων Εργασίας, προγράμματα που στοχεύουν σε άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας, προγράμματα επανένταξης στην αγορά εργασίας,
- Πρωτοβουλίες Ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας (Start-Up Incentives), πολιτικές επιδότησης για τους ανέργους, καθώς και προγράμματα πρόωρης συνταξιοδότησης.

Για την αποτελεσματική εφαρμογή των ανωτέρω πρωτοβουλιών και προγραμμάτων προώθησης της Απασχόλησης θα πρέπει να αναβαθμιστούν οι δεξιότητες του εργατικού δυναμικού ώστε να διαμορφωθεί μια ισχυρότερη διασύνδεση του εργατικού δυναμικού με την Αγορά Εργασίας. Στην κατεύθυνση αυτή, κρίσιμα είναι τα ζητήματα όπως:

- Η δημιουργική ανάπτυξη των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού.
- Η ενθάρρυνση της καινοτομίας των επιχειρήσεων μέσω της ψηφιακής αναβάθμισης του εργατικού δυναμικού.
- Η προώθηση της περιβαλλοντικής αγωγής και συμπεριφοράς.
- Η ανάπτυξη της πράσινης ενέργειας.
- Η αντιστοίχιση των συγκεκριμένων δεξιοτήτων της αγοράς εργασίας με στοχευμένες δράσεις ενίσχυσης δεξιοτήτων σε επαγγελματικό και χωρικό επίπεδο.
- Η ανάδειξη δεξιοτήτων του μέλλοντος.

- Η σύζευξη δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Παράλληλα, η νέα Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης και Μείωσης της Φτώχειας εισάγει ένα νέο μοντέλο «ενεργητικών πολιτικών» κοινωνικής προστασίας, με στόχο την εξάλειψη των συνεπειών που δημιουργούνται από τα φαινόμενα της ανεργίας, της φτώχειας και του αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία. Το μοντέλο αυτόν των «ενεργητικών πολιτικών» κοινωνικής προστασίας θα επιδιώξει να:

- Καταπολεμήσει την ακραία φτώχεια,
- Προλαμβάνει και να καταπολεμά τους αποκλεισμούς των παιδιών,
- Προωθεί την ένταξη των ευπαθών και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων,
- Διαμορφώνει τις απαραίτητες προϋποθέσεις αποτελεσματικής διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης.

4.6 Συνοπτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020

Η παρούσα συνοπτική αποτίμηση της πορείας υλοποίησης και των αποτελεσμάτων της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της περιοχής για τα έτη 2014-2020 βασίζεται σε σχετική εισήγηση του ΕΦΔ ΑΣΔΑ, στο πλαίσιο του Συνεδρίου με τίτλο «Διαδικασίες σχεδιασμού της ΒΑΑ / ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας 2021-2027, Πορεία Υλοποίησης ΒΑΑ / ΟΧΕ Δυτικής Αθήνας 2014-2020, Καλές Πρακτικές Ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας Δυτικής Αθήνας» (Περιστέρι 15-11-2022).

Συγκεκριμένα, στην Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας εκχωρήθηκαν 58,46 εκ.€, εκ των οποίων 32,55 εκ.€ για δράσεις ΕΤΠΑ και 25,91 εκ.€ για δράσεις ΕΚΤ.

Μέχρι και τον Νοέμβριο του 2022, έχει εξειδικευθεί το σύνολο των Αξόνων Προτεραιότητας σε ποσοστό 115,4% π/υ 67,47 εκ. €.

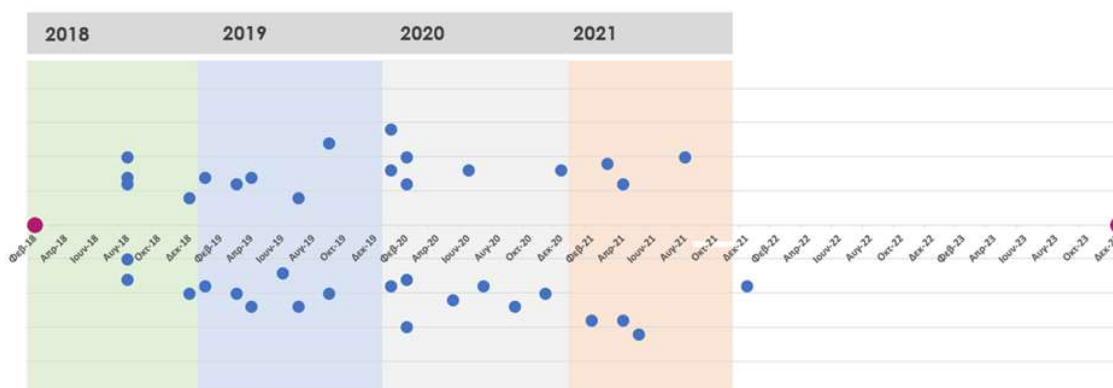
Ο μέσος όρος προθεσμίας υποβολής προτάσεων από τους Δικαιούχους στο πλαίσιο σχετικών Προσκλήσεων ανέρχεται σε 135,45 ημέρες (4,52 μήνες). Στις καθυστερήσεις που σημειώνονται θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι διαδικασίες σύμφωνης γνώμης από τις αρμόδιες υπηρεσίες (Ειδική Υπηρεσία Κρατικών Ενισχύσεων και Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής).

Τα κριτήρια αξιολόγησης των προτάσεων, με βάση το Εγχειρίδιο Διαδικασιών ΣΔΕ- ΕΣΠΑ διαρθρώνονται σε τέσσερις (4) ομάδες:

- Αποδοτικότητα
- Ωριμότητα
- Διοικητική & Επιχειρησιακή ικανότητα
- Χρηματοοικονομική Ικανότητα (όπου απαιτείται)

Έχουν εκδοθεί 38 Προσκλήσεις σε ποσοστό 111,5% π/υ 65,21 εκ. € (Σχήμα 4).

Σχήμα 4: Διαχρονική Εξέλιξη των Προσκλήσεων του ΕΦΔ ΑΣΔΑ στο Πλαίσιο της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020



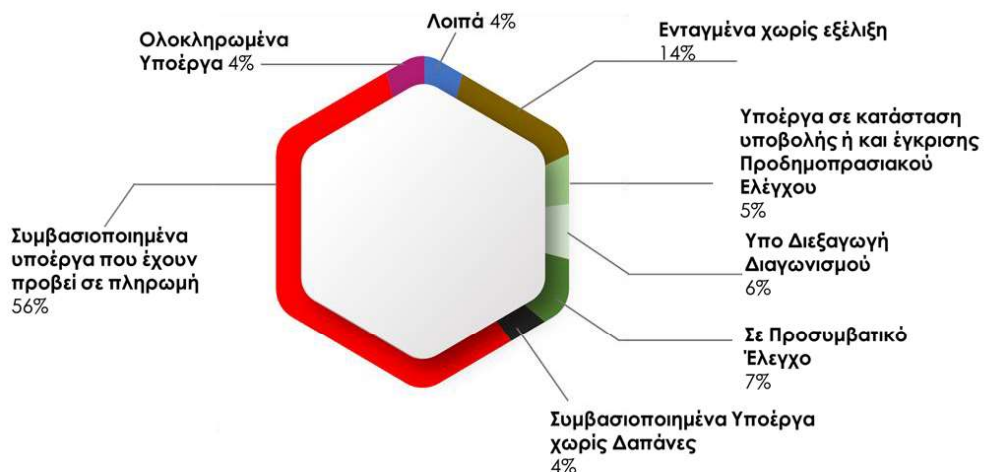
Πηγή: Πληρ. Σύστημα ΟΠΣ, Επεξεργασία ΕΦΔ ΑΣΔΑ 10.11.22, Ανακοίνωση στο Συνέδριο 15-11-2022

Οι Προσκλήσεις έχουν οδηγήσει σε 73 Εντάξεις Πράξεων, ήτοι σε ποσοστό 98% και με π/υ 57,1 εκ.€ επιλέξιμης Δημόσιας Δαπάνης με 118 Υποέργα (Σχήμα 5).

Από αυτές:

- 40 Πράξεις αφορούν Γενικές Υπηρεσίες
- 45 Πράξεις αφορούν σε Προμήθειες
- 28 Πράξεις αφορούν σε Τεχνικά Έργα
- 4 Πράξεις αφορούν σε Μελέτες (προπαρασκευαστικά έργα)
- 1 Πράξη αφορά σε Αυτεπιστασία (επιδόματα κατάρτισης)

Σχήμα 5: Εξέλιξη Ενταγμένων Υπο-έργων (Επιλέξιμη Δαπάνη)



Πηγή: Πληρ. Σύστημα ΟΠΣ, Επεξεργασία ΕΦΔ ΑΣΔΑ 10.11.22, Ανακοίνωση στο Συνέδριο 15-11-2022

Οι Νομικές δεσμεύσεις που υλοποιούνται, ανέρχονται στο 63,1% π/υ 36,92 εκ.€. Επιπλέον σε βρίσκονται σε Προσυμβατικό έλεγχο πράξεις με π/υ 3,9εκ.€. Έχουν υπογραφεί 98 Συμβάσεις, εκ των οποίων, 40 με χρηματοδότηση ΕΚΤ και 58 με χρηματοδότηση ΕΤΠΑ.

Στο Πλαίσιο της Παρακολούθησης – Διαχείρισης των Έργων, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Εξέλιξη της Υλοποίησης των δράσεων: Το ποσοστό συμβάσεων προς υπογραφή κατά το προαναφερθέν χρονικό διάστημα ανέρχεται στο 25% ενώ οι Πληρωμές ανέρχονται στο 5% της εκχώρησης.

Στο ΕΚΤ το ποσοστό συμβάσεων ανέρχεται στο 43%, ενώ οι πληρωμές ανέρχονται στο 19% της εκχώρησης.

Μεταφερόμενες Πράξεις στο ΕΠ Υποδομές Μεταφορών – Περιβάλλον και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΥΜΕΠΕΡΑΑ) 2014-2020: Ενδεικτικά οι Μεταφερόμενες Πράξεις στο ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2014-2020 έχουν ως εξής:

- Προμήθεια Φωτιστικών Led για την Εξοικονόμηση Ενέργειας στο Δήμο Κορυδαλλού
- Προμήθεια - Τοποθέτηση Νέων Ιστών Ηλεκτροφωτισμού & Φωτιστικών LED σε Δρόμους, Πλατείες, Πεζοδρομία Αγίας Γρηγορούσας Δήμου Χαϊδαρίου
- Ανάπλαση πλατείας Ηρώων Πολυτεχνείου του Δήμου Ιλίου
- Έργα Προσβασιμότητας στο Συγκρότημα Προσφυγικών Πολυκατοικιών Ευαγγελίστριας του Δήμου Περιστερίου

Με βάση τα παραπάνω, η αποτίμηση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 κρίνεται συνολικά θετική (**Σχήμα**):

- τόσο ως προς την πορεία διαχείρισης, παρά τις ενδιάμεσες καθυστερήσεις των σταδίων ωρίμανσης – ένταξης -συμβασιοποίησης,
- όσο και ως προς την υλοποίηση της αρχικά τεθείσας Χωρικής Στρατηγικής.

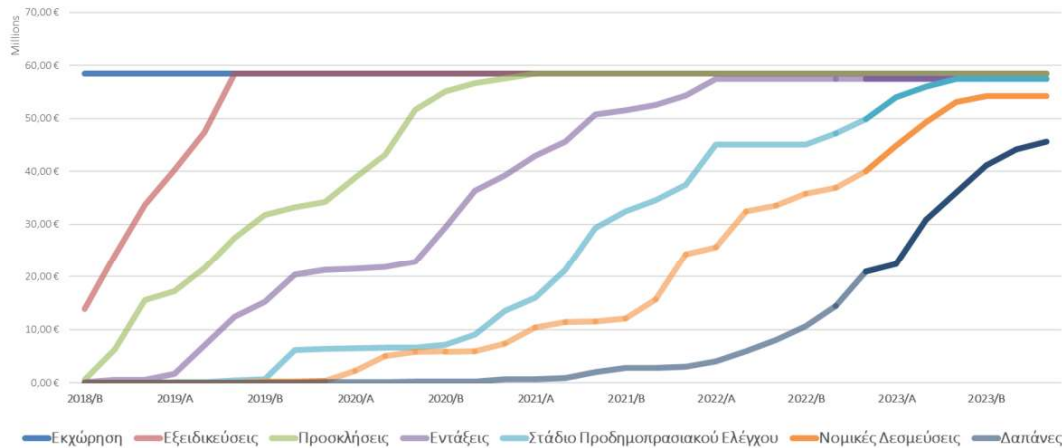
Όπως φαίνεται στον Πίνακα και στο Σχήμα που ακολουθούν (Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε., **Σχήμα**), η Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α, παρουσιάζει υψηλό βαθμό απορρόφησης.

Πίνακας 4: Σύγκριση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 με τις υπόλοιπες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α

	Εκχώρηση	Πληρωμές (Δελτία Δήλωσης Δαπάνης)	Ποσοστό
ΟΧΕ /ΒΑΑ ΑΘΗΝΑΣ	85.473.690,00 €	23.702.366,47 €	27,73%
ΟΧΕ/ΒΑΑ ΠΕΙΡΑΙΑ	80.465.325,00 €	8.906.335,23 €	11,07%
ΟΧΕ/ΒΑΑ ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	58.459.845,00 €	13.641.346,12 €	23,33%
ΟΧΕ/ΒΑΑ ΝΟΤΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	35.416.200,00 €	1.868.506,24 €	5,28%

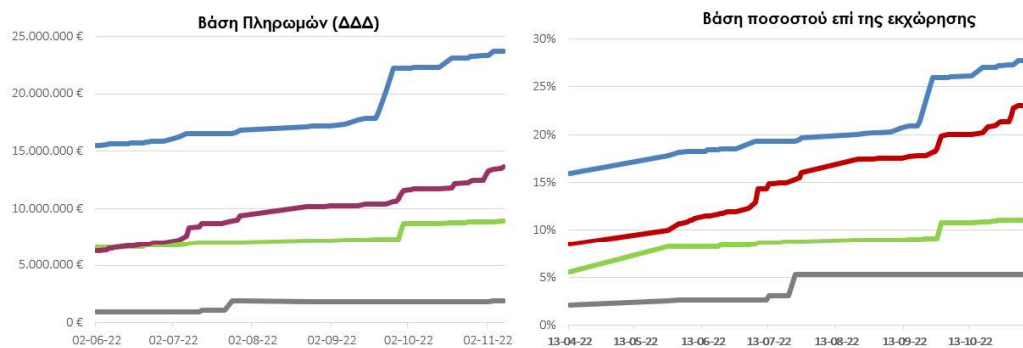
Πηγή: Πληρ. Σύστημα ΟΠΣ, Επεξεργασία ΕΦΔ ΑΣΔΑ 10.11.22, Ανακοίνωση στο Συνέδριο 15-11-2022

Σχήμα 6 : Συνολική αποτίμηση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020



Πηγή: Πληρ. Σύστημα ΟΠΣ, Επεξεργασία ΕΦΔ ΑΣΔΑ 10.11.22, Ανακοίνωση στο Συνέδριο 15-11-2022

Σχήμα 7: Σύγκριση της Πορείας Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2014-2020 με τις υπόλοιπες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α



Πηγή: Πληρ. Σύστημα ΟΠΣ, Επεξεργασία ΕΦΔ ΑΣΔΑ 10.11.22, Ανακοίνωση στο Συνέδριο 15-11-2022

Υπόμνημα:

- ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
- ΑΣΔΑ
- ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ
- ΣυΔΝΑ

Κατά τη διαδικασία διαβούλευσης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027, τέθηκαν -μεταξύ άλλων- κατευθύνσεις για «Στρατηγικές Εμβληματικές Παρεμβάσεις» στα ακόλουθα επίπεδα:

- Στην ανάπτυξη συμπληρωματικών υποδομών Πολιτισμού και πιλοτικής ενιαίας διαχείρισης δράσεων και δρώμενων Πολιτισμού, στο πλαίσιο ενός νέου θεσμού, μέσω του οποίου στοχεύεται να αναδειχθεί η Δυτική Αθήνα ως Πολιτιστικός-Τουριστικός Προορισμός,

- Στην επέκταση των Δια-δημοτικών Θεματικών Δικτύων Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Καινοτομίας,
- Στην περαιτέρω εμβάθυνση και διεύρυνση της Εμβληματικής Παρέμβασης της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α 2014-2020 για την «Επιχειρηματική Ανάταξη και Ανάπτυξη της Δυτικής Αθήνας» (Sharing Plattform Economy Perspective / SPEP), με χαρακτηριστικά έξυπνων ηλεκτρονικών υπηρεσιών επιχειρηματικότητας και εξωστρέφειας, νεοφυούς μικρο-επιχειρηματικότητας, μικρο-θερμοκοιτίδων, κοινωνικής επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.

Παράλληλα, ο ακριβής προσδιορισμός των επιλέξιμων περιοχών χωρικών παρεμβάσεων θα γίνει κατόπιν διαδικασίας, την οποία θα αποφασίσει η Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος 2021-2027, είτε μέσω ανοικτής πρόσκλησης είτε μέσω κατάλληλης τεκμηρίωσης για την ανάδειξη των περιοχών.

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο κείμενο του ΕΣΠΑ 2021-2027, με βάση την αποτίμηση του σχεδιασμού και υλοποίησης των ΟΧΕ-ΒΑΑ κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, οι στρατηγικές της περιόδου 2021-2027 θα έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα ανεξάρτητα από προγραμματικές και πολιτικές περιόδους με όραμα, συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους, και ένα συνεκτικό σχέδιο δράσης που θα ιεραρχεί τις δράσεις και τα έργα προτεραιότητας. Για το λόγο αυτό, η Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της Δυτικής Αθήνας προσδιορίζεται σε τρία αλληλοεπιδρώντα επίπεδα σχεδιασμού.

Οι χωρικές στρατηγικές προβλέπεται να εγκριθούν το ταχύτερο δυνατόν, ενώ ειδικότερα αυτές της ΠΠ 2014 – 2020 που επικαιροποιούνται για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 θα εγκριθούν το αργότερο 18 μήνες μετά την έγκριση των Περιφερειακών Προγραμμάτων. Στο προηγούμενο χρονοδιάγραμμα διαβούλευσης, γίνεται υπόθεση εργασίας έγκρισης των συνεχιζόμενων Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α μέχρι τον Ιούνιο του 2023.

Ενδεικτικά οι Στρατηγικές Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α προβλέπεται να περιλαμβάνουν:

- Συνεκτική και τεκμηριωμένη SWOT ανάλυση της κάθε περιοχής παρέμβασης,
- Σαφή περιγραφή του μοντέλου διακυβέρνησης σε τοπικό ή/και περιφερειακό επίπεδο
- Περιορισμένο αριθμό Ειδικών Στόχων

- Σχέδιο Δράσης με τα έργα και τις δράσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν κατά προτεραιότητα από τους πόρους των ΠΕΠ με τους ενδεικτικούς προϋπολογισμούς και τα χρονοδιαγράμματα ωρίμανσης και υλοποίησης τους
- Τεκμηρίωση της εναρμόνισής τους με τα ΣΒΑΚ, με στόχο βιώσιμες, καθαρές μεταφορές ειδικότερα στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα.

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο ΕΣΠΑ 2021-2027 οι χωρικές στρατηγικές της περιόδου 2021–2027 θα έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα ανεξάρτητα από προγραμματικές και πολιτικές περιόδους με όραμα, συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους, και ένα συνεκτικό σχέδιο δράσης που θα ιεραρχεί τις δράσεις και τα έργα προτεραιότητας. Ειδικότερα προβλέπονται οι ακόλουθες Αρχές:

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε αστικές περιοχές, όπου ως αστικές περιοχές νοούνται:

- Αστικές περιοχές με πρόβλεψη για ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις από Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια.
- Οικιστικές ενότητες (λειτουργικές περιοχές) ή πόλεις που αναπτύσσονται σε μία ή περισσότερες Δημοτικές Ενότητες με πληθυσμό > 50.000 κατ.
- Πόλεις-έδρες Περιφερειακών Ενοτήτων που δεν καλύπτονται από τα παραπάνω, με σημαίνοντα λειτουργικό ρόλο αστικού κέντρου. Το 8% των συνολικών πόρων του ΕΤΠΑ θα διατεθεί για δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

4.7 Συμβολή του Σχεδίου της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις "Λειτουργικές περιοχές" σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Παγκόσμια Τράπεζα δρομολόγησαν πιλοτικό σχέδιο για τη βελτίωση των προσεγγίσεων των λειτουργικών περιοχών στην ΕΕ. Το έργο «Λειτουργικές περιοχές στην ΕΕ, υπέρβαση των διοικητικών ορίων για την πράσινη μετάβαση και τη βιώσιμη ανάπτυξη» (*«Functional areas in the EU, crossing administrative boundaries for green transition and sustainable development»*) αποσκοπεί στην ενίσχυση της ικανότητας των συμμετεχόντων να σχεδιάζουν και να χρηματοδοτούν επενδύσεις και υπηρεσίες πέραν των ορίων δικαιοδοσίας για την πράσινη μετάβαση και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στην κατεύθυνση αυτή, επιλέχθηκαν δώδεκα λειτουργικές περιοχές από επτά χώρες της ΕΕ για να λάβουν τεχνική υποστήριξη στο πλαίσιο αυτού του έργου και συγκεκριμένα: η Μητροπολιτική Περιοχή του Μπρνο (Τσεχική Δημοκρατία), ο αστικός εικαστικός οικισμός του Ζάγκρεμπ (Κροατία), η Δυτική Αθήνα (Ελλάδα), η Περιοχή της λίμνης Μπαλατόν (Ουγγαρία), η λειτουργική περιοχή Kalisko-Ostrowska, η μητροπολιτική περιοχή της Κρακοβίας (Πολωνία), η κοιλάδα Jiu, η περιοχή Jiu Conurbation Functional Area (Romania), και η λειτουργική περιοχή Trencin (Σλοβακία)¹²⁸. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει τόσο πιο ώριμες όσο και αρχικές λειτουργικές περιοχές, καθώς και αστικές και μη λειτουργικές περιοχές που έχουν επιλεγεί από μια ομάδα πενήντα λειτουργικών περιοχών από οκτώ κράτη μέλη που υπέβαλαν αίτηση για να αποτελέσουν μέρος του έργου.

Αυτές οι Λειτουργικές Περιοχές θα λάβουν τεχνική υποστήριξη κατά το έτος 2023, ώστε να εφαρμόσουν ένα σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση των βασικών προκλήσεων τους για την περιφερειακή ανάπτυξη. Επιπλέον, το έργο θα προωθήσει την ανταλλαγή γνώσεων και θα διαδώσει τα πορίσματα και τις εφαρμόσιμες λύσεις σε άλλους ενδιαφερόμενες λειτουργικές περιοχές στην ΕΕ.

Ποιος είναι ο Στόχος του Πιλοτικού Σχεδίου; Το έργο ξεκινά από την κατανόηση ότι η ανάπτυξη σπάνια ακολουθεί διοικητικά όρια και, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αναπτυξιακές προσπάθειες απαιτούν συνεργασία μεταξύ «δικαιοδοσιών». Ως εκ τούτου, το έργο στοχεύει τόσο σε αστικές όσο και σε μη αστικές λειτουργικές περιοχές, με στόχο:

1. Τη στήριξη για την αντιμετώπιση των βασικών αναπτυξιακών προκλήσεων,
2. Τη στήριξη κατά την προετοιμασία και την εφαρμογή της πολιτικής συνοχής 2021-2027,
3. Τη διάδοση των βασικών διδαγμάτων που αντλήθηκαν, καθώς και εργαλείων και προσεγγίσεων που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου σε άλλες λειτουργικές περιοχές,

¹²⁸ Brno Metropolitan Area (Czech Republic), Zagreb Urban Agglomeration (Croatia), West Athens (Greece), Lake Balaton Area (Hungary), Kalisko-Ostrowska Agglomeration, Krakowska Metropolis (Poland), Jiu Valley and Jiu Conurbation Functional Area, Caraș-Timiș Functional Area, Cluj Metropolitan Area, Oradea Metropolitan Area, West Ialomița Functional Area (Romania), and the functional area of Trencin (Slovakia).

4. να αναπτύξουν μια εργαλειοθήκη που μπορούν να χρησιμοποιήσουν και άλλες Λειτουργικές Περιοχές (ΛΠ) και, ιδίως Αστικές Λειτουργικές Περιοχές (ΛΑΠ) για να ενισχύσουν τις προσεγγίσεις και την συνεργία των λειτουργικών περιοχών τους.
5. Τη διοργάνωση εκδηλώσεων ανταλλαγής γνώσεων με σκοπό τη διάδοση «καλών πρακτικών» και εφαρμόσιμων λύσεων σε άλλες ενδιαφερόμενες λειτουργικές περιοχές στην ΕΕ.

Γιατί είναι σημαντικές οι προσεγγίσεις των Λειτουργικών Περιοχών για την Περιφερειακή Ανάπτυξη; Οι άνθρωποι πραγματοποιούν καθημερινά μετακινήσεις από περιοχή σε περιοχή καθώς συχνά ζούν αλλού από όπου εργάζονται. Χρησιμοποιούν, επίσης, δημόσιες υπηρεσίες που συχνά οργανώνονται για περισσότερες από μία διοικητικές ενότητες. Επιπλέον, οι πόλεις και τα εδάφη της Ε.Ε. αναζητούν νέες και καινοτόμες προσεγγίσεις για την επίτευξη δίκαιης, πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, με περιορισμένους οικονομικούς πόρους. Οι καλά συντονισμένοι λειτουργικοί τομείς μπορούν να βοηθήσουν σε όλα αυτά, καθώς μπορούν να επιτύχουν υψηλότερη παραγωγικότητα (higher productivity), να εξασφαλίσουν αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων (more efficient use of resources) και καλύτερη πρόσβαση σε ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες (better access to quality public services).

Η πολιτική συνοχής της ΕΕ προωθεί προσεγγίσεις λειτουργικών περιοχών, ιδίως μέσω του νέου στόχου πολιτικής «Η Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες» («Europe closer to citizens») και των διαφόρων εργαλείων που προσφέρονται για την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και της στήριξης των μειονεκτουσών περιοχών.

Με το έργο αυτό, η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να εστιάσουν περισσότερο στις λειτουργικές περιοχές στα προγράμματά τους, ώστε να αντικατοπτρίζουν με βέλτιστο τρόπο τις ανάγκες και τις δυνατότητες των εδαφών που ενδέχεται να μην καθορίζονται από ένα σαφές διοικητικό όριο.

ΤΟ ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ (THE PROJECT)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας υπέγραψαν συμφωνία για τη βελτίωση της προσέγγισης και αντιμετώπισης των λειτουργικών περιοχών στην ΕΕ. Η συμφωνία εστιάζει στις προτεραιότητες της μείωσης της φτώχειας και του

κοινωνικού αποκλεισμού και της δημιουργία ανταγωνιστικών και βιώσιμων οικονομιών, κατά συνέπεια, της άμεσης αλληλεπίδρασης, η οποία θα είναι επωφελής για τις χώρες - δικαιούχους. Ως εκ τούτου, οι λειτουργικές περιοχές στην ΕΕ, μέσω της πράσινης μετάβασης και της βιώσιμης ανάπτυξης είναι υψίστης σημασίας για το μέλλον της εδαφικής ανάπτυξης στην Ε.Ε.

Ο κύριος στόχος του project των Λειτουργικών Περιοχών είναι η ενίσχυση της ικανότητας των συμμετεχόντων λειτουργικών περιοχών να σχεδιάζουν και να χρηματοδοτούν επενδύσεις και υπηρεσίες πέρα από τα όρια δικαιοδοσίας τους προς μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Η αναπτυξιακή δυναμική σπάνια ακολουθεί την έννοια των διοικητικών ορίων και μπορεί να προκαλέσει θετικά δευτερογενή αποτελέσματα εάν ευθυγραμμιστεί με τις υπάρχουσες οικονομικές ροές σε τέτοιες περιοχές.

Παράλληλα, η πολιτική συνοχής της ΕΕ ενθαρρύνει τον εντοπισμό και την υποστήριξη υφιστάμενων λειτουργικών περιοχών και τη διαμόρφωση εδαφικών συνεργασιών.

Συνεπώς, ο ρόλος του Πιλοτικού Σχεδίου είναι να ενισχύσει τον συντονισμό και τη συνεργασία ξεπερνώντας διοικητικά όρια - σύνορα αναπτύσσοντας μια εργαλειοθήκη της ΕΕ ώστε να αντιμετωπιστεί ο χωρικός κατακερματισμός των λειτουργικών περιοχών.

4.8 Στρατηγικοί στόχοι 2021 – 2030 για τη Δυτική Αθήνα

Η Δυτική Αθήνα αποτελεί μια Λειτουργική Αστική Περιοχή εννέα Δήμων (Εικόνα 19), με τα ακόλουθα κύρια χαρακτηριστικά: έχει έκταση 107,24 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 585.685 κατοίκους, περιλαμβάνει 10 διοικητικές ενότητες (Δήμους), διατηρεί υψηλή συγκέντρωση μειονεκτικών κοινωνικοοικονομικών ομάδων, έρχεται, επίσης, αντιμέτωπη με περιβαλλοντικά προβλήματα.

Ο Συντονιστής της ΛΑΠ Δυτικής Αθήνας είναι ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ). Ως φορέας έχει θέσει τους στόχους και προτεραιότητες:

- Αστική και περιβαλλοντική αναζωογόνηση

- Αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας
- Βιώσιμη κοινωνική ένταξη
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Δημιουργία και ανάπτυξη ενός δικτύου υπεροπτικών πόλων ανάπτυξης
- Στρατηγικός Σχεδιασμός
- Χωρικός Σχεδιασμός και Πολεοδομία
- Οικονομική Ανάπτυξη και εργατικό δυναμικό
- Κοινωνική ενσωμάτωση
- Ενέργεια
- Μεταφορές
- Περιβάλλον
- Διακυβέρνηση

Σχήμα 8. Η ΛΑΠ της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας 2021-2027 στο πλαίσιο του Δικτύου «Functional Areas EU»



Εργαλειοθήκη της Παγκόσμιας Τράπεζας (Open Source Library for Cities and Metropolitan Areas)¹²⁹

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τριπλή προσέγγιση του αναπτυξιακού σχεδιασμού στη Δυτική Αθήνα με ορόσημο το έτος 2030, όπως οριοθετείται από την σύνθετη αναπτυξιακή προοπτική της «Ανθεκτικής Δυτικής Αθήνας 2030», την Χωρική Αναπτυξιακή Στρατηγική (που εξειδικεύεται από τη Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α Δυτικής Αθήνας, χρηματοδοτείται μέσω του Προγράμματος “Αττική 2021-2027” και συμπληρώνεται από χρηματοδοτική συμβολή Τομεακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027) και την επικαιροποίηση του ΣΟΑΠ, σηματοδοτεί την εκκίνηση μιας νέας περιόδου για τη Δυτική Αθήνα, που περιγράφεται ως «απογείωση» της περιοχής, με νέους στόχους και διαφοροποίηση της ανάπτυξης και, κυρίως, με την «τοποθέτηση» της Δυτικής Αθήνας στο διεθνή ανταγωνισμό των Πολιτιστικών, Επιχειρηματικών και Τουριστικών Προορισμών.

Ταυτόχρονα, οι ανάγκες διασφάλισης της κοινωνικής συνοχής, με αυξημένους κινδύνους λόγω των διεθνών γεωπολιτικών και ενεργειακών εξελίξεων, επιβάλλουν στοχευμένες παρεμβάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης της φτώχειας και προώθησης της κοινωνικής συνοχής.

Ο συνδυασμός των αναπτυξιακών με τις κοινωνικές πολιτικές, θα διαμορφώσει ένα μίγμα χωρικών στρατηγικών για τη νέα Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της Δυτικής Αθήνας 2021-2027 με έτος ορόσημο το 2030 για την ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας των πολιτών.

Η προσπάθεια αυτή ξεκινά μετά από μια επιτυχημένη και ευρύτερα αναγνωρισμένη θετική πορεία της Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α 2014-2020, στα θετικά σημεία της οποίας, σύμφωνα με όσα έχουν προηγηθεί και αναλυθεί στις οικίες ενότητες του παρόντος, συγκαταλέγονται:

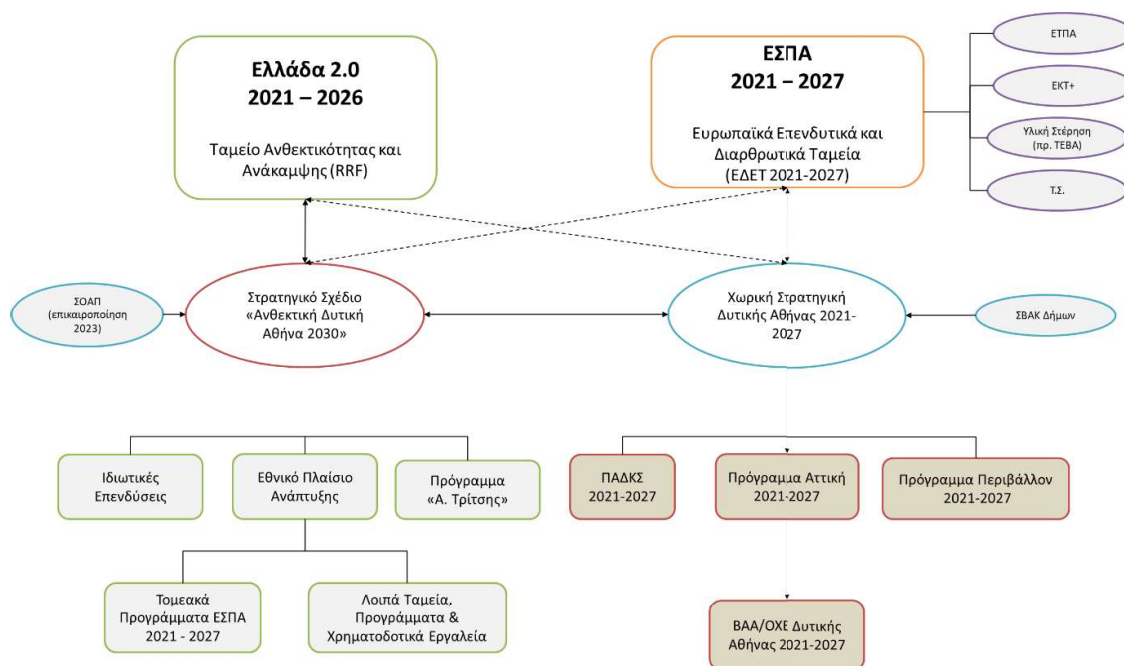
- η ενίσχυση της δια-δημοτικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα: το πολιτικό, το αναπτυξιακό, το τεχνοκρατικό, την καθημερινή επαφή και συνεργασία.

¹²⁹ <https://functionalareas.eu/open-source-library/>

- η σφυρηλάτηση ενός κοινού οράματος, ως ενός κοινού τόπου διαβίωσης με άξονες την ποιότητα ζωής, την ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας, την προσέγγιση των προβλημάτων και εφαρμογή των παρεμβάσεων σε επίπεδο γειτονιάς.
- η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στην πράξη, με πρόβλεψη υπηρεσιών διάγνωσης κοινωνικών αναγκών, πρώιμης παιδικής παρέμβασης, κοινωνικής φροντίδας, ιατρεία μνήμης και πολλά άλλα, σε συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων, συμπληρωματικά προς τις Δομές που χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ 2014-2020.
- η ενίσχυση των δημοτικών υποδομών πολιτισμού και κοινωνικής φροντίδας.
- η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, με μοναδικές και καινοτόμες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, πρωτότυπες όχι μόνο σε εθνικό, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- η προώθηση των ανέργων στην αγορά εργασίας, μέσα από δια-δημοτικές παρεμβάσεις και αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ανέργων.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, συνεργασίας και διαμόρφωσης του νέου αναπτυξιακού οράματος με ορόσημο το έτος 2030, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι εμβληματικού χαρακτήρα Στρατηγικές Παρεμβάσεις της νέας Δυτικής Αθήνας, για τις οποίες, λόγω μεγέθους και ύψους πόρων, θα αναζητηθούν πρόσθετες χρηματοδοτήσεις και από άλλες πηγές (Σχήμα).

Σχήμα 9. Διάρθρωση του Αναπτυξιακού και Χωρικού Σχεδιασμού της Δυτικής Αθήνας με ορόσημο το έτος 2030 και ενδεικτική διασύνδεση με Χρηματοδοτικές Πηγές



Η Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α της Δυτικής Αθήνας 2021-2027 αποτελεί τον κύριο χρηματοδοτικό μοχλό της προσπάθειας ανάταξης και ανάπτυξης της Δυτικής Αθήνας.

Γενικότερα, ωστόσο, στο πλαίσιο του νέου Προγράμματος “Αττική 2021-2027“, η προώθηση νέων ΟΧΕ θα αφορά και σε περιοχές με σημαντικά προβλήματα, τόσο στο χωρικό σχεδιασμό και στις υποδομές, σε θέματα ευημερίας και κοινωνικής συνοχής (φτώχεια, παραβατικότητα, σχολική διαρροή, κλπ.), όπως και σε περιπτώσεις που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, πυρκαγιές, σεισμοί κλπ.), όπως η Ανατολική και Δυτική Αττική.

Μέρμνα θα ληφθεί για την διαλειτουργικότητα μεταξύ των ΟΧΕ, έτσι ώστε η περιφερειακή χωρική στρατηγική να αποκτήσει μητροπολιτική διάσταση.

Η χρηματοδότηση των Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α από το Πρόγραμμα “Αττική 2021-2027“, θα προέλθει κατά κύριο λόγο από τον ΣΠ-5 (ΕΤΠΑ), με συμβολή των ΣΠ-4 (ΕΚΤ+) και ΣΠ-1 (ΕΤΠΑ).

Στο πλαίσιο του ΣΠ-5 προβλέπεται ο ακόλουθος Ειδικός Στόχος:

- Ειδικός στόχος: RSO5.1: Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές (ΕΤΠΑ)

Οι παρεμβάσεις στον παρόντα Ειδικό Στόχο αξιοποιούν το χωρικό εργαλείο των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων για παρεμβάσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες της Αττικής, όπως αυτές προσδιορίζονται ανωτέρω από την Στρατηγική και την αντίστοιχη τεκμηρίωση των παρεμβάσεων και θα εξειδικευθούν περαιτέρω κατά τον προγραμματισμό.

Οι μητροπολιτικές περιοχές, όπως η Αττική, συγκαταλέγονται ως μία ειδική χωρική ενότητα, διότι σε αυτές συμπεριλαμβάνεται μεγάλο μέρος πληθυσμού, οικονομικές και κοινωνικές δράσεις, οι οποίες συνοδεύονται από εκτεταμένες αντίστοιχες ανάγκες, που συνδυάζονται με τη χωρική διάσταση, αλλά και από πλήθος ευκαιριών για προώθηση πολιτικών με έμφαση στην καινοτομία και τις συνέργειες.

Γενικότερα, στην ΠΠ 21-27 ο χωρικός σχεδιασμός για την Αττική θα εξακολουθήσει να είναι η ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής της αστικής μητροπολιτικής περιοχής. Συνεπώς, ιδιαίτερη μέριμνα στη νέα ΠΠ θα δοθεί στη συνέχιση των τεσσάρων (4) ΟΧΕ-ΒΑΑ που υλοποιούνται στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθήνας – Πειραιά, στις οποίες μετέχουν οι πολυπληθέστεροι Δήμοι, αλλά και άλλοι Δήμοι με υψηλή συγκέντρωση πληθυσμιακής, οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Η στρατηγική των ΟΧΕ/ΒΑΑ θα πρέπει να αξιολογηθεί θετικά από τη Διαχειριστική Αρχή και η έγκρισή τους θα πραγματοποιηθεί σε ενάμιση περίπου έτος μετά την έναρξη της ΠΠ.

Σε ό,τι αφορά στις υφιστάμενες Ο.Χ.Ε/Β.Α.Α, θα δοθεί έμφαση στη νέα Π.Π. στην επέκταση της περιοχής εφαρμογής τους, με την ενδεχόμενη ένταξη νέων γειτονικών δήμων και ανάλογη επικαιροποίηση των Σχεδίων Δράσης στις αναθεωρημένες ή/και νέες Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

Η διεύρυνση της εφαρμογής του εργαλείου των ΟΧΕ και σε άλλες επιμέρους χωρικές ενότητες, θα βασίζεται σε επίπεδο χωρικής κάλυψης περιοχών που ορίζονται από συγκεκριμένα διοικητικά όρια, όσο και σε περιοχές που αναδεικνύονται από κοινό θεματικό άξονα αναπτυξιακής εστίασης. Επιπλέον, βασική επιλογή αποτελεί και η κάλυψη αναγκών και γεωγραφικών περιοχών που δεν καλύπτονται από τις υφιστάμενες ΟΧΕ-ΒΑΑ με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση νέων ΟΧΕ, εφόσον υπάρχει η σχετική ετοιμότητα και οργάνωση από τους Φορείς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον Ι. Ψυχάρη¹³⁰, η μητροπολιτική διακυβέρνηση, παρόλο που καθίσταται δημοφιλής τις τελευταίες δεκαετίες, η κάθε περίπτωση της αντανάκλα διακριτά χαρακτηριστικά διαφορετικού περιβάλλοντος και αναγκών. Η δομή, οι αρμοδιότητες και οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα ενδεδειγμένης εξέτασης και συνεχούς ερμηνείας και προσαρμογής.

Η ανάδειξη του διεθνούς μητροπολιτικού ρόλου της Αττικής συνδέεται, επίσης, άμεσα με την αναβάθμιση των σημαντικών χώρων πρασίνου και των Πάρκων της Περιφέρειας, που μπορούν να ενισχύσουν την ελκυστικότητα της Αττικής και να δημιουργήσουν συνέργειες με την Πολιτιστική και την Τουριστική Ανάπτυξη, καθώς και με τη Δημιουργική Οικονομία και τη Βιώσιμη Κλαδική και Τοπική Ανάπτυξη.

Ειδικότερα, θα δοθεί έμφαση στον εντοπισμό τομέων αναπτυξιακού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας καθώς και ειδικών διαλειτουργιών που αναδεικνύονται από συγκεκριμένες αλυσίδες αξίας αξιοποιώντας μεταξύ άλλων το παραλιακό μέτωπο, τους μητροπολιτικούς χώρους πρασίνου κλπ., ώστε να εμπλουτιστούν τα χωρικά εργαλεία και με την προώθηση θεματικών ΟΧΕ-ΒΑΑ.

Οι παρεμβάσεις και οι ΟΧΕ που σε αυτή τη φάση ονοματίζονται στο πλαίσιο του Περιφερειακού. Προγράμματος είναι οι εξής ΟΧΕ/ΒΑΑ:

- Δήμου Αθηναίων
- Δήμου Πειραιά
- Δυτικής Αθήνας
- Νότιου Τομέα Αθήνας
- ανάδειξης πολιτιστικού προϊόντος - υποδομές πολιτισμού, σύγχρονος πολιτισμός - δημιουργική οικονομία
- ανάδειξης των μητροπολιτικών χώρων πρασίνου του πολεοδομικού συγκροτήματος του λεκανοπεδίου της Αθήνας·
- Αδριάνειου Υδραγωγείου

¹³⁰ European Union (2018) “Metropolitan governance is a relatively new issue for the majority of case studies”

Επιπρόσθετα των ανωτέρω ονοματισμένων παρεμβάσεων, θα παρέχεται η δυνατότητα και για υλοποίηση ΟΧΕ/ΒΑΑ λειτουργικών αξόνων ανάπτυξης – Συγγρού, Πειραιώς, Ιεράς Οδού και Κηφισίας.

Για τις ΟΧΕ λειτουργικών αξόνων ανάπτυξης (Συγγρού, Πειραιώς, Ιεράς Οδού και Κηφισίας), η υλοποίηση τους θα προκύψει μετά από Δημόσια πρόσκληση και συγκριτική αξιολόγηση για τις περιοχές που καθορίζονται από τους παραπάνω οδικούς άξονες και μόνο.

Αρμόδιος Φορέας για την κατάρτιση και την υποβολή της στρατηγικής ΟΧΕ είναι η Αστική Αρχή, η οποία επιφορτίζεται με καθήκοντα που συνδέονται τουλάχιστον με την επιλογή των πράξεων του Σχεδίου Δράσης της στρατηγικής. Ως εκ τούτου καθίσταται υποχρεωτικά Ενδιάμεσος Φορέας, Ως Αστικές Αρχές για την υλοποίηση Στρατηγικών ΟΧΕ/ΒΑΑ θα μπορούν να ορίζονται δημοτικές αρχές, δίκτυα Δήμων σε σχήματα/ συμπράξεις που θα δημιουργήσουν οι ίδιοι, Εταιρικά σχήματα με επικεφαλής Δημοτική/ές Αρχή/ές ή η Μητροπολιτική περιφέρεια Αττικής η οποία σύμφωνα με το άρθρο 210 του Ν. 3852/ 2010 για την «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» επιφορτίζεται και με αρμοδιότητες μητροπολιτικού χαρακτήρα.

Η διαβούλευση και η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών προβλέπεται ρητά να αποτελέσει ουσιώδες στοιχείο για τη διαμόρφωση, την υλοποίηση και την επιτυχία των ΟΧΕ. Για την επιτυχία μιας ΟΧΕ, η Αστική Αρχή επεξεργάζεται το πρόγραμμα της υλοποίησης της διαβούλευσης, το οποίο συμπεριλαμβάνει την υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης. Η διαβούλευση ως δημοκρατική διαδικασία συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών με στόχο τη μέγιστη δυνατή συναίνεση σε προτεινόμενες δράσεις και έργα, οφείλει να αναπτυχθεί στο μέγιστο εύρος τοπικών θεσμών, φορέων και κοινωνικών ομάδων.

Η κάθε (χωρική) Στρατηγική θα βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα λαμβάνει υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διασυνδέσεις και θα εμπίπτει στην αρμοδιότητα των σχετικών εδαφικών ή τοπικών αρχών ή φορέων.

Οι νέες ΟΧΕ τόσο οι ονοματισμένες όσο και οι ενδεικτικά αναφερόμενες που θα χρηματοδοτηθούν από το Περιφερειακό Πρόγραμμα (ΠΠ), στο πλαίσιο αυτού του Ειδικού Στόχου, θα προκύψουν μετά από αξιολόγηση με βάση κριτήρια που θα εξετάζουν την πληρότητα του φακέλου υποβολής, τη διαχειριστική ικανότητα των φορέων διαχείρισής τους, την περιοχή παρέμβασης, την προτεινόμενη στρατηγική, το

προτεινόμενο σχέδιο δράσης, κτλ.. Τα κριτήρια αυτά, όπως και οι διαφορετικές διαδικασίες ένταξης στο ΠΠ των ονοματισμένων και των ενδεικτικών ΟΧΕ, θα εξειδικευτούν στον οδηγό εφαρμογής που θα εκπονηθεί στο πλαίσιο σχετικής εμπειρογνωμοσύνης.

Για τις θεματικές ΟΧΕ, οι χωρικές στρατηγικές πληρούν τις προϋποθέσεις των ΟΧΕ, όπως περιγράφονται στο άρθρο 29 του CPR και θα συνοδεύονται με συγκεκριμένο γεωγραφικό προσδιορισμό της περιοχής παρέμβασης.

Το σχήμα διακυβέρνησης των ΟΧΕ/BAA θα συνίσταται από τις Αστικές Αρχές, οι οποίες θα συνεπικουρηθούν από τη διαδικασία της διαβούλευσης με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων και των πολιτών, τόσο στο σχεδιασμό των νέων στρατηγικών ΟΧΕ όσο και στην επικαιροποίηση των υφιστάμενων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί, τόσο κατά την επικαιροποίηση των υφιστάμενων στην ΠΠ 2014-2020 στρατηγικών, όσο και κατά το σχεδιασμό των νέων ΟΧΕ/BAA, στην ολοκληρωμένη προσέγγιση της κάθε στρατηγικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Avdikos, V., & Chardas, A. (2016). European Union Cohesion policy post 2014: More (place-based and conditional) growth – Less redistribution and Cohesion. *Territory, Politics, Governance*, 4(1), 97–117.
- Bache, I. (1998). *The Politics of European Union Regional Policy: Multi-Level Governance or Flexible Gatekeeping*. UK: Academic Press.
- Baun, M., & Marek, D. (2014). *Cohesion Policy in the European Union*. UK: Palgrave
- Bachtler, J., & Mendez, C. (2018). *European Cohesion Policy: Theory and Practice*. UK: Routledge.
- Bachtler, J., Berkowitz, P., Hardy, S., & Muravska, T. (2017). *EU Cohesion Policy*.
- Becker, P. (2019). The reform of European cohesion policy or how to couple the streams successfully. *Journal of European Integration Volume 41, 2019 - Issue 2*
- Begg, I. (1999). Reform of the Structural Funds after 1999. *European Policy Paper Series*, 5.
- Borowy, I. (2014). *Defining Sustainable Development: the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission)*. USA: Routledge.
- Brundtland Report, (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development*.
- Büttner S & Leopold L. 2016. A new spirit of public policy? The project world of EU funding. *European Journal of Cultural and Political Sociology*, 3:1, 41-71.
- CEC (1988). *Guide to the Reform of the Community Structural Funds*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1989

- CEC (2004). *Third Report on Economic and Social Cohesion: A New Partnership for Cohesion Convergence Competitiveness Cooperation*. Belgium: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.
- CEC (2010). *Fifth Report on Economic and Social Territorial Cohesion*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- CEC. (2017a). *my region, My Europe, our future. Seventh report on economic, social and territorial cohesion*. Luxembourg: *Publications Office of the European Union*.
- Cini, M. (2007). *European Union Politics*. USA: Oxford University Press.
- Commission of the European Communities (CEC) (1969). *A Regional Policy for the Community. COM (69) 950, 15 October, Brussels*
- Commission of the European Communities, (2005). *Cities and the Lisbon Agenda: Assessing the Performance of Cities*. Brussels: Directorate General Regional Policy.
- Commission of the European Communities, (2006). *Cohesion Policy and Cities: The Urban Contribution to Growth and Jobs in the Regions*. Brussels: Communication from the Commission to the Council and Parliament COM (2006) 385 final.
- Commission of the European Communities, (2009). *Promoting Sustainable Urban Development in Europe: Achievements and Opportunities*. Brussels: Commission of the European Communities, DG REGIO.
- Commission of the European Communities, (2012). *Consolidated Version of the Treaty on European Union*. Official Journal of the European Union, C 326/13.
- Cotella, G. (2018). *The Urban Dimension of EU Cohesion Policy. Territorial Cohesion pp 133–151*
- Crescenzi, R., & Giua, M. (2020). *One or many Cohesion Policies of the European Union? On the differential economic impacts of Cohesion Policy across member states. Regional Studies Volume 54, 2020 - Issue 1: EU Cohesion Policy and domestic regional policies.*

- Elson, A. (2017). *The Global Financial Crisis in Retrospect. Evolution, Resolution and Lessons for Prevention*. USA: Palgrave Macmillan.
- European Commission, (2011). *Integrated Territorial Investments. Cohesion policy 2014-2020*. EU: Publications Office
- European Commission, (2015). *Scenarios for Integrated Territorial Investments*. Brussels: Directorate-General for Regional and Urban Policy.
- European Commission, (2015). *Scenarios for Integrated Territorial Investments*. European Commission - Directorate-General for Regional and Urban Policy
- European Commission, (2017). *My Region, My Europe, Our future: 7th report on economic, social cohesion territorial Cohesion*. Brussels: European Commission.
- European Commission. (2020). *New Leipzig Charter- The transformative power of cities for the common good*. City of Leipzig.
- European Council (2000). *European Council Meeting, Lisbon, 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions*.
https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
- European Union (2007). Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community. *OJEU 2007/C 306/01*.
- European Union. (2016). *Urban agenda for the European Union. Agreed at the Informal Meeting of EU ministers responsible for urban matters on 30 May 2016 in Amsterdam, The Netherlands*.
- European Union. (2018). *Join Project "Technical Assistance Institutional Enhancement for Local Governance, Greece. CELGR/PAD(2018)1*.
- Faludi, A. (2010). *Cohesion, coherence, co-operation. European spatial planning coming of age*. UK: Routledge.
- Faludi, A. (2018). *A historical institutionalist account of European spatial planning*. Planning Perspectives - Volume 33, 2018 - Issue 4: European Spatial Planning

- Ferry, M. (2019). *Integrated Territorial Investments as an effective tool of the Cohesion Policy*. Brussels: European Parliament.
- Ferry, M. (2019). *Integrated Territorial Investments as an Effective Tool of the Cohesion Policy*. Directorate General for Internal Policies of the Union PE 636.472.
- Fitoussi, J., & Le Cacheux, J. (2018). *The Lisbon Strategy. Report on the State of the European Union. Volume 5: The Euro at 20 and the Futures of Europe*. UK: Springer International Publishing
- Fratesi, U., & Wislade, F. (2017). The impact of European Cohesion Policy in different contexts. *Regional Studies Volume 51, 2017 - Issue 6: Theme issue: European Cohesion Policy in context*.
- Gilbert, M. (2003). *Surpassing Realism: The Politics of European Integration since 1945*. UK: Rowman & Littlefield Publishers, Inc
- Huck, W. (2022). *Sustainable Development Goals. Article by Article Commentary*. USA: Hart Publishing
- Hummels, H., & Argyrou, A. (2021). Planetary demands: Redefining sustainable development and sustainable entrepreneurship. *Journal of Cleaner Production* 278 (2021) 123804
- Karyotis, G., & Gerodimos, R. (2015). *The Politics of Extreme Austerity. Greece in the Eurozone Crisis*. UK: Palgrave Macmillan.
- Kazepov, Y. (2005). *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangement and the Challenge to Urban Cohesion*. UK: Wiley-Blackwell.
- Krugman, P. (1993). First nature, second nature and the metropolitan location. *Journal of Regional Science*, 33(2), 129–144.
- Manzella, P., & Mendez, C. (2009). The turning points of EU Cohesion policy. Working Paper produced in the context of the report «*An agenda for a reformed Cohesion Policy*». Brussels: European Commission.
- McCann, P. (2015). *The regional and urban policy of the European Union: Cohesion, results-orientation and smart specialisation*. USA: Edward Elgar Pub.

- Mehlbye, P., & Bohme, K. (2018). More territorial cooperation post 2020? A contribution to the debate of future EU cohesion Thinkers. *Territorial Thinkers Briefing*, 02(6), 1-6.
- Fedeli, V., et al (2020). IMAGINE. *Developing a metropolitan-regional imaginary in Milano-Bologna urban region*. Luxembourg: ESPON EGTC
- Pact of Amsterdam, (2016). *Urban Agenda for the EU*. The Netherlands: EU Ministers Responsible for Urban Matters on 30 May 2016 in Amsterdam.
- Piattoni, S., & Polverari, L. (2016). *Handbook on Cohesion Policy in the EU*. UK: Edward Elgar Publishing Limited
- Purkarthofer, E. (2019). Investigating the partnership approach in the EU urban Agenda from the perspective of soft planning. *European Planning Studies*, 27(1), 86–105.
- Rauhut, D., & Humer, A. (2020). EU Cohesion Policy and spatial economic growth: trajectories in economic thought. *European Planning Studies Volume 28, 2020 - Issue 11*
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. (2020). *Αναθεώρηση της εδαφικής ατζέντας της ΕΕ, του Χάρτη της Λειψίας και του Αστικού θεματολογίου της ΕΕ (ECO/507)*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή .
- Ψυχάρης, Ι. (2021). *Τοπική αυτοδιοίκηση & Πολιτική συνοχής. Η Συμμετοχή & ο ρόλος των Δήμων στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027*. Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης. ΚΕΔΕ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- <https://eur-lex.europa.eu/> Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ - ΤΙΤΛΟΣ XVIII: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ - Άρθρο 174 (πρώην άρθρο 158 της ΣΕΚ) (ανάκτηση 26.12.2022)
- <https://www.lawspot.gr/> Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση – Άρθρο 2, 3 (ανάκτηση 26.12.2022)
- https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en The EU's main investment policy, (ανάκτηση 26.12.2022).
- https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en European Regional Development Fund, (ανάκτηση 26.12.2022).
- Το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (Α.Ε.Ε.), που προηγουμένως αναφερόταν ως ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ), αντιπροσωπεύει τη συνδυασμένη αξία εγχώριων και ξένων προϊόντων που παράγουν οι κάτοικοι μιας χώρας. Περιλαμβάνει το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Ε.Π) μαζί με τα εισοδήματα που παράγονται από κατοίκους εξωτερικού και αποκλείει το εισόδημα που αποκτάται στην εγχώρια οικονομία από μη κατοίκους. Το Α.Ε.Ε έχει σταδιακά αντικαταστήσει το Α.Ε.Π στις παγκόσμιες στατιστικές μετρήσεις, και παρόλο που είναι εννοιολογικά παρόμοιο, υπολογίζεται χρησιμοποιώντας μια ξεχωριστή μεθοδολογία. Το Α.Ε.Ε. χρησιμεύει ως βάση για τον υπολογισμό της πλειοψηφίας των συνεισφορών στον προϋπολογισμό της Ε.Ε. (πρόσβαση 3.1.2023 από https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Verification_of_GNI_for_own_resource_purposes)
- https://ec.europa.eu/environment/integration/cohesion_policy_en.htm Environment and Cohesion Policy, (πρόσβαση 5.1.2023).
- <https://globaleurope.eu/europes-future/the-future-of-eu-cohesion-effects-of-the-twin-transition-on-disparities-across-european-regions-event-recording/> The Future of EU Cohesion: Effects of the Twin Transition on Disparities across European Regions, (πρόσβαση 5.1.2023).

- Το Urban Agenda για την ΕΕ ξεκίνησε τον Μάιο του 2016 βάσει της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Εισάγει μια νέα προσέγγιση για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, των πόλεων, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων ενδιαφερομένων. Οι κύριοι στόχοι αυτής της πρωτοβουλίας είναι η προώθηση της ανάπτυξης, της βιωσιμότητας και της καινοτομίας στις ευρωπαϊκές πόλεις, καθώς και ο εντοπισμός και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda-eu/what-urban-agenda-eu.html>).
- Η Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για Έξυπνες Πόλεις και Κοινότητες, που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι μια πρωτοβουλία που συγχωνεύει Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), διαχείριση ενέργειας και διαχείριση μεταφορών. Σκοπός του είναι να ανακαλύψει εφευρετικές λύσεις στις σημαντικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και υγειονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις στην παρούσα εποχή. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://e3p.jrc.ec.europa.eu/articles/european-innovation-partnership-smart-cities-and-communities>).
- Ο στόχος της πρωτοβουλίας του Συμφώνου των Δημάρχων είναι να συμμετάσχει και να βοηθήσει πόλεις και κωμοπόλεις να δεσμευτούν στους στόχους μετριασμού του κλίματος και προσαρμογής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πόλεις που υπογράφουν την πρωτοβουλία δεσμεύονται να λάβουν μέτρα που συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 40% έως το 2030. Συμφωνούν επίσης να υιοθετήσουν μια ενιαία προσέγγιση για την αντιμετώπιση του μετριασμού και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. (πρόσβαση 9.1.2023 από <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/covenant-of-mayors>).
- <https://territorialagenda.eu/> The Territorial Agenda 2030, (πρόσβαση 14.1.2023).
- https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en A European Green Deal. European Commission, (πρόσβαση 14.1.2023).
- <https://unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda> New Urban Agenda. UN-Habitat, (πρόσβαση 14.1.2023).
- <https://urbact.eu/> URBACT, (πρόσβαση 18.1.2023).
- <https://urbact.eu/taxonomy/term/81> URBACT III, (πρόσβαση 18.1.2023).

- <https://www.blog.urbact.eu/2019/07/6-inspiring-city-stories/> 6 inspiring city stories, (πρόσβαση 18.1.2023).
- <https://urbact.eu/articles/making-integrated-urban-development-more-manageable> making integrated urban development more manageable, (πρόσβαση 18.1.2023).
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Asustainable_development Sustainable development, (πρόσβαση 22.1.2023).
- <https://www.globalgoals.org/> 17 global goals, (πρόσβαση 22.1.2023).
- <https://cordis.europa.eu/article/id/11348-urban-pilot-project-descriptions> urban pilot project descriptions, (πρόσβαση 10.2.2023).
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:g24209> URBAN II, (πρόσβαση 10.2.2023).
- <https://www.eib.org/en/publications/jessica> Jessica: A new way of using EU funding to promote sustainable investments and growth in urban areas, (πρόσβαση 10.2.2023).
- <https://www.uia-initiative.eu/en> Urban Innovative Actions, (πρόσβαση 10.2.2023).
- <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/How-does-Cohesion-Policy-support-cities-and-local-rgzr-e44d/> how does Cohesion Policy support cities and local communities? (πρόσβαση 20.2.2023).
- <https://efd.asda.gr/> (πρόσβαση 10.2.2023)